

KRISTUS JAKO MOŽNÝ PEDAGOGICKÝ IDEÁL V KATOLICKÉM A PROTESTANTSKÉM MYŠLENÍ

Bc. Silvie Šobáňová

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Silvie ŠOBÁŇOVÁ, DiS.
Osobní číslo: H128235
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Kristus jako možný pedagogický ideál v katolickém a protestantském myšlení

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenského výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel, použitím metody textové a konceptuální analýzy, komparace a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena :

- na analýzu osoby Krista z evangelií, zejména mravní složky jeho působení, zda opravdu odpovídá současnému humanismu, zda je možné najít "kruté" složky Kristovy osobnosti, které by současná sociální pedagogika hodnotila spíše negativně,
- na srovnání Krista s jinými postavami, hodnocenými jako možné morální vzory,
- na pečlivou analýzu Kristova mravního programu, jeho "poselství lásky",
- na srovnání katolické a protestantské christologie vyznačující se jiným pojetím Krista,
- na drobný sociologický výzkum mapující odlišné pojetí Krista v katolických farnostech a protestantských sborech.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bible, Nový Zákon. Praha: Česká biblická společnost, 1995.

Benedikt XVI. Naděje pro Evropu? Praha: Scriptum, 1993.

Benedikt XVI. Ježíš Nazaretský. Brno: Barrister a Principial, 2010.

Halík, T. Smířená různost. Praha: Portál, 2011.

Kung, H. Malé dějiny katolické církve. Brno: Barrister a Principial, 2010.

Lubsczyk, H. Evangelia v obrazech. Praha: Zvon, 1993.

Machovec, M. Ježíš pro moderního člověka. Praha: Akropolis, 2003.

Meř, A. Syn člověka. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Mgr. Antonín Dolák, Ph.D.

Katedra společenských věd

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2014

V Brně dne 30. listopadu 2012

prof. PhDr. Pavel Múhlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. Eduard Radvan, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

SILVIE ŠOBÁŇOVÁ¹

Jméno, příjmení studenta

Silvie Šobánková

Podpis

V Brně 11. 2. 2014

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se v teoretické části zabývá analýzou osobnosti Ježíše Krista v evangeliích, vznikem a vývojem katolické církve a protestantismu, srovnáním katolické a protestantské christologie, analýzou Kristova mravního programu, jeho poselství lásky. Dále práce popisuje současnou sociální pedagogiku a snaží se nalézat pedagogické prvky v osobnosti Krista a význam jeho učení pro současnost. Praktická část práce je zaměřena na drobný sociologický výzkum mapující odlišné pojetí Krista v katolickém a protestantském myšlení. Cílem práce bylo zjistit, zda existují rozdíly ve vnímání osobnosti Ježíše Krista mezi katolickými a protestantskými věřícími a jak toto odlišné vnímání ovlivňuje duchovní i soukromý život příslušníků těchto náboženství.

Klíčová slova:

Ježíš Kristus, církev, protestantismus, christologie, pedagogika

ABSTRACT

This M.Sc. thesis deals with the theoretical analysis of the personality of Jesus Christ in the Gospels, and with the emergence and development of the Catholic Church and Protestantism. It also compares Catholic and Protestant Christology and it analyses the Christ's moral program, his message of love. It also describes the current social pedagogy and tries to find pedagogical elements in the personality of Christ and the importance of his teachings for the present. The practical part is focused on small-scale sociological research charting different conception of Christ in the Catholic and Protestant thinking. The aim of the study was to determine whether there are differences in the perception of the personality of Jesus Christ between the members of the Catholic Church and the Protestant churches and how that difference affects the perception of the spiritual and the private life of believers of these religions.

Key words:

Jesus Christ, the Church, Protestantism, Christology, pedagogy

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji panu PhDr. a Mgr. Antoninu Dolákovi, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce, za trpělivý a ochotný přístup.

Děkuji také panu RNDr. Eduardu Kočárkovi, Ph.D. za velkou morální oporu a pomoc s formální úpravou této diplomové práce.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Silvie Šobáňová

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ANALÝZA OSOBNOSTI KRISTA V EVANGELIÍCH	11
1.1 KRISTUS V MATOUŠOVĚ EVANGELIU	13
1.2 KRISTUS V MARKOVĚ EVANGELIU	17
1.3 KRISTUS V LUKÁŠOVĚ EVANGELIU	20
1.4 KRISTUS V JANOVĚ EVANGELIU	23
1.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	26
2 SROVNÁNÍ KATOLICKÉ A PROTESTANTSKÉ CHRISTOLOGIE	29
2.1 POČÁTKY KŘESŤANSTVÍ, VZNIK A VÝVOJ KATOLICKÉ CÍRKVE.....	29
2.2 VZNIK A VÝVOJ PROTESTANTISMU	36
2.3 KATOLICKÁ CHRISTOLOGIE	40
2.4 PROTESTANTSKÁ CHRISTOLOGIE	43
2.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	44
3 KRISTUS A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	46
3.1 KRISTŮV MRAVNÍ PROGRAM	46
3.2 KRISTOVO POSELSTVÍ LÁSKY	48
3.3 SOUČASNÁ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	51
3.4 KRISTUS JAKO PEDAGOG	53
3.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	55
II PRAKTICKÁ ČÁST	57
4 EMPIRICKÁ ČÁST	58
4.1 METODOLOGIE VÝZKUMU	58
4.2 CÍL VÝZKUMU	59
4.3 CHARAKTERISTIKA SOUBORU RESPONDENTŮ	59
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	63
5.1 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	63
5.2 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	74
5.3 DISKUSE A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	86
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	94
SEZNAM OBRÁZKŮ	95
SEZNAM TABULEK	96
SEZNAM PŘÍLOH	97

ÚVOD

Žijeme ve 21. století v době a společnosti, kterou sociální vědy označují jako společnost postmoderní. Jedním ze znaků postmoderní společnosti je její sekularizace, která sice započala v souvislosti s vědecko-technickým pokrokem a dalšími společenskými změnami již v 19. století, avšak v současnosti se výrazně prohlubuje. Sekularizace je definována jako snižování vlivu velkých světových náboženství, v případě evropského společenství zejména křesťanství. S tímto procesem úzce souvisí i další jevy. Ve společnosti, která se čím dál tím více stává společností konzumní, se šíří (často ve velmi vulgární formě) materialismus a ateismus, resp. apatický vztah k jakékoli víře („apateismus“). Lidé zpravidla nahrazují křesťanského Boha všelijakými „bůžky“ a modlami, jimiž jsou např. úspěšná pracovní kariéra, výhra v loterii, luxusně zařízený byt, bohatý nákup v supermarketu, koncert populární hudební skupiny nebo třeba úspěch oblíbeného sportovního klubu (běsnění fanoušků na stadionech doprovázené výkřiky, zpěvy, zdviženýma rukama a dalšími gesty připomíná v mnoha ohledech svéráznou bohoslužbu). Mnoho lidí hledá své ideály ve virtuálním světě internetu a počítačových her.

Podle některých religionistů a teologů však současná společnost (ani ta česká, o níž se v souvislosti s ateismem nejčastěji hovoří) není ani zdaleka tak ateistická, jak se obecně soudí. Právě v postmoderní době se mezi lidmi stále výrazněji šíří zvláštní náboženská hnutí, duchovní směry či rituální praktiky, které v sobě často kombinují rozmanité prvky převzaté z východních náboženství, z křesťanství a nezřídka i z různých pohanských kultů. Řada těchto aktivit je spojena s léčitelstvím, astrologií, esoterikou či okultismem. V současné české společnosti najdeme poměrně málo lidí, kteří, ačkoli se hlásí k ateismu, nenavštívili nikdy léčitele anebo se nezajímali o svůj horoskop. Existují i duchovní učení, která svým potenciálním přívržencům slibují mimo jiné „nastartování zdravého života“, „nastavení pozitivního myšlení“, „lepší využití mozkové kapacity“ či dokonce „zvýšení IQ“, aby mohli lépe obstát v náročném konkurenčním prostředí v práci i ve společnosti. Zdá se však, že kromě příznivců těchto duchovních směrů přibývají i v naší společnosti také lidé hledající, ve věcech víry nerozhodnutí, jinými slovy ti, kteří si kladou závažné otázky po smyslu lidské existence, po podstatě tohoto světa, kteří se ptají po samotném Bohu...

Jak je zřejmé, současná společnost rozhodně není jednoduše „materialistická“, ale je z religionistického hlediska značně mnohotvárná, třebaže vliv tradičních křesťanských

církvi je značně oslaben. Vystává tedy otázka, nakolik může oslovit současného člověka muž, jenž se narodil před více než dvěma tisíci lety a který již tehdy ve svých brilantních kázáních, promluvách a podobenstvích dokázal relativizovat veškeré „modly“, které v průběhu staletí sice změnily svou podobu ale nikoli svoji podstatu. Nakolik může právě současné hledající oslovit muž, jenž stál u zrodu náboženství, které od svého vzniku do základu proměnilo lidskou historii a k němuž se ve světě dosud hlásí nejvíce věřících.

Položme si však ještě složitější otázku – nakolik Ježíš Kristus reálně promlouvá i k samotným věřícím, tj. k těm, kteří jsou „zabydleni“ v některé z tradičních křesťanských církví a patří k jejím praktikujícím členům? Jak tyto lidé vnímají *Kristovo učení* a do jaké míry a ve kterých ohledech se skutečně *učí od Krista*? Jak v jejich církvích vypadá obraz *Ježíše jakožto pedagogického ideálu*? A do jaké míry a zda vůbec se tento obraz v jednotlivých křesťanských církvích liší?

Dějiny našich zemí jsou úzce propojeny s historií dvou křesťanských vyznání – katolictvím a protestantismem. Proto je námětem této práce obraz Krista jakožto pedagogického ideálu v katolickém a protestantském myšlení.

Cílem mé práce je zjistit, zda existují rozdíly ve vnímání osobnosti Krista jednotlivými členy římskokatolické církve a Českobratrské církve evangelické, srovnat katolickou a protestantskou christologii a prozkoumat, zda jsou křesťané ochotni a schopni vnímat Ježíše Krista jako pedagogický ideál.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ANALÝZA OSOBNOSTI KRISTA V EVANGELIÍCH

Ježíš Kristus se narodil v rodině tesaře Josefa a jeho ženy Marie (Mirjam) podle současných odhadů pravděpodobně roku 7 – 5 před naším letopočtem. Byl židovského původu, příslušník národa vyvoleného Bohem, jak hlásalo židovské náboženství. Asi ve svých 30 letech začal veřejně vystupovat jako náboženský učitel, mistr, rabi. Ve svých promluvách a svými skutky naznačoval, že je „*Mašijah*“ (počeštěno Mesiáš) – v překladu pomazaný. Tomuto výrazu odpovídá řecké Χριστός, resp. *Christos* – odtud Kristus (RYŠKOVÁ M.: Doba Ježíše Nazaretského. Praha: Karolinum, 2008, str. 262). V Novém zákoně je Ježíš vyličen jako onen Mesiáš, kterého kdysi ústy proroků ve Starém zákoně slíbil Hospodin svému vyvolenému národu jako zachránce a spasitele. Bohužel, většina jeho vlastních soukmenovců si představovala Mesiáše jako nacionálního vůdce, který je vysvobodí z poroby Římské říše a nastolí Boží království na zemi. Jako „pouhý“ duchovní učitel, který hlásal cestu pokory a utrpení, byl pro ně nepřijatelný. Kristus sice nezanechal po sobě žádné své vlastní písemné dílo, ale jeho současníci a následovníci nám v ústní a později i v písemné tradici zaznamenali jeho myšlenky a promluvy. Ty se nám dochovaly v tzv. evangeliích (mnozí badatelé předpokládají, že synoptická evangelia, zejména Matoušovo a Lukášovo, přímo či nepřímo čerpala z hypotetického pramene Q, což byla sbírka Ježíšových výroků, která se v písemné formě do dnešní doby nedochovala – viz např. RYŠKOVÁ M.: Doba Ježíše Nazaretského. Praha: Karolinum, 2008, str. 322-324).

Slovo „evangelium“, pocházející z řeckého εὐαγγέλιον = *euangelion*, znamená v překladu radostná zvěst. Ačkoli se pod pojmem evangelium dříve skutečně vnímala pouze radostná, resp. dobrá zpráva (v antickém světě např. o vítězství v bitvě, o narození následníka císařského trůnu apod.), autor Markova evangelia z něj vytvořil specifický literární žánr, jemuž jako model posloužila zřejmě antická biografická literatura (RYŠKOVÁ M.: Doba Ježíše Nazaretského. Praha: Karolinum, 2008, str. 324-326). Předpokládá se, že původně byla tradice o Ježíšovi šířena pouze ústně v aramejštině nebo hebrejštině. Dochovaná evangelia však byla psána obecnou řečtinou, tzv. koiné, která byla ve své době jedním ze světových jazyků (POKORNÝ P.: Literární a teologický úvod do Nového zákona. Praha: Vyšehrad, 1993, str. 16 – 17). Nelze však vyloučit, že předlohou některých evangelií (zejména Matoušova nebo Markova) mohlo být i písemné dílo v aramejštině (RYŠKOVÁ M., SCHRÖTTER J., ŠPLÍCHAL J., KAŠPÁREK K.: Stručný úvod do Písma sv. – Nový zákon. Praha: Skriptum, 1991, str. 30 a 36).

Kristus je ústřední postavou evangelií, z nichž Matoušovo a Lukášovo mluví o jeho zázračném početí. Marii, prosté židovské dívce zasnoubené s Josefem, se zjevil archanděl Gabriel a oznámil jí, že ona se stala vyvolenou ženou v Božích úradcích a pokud k tomu dá souhlas, počne dítě zásahem Božím. Její dítě má být očekávaný Mesiáš. Maria archandělovi uvěřila a počala dítě skrze Ducha Božího. Josefovi, který po zjištění skutečnosti, že jeho snoubenka je v pozeňnaném stavu, se zjevuje ve snu anděl a přikazuje mu, aby ji nepropouštěl, ale vzal si ji za ženu, protože počaté dítě je Syn Boží. I Josef stejně jako Maria uvěřil andělovi a tímto se stali rodiči Ježíše před světem. Ačkoliv novozákonní evangelia o Ježíšově mládí mnoho informací nepodávají, lze předpokládat, že vyrůstal v Nazaretu jako Josefův syn. U Josefa, který byl tesař či stavitel (řecké označení τέκτων, resp. *tekton*, které bylo dříve překládáno jako „tesař“ může mít i širší význam), se Ježíš vyučil.

Daleko více informací máme až z posledních let Ježíšova života. Asi ve věku 30 let (potom, co se nechal pokřtít Janem Křtitelem v řece Jordánu) začal veřejně vystupovat (na tomto místě začínají své líčení Markovo a Janovo evangelium). Ježíš kázal, učil a činil znamení a zázraky. Shromáždil kolem sebe skupinu učedníků, kteří se po Ježíšově smrti rozešli do celého světa a dále šířili jeho učení (někteří jsou snad i autory či inspirátory novozákonních textů). Po necelých třech letech svého veřejného působení (snad v roce 30 n. l. – viz RYŠKOVÁ M., SCHRÖTTER J., ŠPLÍCHAL J., KAŠPÁREK K.: Stručný úvod do Písma sv. – Nový zákon. Praha: Skriptum, 1991, str. 22) byl Ježíš svými soukmenovci vydán římskému místodržiteli Pontiovi Pilátovi s obviněním, že je zrádce židovského národa i římské říše, pobuřuje lid a vydává se za Syna Božího, židovského krále a vystupuje i proti římskému impériu. Ačkoliv žaloba proti Ježíšovi byla přinejmenším sporná a měla typické znaky justičního zločinu, Pilát jej nakonec pod nátlakem židovské Velerady nechal ukřižovat jako povstalce. Během židovských Velikonoc Ježíš Kristus zemřel na kříži mezi zločinci a ještě tentýž den byl pohřben. (RYŠKOVÁ M.: Doba Ježíše Nazaretského. Praha: Karolinum, 2008, str. 194-198)

Třetího dne přišli učedníci se zbožnými ženami ke hrobu. Byli velice překvapeni, protože našli hrob prázdný a vedle stojící anděl jim oznámil, že Ježíš byl vzkříšen z mrtvých a žije v oslaveném těle. Ježíš se pak se svými učedníky sám setkal a zůstal s nimi ještě 40 dnů po svém vzkříšení. Pak vystoupil na nebesa. (RYŠKOVÁ M.: Doba Ježíše Nazaretského. Praha: Karolinum, 2008, str. 284-299)

Uvedený Kristův životopis doplněný jeho kázáními, výroky, podobenstvími i popisem zázraků a znamení je v různých, do značné míry podobných verzích zpracován ve čtyřech

evangeliích, pojmenovaných po svých údajných autorech. Rozlišujeme tak Matoušovo, Markovo, Lukášovo a Janovo evangelium, která se označují jako kanonická, neboť tvoří základní páteř bible – Nového zákona. Na Ježíšův život a skutky odkazují také další novozákonní texty, zejména epištoly (listy).

Mimo uvedených kanonických evangelií a dalších částí Nového zákona se různé údaje o Kristovi objevují i v nebiblických textech, zejména tzv. apokryfních evangeliích (např. Tomášově evangeliu, Filipově evangeliu, Petrově evangeliu apod.). Podle názorů většiny odborníků se však zřejmě jedná o texty, které vznikly až později než kanonická evangelia, která se většinou pouze snaží napodobit. Pro většinu je charakteristický důraz na různé zázračné epizody a také tendence posunout do popředí některé osoby v Ježíšově okolí. Proto je jejich historická věrohodnost poněkud sporná (STRUPPE U., KIRCHSCLÄGER W.: Jak porozumět bibli. Praha: Vyšehrad, 2000, str. 151 – 152).

Pojďme se podrobněji s každým z těchto evangelií blíže seznámit. Poněvadž uvádím odkazy na jednotlivé pasáže evangelií, musím čtenáře seznámit s označením kapitol a veršů. Každé evangelium se skládá z kapitol a každá kapitola z veršů. Tak například citace „Mt 10, 1-7“ znamená: Mt je zkratka pro Matoušovo evangelium, 10 – číslo kapitoly, 1-7 – označení veršů. Znamená to, že takto citovaný text nalezneme v Matoušově evangeliu, v 10. kapitole a jedná se o verše 1 – 7.

1.1 Kristus v Matoušově evangeliu

Evangelium sv. Matouše je sice v Bibli uváděno jako první, ale vzniklo pravděpodobně až po Markově evangeliu. Podle moderního evangelního bádání lze vznik tohoto textu datovat až za rok 70, třebaže jeho předlohou mohl být podle některých názorů starší aramejský text (RYŠKOVÁ M., SCHRÖTTER J., ŠPLÍCHAL J., KAŠPÁREK K.: Stručný úvod do Písma sv. – Nový zákon. Praha: Skriptum, 1991, str. 30). Evangelium bylo přinejmenším od počátku 2. století šířeno pod Matoušovým jménem, ačkoliv není jisté, zda jej napsal sám apoštol Matouš anebo pokračovatel jeho díla, jemuž Matouš poskytl první pramen ke kompozici současného textu. Text evangelia je zřetelně inspirován Markovým evangeliem. (POKORNÝ P.: Literární a teologický úvod do Nového zákona. Praha: Vyšehrad, 1993, str. 107).

Apoštol Matouš – Levi byl původně celníkem v Kafarnaum a zde ho Kristus povolal k sobě za učedníka. Matouš jej ihned následoval. Po Ježíšově smrti hlásal křesťanství u Partů nebo v Persii.

Nejenom svědectví nejstarší tradice, i obsah evangelia svědčí, že je blízké Matoušovi a že bylo určeno palestinským, tedy židovským čtenářům. Evangelista zde (na rozdíl od autorů ostatních evangelií) blíže nevykládá židovské zvyky, popř. politické, sociální a náboženské poměry, nýbrž předpokládá u čtenářů jejich znalost. Líčí spory mezi Kristem a židy, jimž by pohan nerozuměl, a pro cizince by neměly smysl. (MERELL, J. Radostná zvěst Nového zákona. Praha: Česká katolická charita, 1973, s. 39)

Matouš předává Kristova slova ve větší plnosti než Marek. Zvláště u Matouše pozorujeme, že Ježíš vědomě formuloval svá slova tak, aby byla snadno zapamatovatelná a aby je apoštolové, které poslal do světa, mohli předávat dál. Matouš od začátku zdůrazňuje, že k Nové smlouvě jsou povolány všechny národy. Ježíš neruší Starý zákon, ale naplňuje jej. Ježíš se obrací k chudým, truchlícím, nevědomým. Na rozdíl od agitátorů, kteří vidí vysvobození ve válce proti Římanům, zdůrazňuje pokoj a hlásá milosrdenství. Ježíš vykládá svým posluchačům Zákon nově, opakování napomáhá pochopení: „*Slyšeli jste, že bylo řečeno..., já však vám pravím...*“. Kristus učí, aby se lidé nespokojovali jen s vnějším plněním předpisů Zákona, ale aby upřímně následovali Otce a jeho lásku. Nehlásá pomstu na těch, kteří potlačují svobodu, učí lid lásce i k nepřítelům, žádá odpuštění od těch, jimž Bůh odpustil, a odpírá právo soudit těm, kteří chtějí obstát před soudem Božím. Místo prázdných slov mají jeho učedníci přinášet opravdové plody spravedlnosti. (LUBSCZYK, H. Evangelia v obrazech. Praha: Zvon, 1993, str. 20, 21)

Podle strukturálního dělení, obsahuje Matoušovo evangelium pět velkých řečí. Každá z nich je zasazena do určitého kontextu a končí obratem, který nenajdeme nikde jinde: „*Když Ježíš dokončil tato slova, ...*“ (Mt 7,28-29, Mt 11,1, Mt 13,53, Mt 19,1, Mt 26,1). Někteří badatelé se domnívali, že se jednalo o Matoušovu vědomou reakci na pět knih Mojžíšových ze Starého zákona a že šlo o jejich naplnění, jak o tom mluví Kristus: „*Nepřišel jsem zákon zrušit, nýbrž jej naplnit.*“ Ale předpokládané spojnice s pěti knihami Mojžíšovými jsou příliš křehké, dnes už je o této teorii přesvědčen jen málokdo. Přesto je oněch pět velkých řečí z literárního hlediska tak výrazných, že je těžké si představit, že by nebyly Matoušovým záměrem. Když k tomu přidáme první dvě kapitoly jako prolog a poslední dvě kapitoly jako epilog, dojdeme k sedmidílné osnově Matoušova evangelia:

Prolog (1,1-2,23). Tento prolog lze rozdělit na šest oddílů, která se týkají Ježíšova rodokmenu, jeho narození, návštěvy mudrců, útěku do Egypta, vraždění nemluvňat v Betlémě a návratu do Nazaretu. Posledním pěti z těchto oddílů vévodí citát ze Starého zákona doplněný o vhodný obrat hovořící o naplnění starozákonních slov.

Evangelium království (3,1-7,29). Úvodem je vyprávění o působení Jana Křtitele, Ježíšův křest a Ježíšova pokušení, a počátky Ježíšovy činnosti v Galileji. Prvním vyučováním je Kázání na hoře. Je zde představeno království nebeské s jeho řádem a mluví se zde o tom, jaký vztah má království ke Starému zákonu. Požadavek dokonalosti uvádí příslušná varování před pokryteckým upoutáváním pozornosti při projevech tradiční židovské zbožnosti – půst, modlitbu a almužnu. Závěrečné verše podtrhují Ježíšovu autoritu, tím připravují řadu zázraků, které následují v dalších kapitolách.

Království se šíří díky Ježíšově autoritě (8, 1-11,1) Tato část obsahuje nejen popis celé řady zázraků, ale také povolání Matouše (9,9) a Ježíšovo trvání na tom, že bude jít s celníky a hříšníky. Tím Kristus dává najevo, že úsvit království, jenž se projevuje jeho přítomností, je časem naděje a radosti. Zázraky a Ježíšova odvaha zahánějí temnoty. Na to navazuje druhé vyučování – o misi a mučednictví a přechází k varování před budoucím pronásledováním. Ale ve světle Boží prozřetelnosti není důvod ke strachu. Následuje obecný popis pravého učenictví a závěr zdůrazňuje Ježíšovu rostoucí službu.

Vyučování a hlásání evangelia království, růst opozice (11,2-13,53) Kristus zde začíná obracet v pravý opak veřejná očekávání spojená s jeho osobou. Vyslovuje totiž vážné varování židovských městům v Galileji, která nečinila pokání, i když se zde stalo nejvíce jeho zázraků. Proto je přirovnává k hříšným pohanským městům Tyru, Sidónu a dokonce k příslovečně zkažené Sodomě. Napětí narůstá, když vypukne spor o sobotu a když se ukáže, že Ježíš je pokorný a trpící služebník, a ne viditelně vítězí král. To, že se očekávání větší části židovské společnosti nenaplnila, je tématem následujícího vyučování ve formě několika podobenství.

Sláva a stín – postupná polarizace (13,54- 19,2) Vyprávění sestává z řady příběhů, svědčících o rostoucí polarizaci. Pokud tyto příběhy hovoří o Ježíšově mocném působení, zmiňují i to, že se setkával s hlubokým nepochopením. Tato část vrcholí Petrovým vyznáním, že Ježíš je Mesiáš. Nicméně to, co bezprostředně následuje, totiž první předpověď Ježíšova ukřižování, ukazuje, že ani Petr Ježíšovi příliš nerozumí. Další vyučování popisuje život pod vládou království, velikost je pevně ukotvena v pokoře, záchrana jedné ztracené ovce

má větší význam než péče o celé stádo, které je v bezpečí, a je poukázáno na důležitost odpuštění a poslušnosti v životě mesiánského společenství.

Opozice a eschatologie: milost vítězí (19,3-26,5) Tato stať začíná řadou dialogů a podobností, které zdůrazňují ono nezvyklé jednání, jež se očekává od Ježíšových následovníků. Pak následují události pašijového týdne. Slavnostní vjezd do Jeruzaléma, vyčištění chrámu, spory na chrámovém nádvoří a vyčerpaný Ježíš nakonec vysloví své „běda“ nad učiteli Zákona a farizeji a naříká nad Jeruzalémem. Následuje vyučování na Olivové hoře – říká se mu rovněž eschatologické vyučování a jeho výklad je velmi obtížný. Vyprávění začíná pohledem na chrám, popisem porodních bolestí před příchodem Syna člověka a pokračuje jeho příchodem. Ježíš zdůrazňuje, jak je důležité být připraven, protože den a hodinu Synova příchodu nikdo nezná. Řada podobností se týká tématu bdění a závěr obsahuje další předpověď o Kristově utrpení.

Ježíšovo utrpení a vzkříšení (26,6-28,2) Touto částí se celé Matoušovo evangelium uzavírá. Tyto verše jsou všeobecně známé, připomínají se o Velikonocích a týkají se Kristova ukřižování. Jidáš zrazuje Ježíše za třicet stříbrných. Následuje poslední večeře s učedníky, Ježíšovo zatčení, výslech u Pontského Piláta, ukřižování, Ježíšova smrt a pohřeb. Vyprávění vrcholí Ježíšovým vzkříšením z mrtvých, což je středobod křesťanské víry – Ježíš Kristus je Bohočlověk a po ukřižování následuje jeho zmrtvýchvstání. (CARSON, D., DOUGLAS, J. Úvod do Nového zákona. Praha: Návrat domů, 2008, str. 111-115).

Matoušův Ježíš bývá charakterizován jako „vykladač a naplnitel Zákona i Proroků“, jako „Syn Davidův – král Izraele“ nebo většinou jako Mesiáš. Ježíš nejen učí, nýbrž i sám jde cestou pokory a ponížení, kterou ukazuje na svém vlastním životním příběhu. Tak sám naplňuje všechnu spravedlnost. Nejdříve jde k izraelskému lidu, ale v závěru je již naznačeno budoucí rozšíření i na pohany. V tomto evangeliu je Ježíš hlavně učitelem, ovšem nikoliv ve smyslu židovského termínu *rabbi*. Od pouhých učitelů jej odlišuje moc daná od Boha – učil je jako ten, kdo má moc. Ježíš z Nazareta je prezentován nejen jako vykladač Zákona a jeho naplnitel, ale zároveň také jako pomocník a zachránce těch, kteří jdou v jeho šlépějích. (SÁZAVA, Z. Mistr a Pán. Praha: Blahoslav, 1988, str. 98-99)

1.2 Kristus v Markově evangeliu

Dalším evangeliem uváděným v Bibli na druhém místě je evangelium podle svatého Marka. Ačkoliv Markovo evangelium nenabízí proti Matoušově nic vlastního, čím by jej přesahovalo, má přece svůj zvláštní charakter. Děj se v něm od počátku nezadržitelně odvíjí k Ježíšově smrti. Je vynecháno vysvětlování, autor pouze podává jednotlivá fakta. Ježíšova moc a velikost je popisována velmi působivě. Středem evangelia je Petrovo vyznání: „Ty jsi Mesiáš.“ (Mk 8,29) Od této chvíle připravuje Ježíš učedníky na svoji smrt, stále jasněji se před našima očima zvedá kříž. Proroctví o utrpení doprovází zvláštní poučování učedníků cestou do Jeruzaléma. (LUBSCZYK, H. *Evangelia v obrazech*. Praha: Zvon, 1993, str. 10)

Dnešní biblická věda se domnívá, že evangelium Markovo je nejstarším evangeliem. Za autora je tradicí od nejstarších dob označován Jan Marek, příbuzný sv. Barnabáše. Jeho matkou byla jeruzalémská žena jménem Marie, v jejímž domě se scházeli první křesťané (Sk 12,12). Při první apoštolské cestě sv. Pavla byli Marek s Barnabášem jeho průvodci. S Markovým jménem se v Novém zákoně setkáváme ještě několikrát. Z listu Kolosanům se dozvídáme, že byl se sv. Pavlem ve vazbě v Římě (Kol 4, 10), a taktéž autor 1. listu sv. Petra připojuje adresátům i pozdrav Markův (1Pt 5, 13). Nelze však s jistotou prokázat, že jde o stejnou osobu, a tedy ani to, že jde vždy právě o Marka, který je autorem uvedeného evangelia. Podle informací Papiáše z Hierapolis (před rokem 120 n. l.), který se odvolává na svědectví křesťanů z první generace, byl Marek „tlumočník Petřův“ a pečlivě zapsal vše, co si zapamatoval z výroků a skutků Ježíše Krista (RYŠKOVÁ M., SCHRÖTTER J., ŠPLÍCHAL J., KAŠPÁREK K.: *Stručný úvod do Písma sv. – Nový zákon*. Praha: Skriptum, 1991, str. 34). Podle jiných názorů (zejména evangelických teologů) však měla dřívější snaha o spojení autora evangelia s Markem, resp. Janem Markem, jenž se znal se sv. Petrem a byl průvodcem sv. Pavla, spíše církevně-strategický charakter (POKORNÝ P.: *Literární a teologický úvod do Nového zákona*. Praha: Vyšehrad, 1993, str. 94-96)

Z vnitřního rozboru evangelia se dá usoudit, že spis navazuje na kázání Petrovo a byl určen pro prostředí nežidovské, mimo Palestinu. Důraz, který klade na nutnost následování Krista v utrpení, by mohl usuzovat na vznik evangelia v době Neronova pronásledování prvních křesťanů, tedy v letech 65 – 70. Podle tradice odešel Marek hlásat křesťanství do Egypta a založil církev v Alexandrii. Tam byl také umučen. V 9. století bylo jeho tělo pře-

neseno benátskými kupci do Benátek, kde je dodnes uctíváno. (MERELL, J. Radostná zvěst Nového zákona. Praha: Česká katolická charita, 1973, str. 34-38)

Marek se ve svém příběhu o Ježíšově působení soustřeďuje především na jeho jednání. Málokdy uvádí nějaké delší Ježíšovo vyučování. Scény v tomto evangeliu se rychle střídají, Ježíš je neustále v pohybu – uzdravuje, vymítá demony, vede spory s protivníky, poučuje učedníky. Toto vyprávění, které má rychlý spád, obsahuje šest přechodových odstavců či oddílů, jež Markovo evangelium rozdělují na sedm základních částí.

Události předcházející Ježíšovu působení (Mk 1,1-13) Počátkem dobré zprávy o Ježíši Kristu je míněno působení Jana Křtitele, Ježíšova eschatologického předchůdce, Ježíšův křest a pokoušení satanem na poušti.

První část Ježíšova působení v Galileji (1,16-3,6). Nejprve Ježíš povolává čtyři učedníky. V dalších pasážích Marek přináší pohled na typický den Ježíšovy činnosti, včetně vyučování v synagoze, vymítání démonů a uzdravování. Marek dále vypráví o pěti událostech, které se týkají Ježíšových sporů s židovskými představiteli. Jde o výhradu proti Ježíšovu tvrzení, že může odpouštět hříchy, dále o námitku, že se stýká s celníky a hříšníky, a nakonec o výtku, že jeho učedníci se pravidelně nepostí, a o spor o sobotu. Oddíl vrcholí spiknutím herodiánů, kteří se chystají Ježíše zabít.

Druhá část Ježíšova působení v Galileji (3,13 – 5,43). Ve druhém přechodovém oddílu se Marek soustředí na Ježíšovu nebyvalou popularitu a zdůrazňuje jeho službu uzdravování. Dále Ježíš ustanovuje dvanáct učedníků. Následují další příběhy o rostoucím odporu vůči Ježíšovi. Celý oddíl vrcholí čtyřmi zázraky. Každý z nich představuje jeden z charakteristických typů Ježíšových zázraků: utišení bouře – přírodní zázrak, vyhnání legie démonů z muže v krajině gerasenské – vymítání, uzdravení ženy s krvotokem – uzdravování, vzkříšení dcery Jairovy – vzkříšení.

Závěrečná fáze Ježíšova působení v Galileji (6,7-8,26). V této stati Marek rozvíjí témata rozsetá ve dvou předchozích oddílech – Ježíšovu úžasnou moc, jeho kritický vztah k některým židovským zvykům i k rostoucí opozici, jíž musel čelit. Zmiňuje rovněž prvek, který se později stane důležitým tématem celého evangelia, totiž nechápavost učedníků. Kristus posílá svých dvanáct učedníků na misijní cestu. Po jejich návratu přiměje tlak zástupů Ježíše a učedníky, aby se odebrali do pustiny, kde je zázračně nasyceno pět tisíc lidí dvěma rybami a pěti chleby, které Ježíš požehnal. Následuje Ježíšovo zázračné chození po vodě, poté uzdravuje mnoho lidí a vysvětluje skutečnou povahu nečistoty. Pak Kristus

opouští Galileu a pohybuje se v oblasti Tyru a Sidónu, kde pochválí víru pohanské ženy. V oblasti Genezaretského jezera Ježíš opět uzdravuje, sytí čtyři tisíce lidí, bez valného úspěchu poučuje zaslepené učedníky a s mnohem lepším výsledkem uzdravuje muže fyzicky slepého.

Cesta slávy a utrpení (8,27-10,52). Markovo evangelium dosahuje svého vrcholu, když Petr rozpozná, že Ježíš je Mesiáš. Důraz se nyní přesouvá od Ježíšova zázračného působení k učedníkům a ke kříži. Ježíš předpovídá svoji smrt, učedníci mu nerozumějí, Ježíš hovoří o ceně ucednictví. Dále do této části evangelia patří proměnění na hoře, vyhnání démona z chlapce, vyučování o pokoře, o rozvodu, a o tom, jak je těžké skloubit bohatství s ucednictvím. V závěru této části se Ježíš blíží k Jeruzalému a cestou uzdravuje dalšího slepého muže.

Závěrečné Ježíšovo působení v Jeruzalémě (11,1-13,37). Ježíšův vjezd do Jeruzaléma je událost, která bezprostředně předchází jeho ukřižování. V této době probíhá konfrontace s různými židovskými skupinami. Už jen Ježíšův slavný vjezd do Jeruzaléma, vyčištění chrámu, podobenství o uschlém fíkovníku, kterým Ježíš směřuje k soudu nad Izraelem, další podobenství, které mluví o vzpouře židovských představitelů proti Bohu, to vše je velebnými a zákoníky považováno za útok na samu podstatu judaismu, a činí konfrontaci nevyhnutelnou. Poté, co Ježíš pochválí vdovu za její obětavou štědrost, promlouvá k učedníkům a povzbuzuje je, aby během Ježíšova utrpení zůstali věrní a vyhlíželi vítězný návrat oslaveného Krista.

Pašijový příběh a vyprávění o prázdném hrobu (14,1-16,8). Poslední oddíl Markova evangelia má dvě části: líčení utrpení a příběh prázdného hrobu. Vyprávění o Ježíšově pomazání v Betánii je zde zařazeno pro souvislost, jinak se konalo o pár dnů dříve. Pomazání Ježíšovy hlavy poukazuje na jeho královskou důstojnost. V době, kdy Jidáš zrazuje svého Mistra, Ježíš se stará o to, aby mohl se svými učedníky oslavit velikonoční hostinu. Potom se odebrá do getsemanské zahrady, padá na něj hrůza a úzkost z nadcházejícího utrpení a v mukách se modlí. Následuje zatčení, noční výslechy, odsouzení veleradou i římským místodržícím Pontiem Pilátem. Vojáci Ježíše týrají, posmívají se mu a podle Pilátova rozkazu ho na hoře Golgotě ukřižují. Ještě téhož dne je Kristus pohřben. Zoufalství žen, jež byly u Ježíšova pohřbu, je vystřídáno úžasem nad prázdným hrobem a nad andělem, který jim pověděl o Ježíšově vzkříšení. (CARSON, D., DOUGLAS, J. Úvod do Nového zákona. Praha: Návrat domů, 2008, str. 143-146)

Evangelista Marek podává Ježíše jednak jako toho, kdo evangelium přináší, jednak jako toho, kdo sám je obsahem evangelia. Zásadní důležitost má nebeský monolog při Ježíšově křtu, který potvrzuje, že Ježíš je milovaný Boží syn. Marek popisuje Krista jako Božího člověka. Vše, co píše, je kázání a mesiášská historie o osobnosti, která má božsky zázračnou moc (uzdravování, zázraky, exorcismus). Toto mělo čtenáři ukázat, že zde jedná člověk od Boha poslaný, resp. Bůh sám v lidské postavě. Je nadán božskou autoritou, v jejímž rámci relativizuje Tóru a odkazuje k zákonu lásky. Má moc se života vzdát i opět jej přijmout z Božích rukou. Markova zvláštní koncepce je označována jako „mesiášské tajemství“. (SÁZAVA, Z. Mistr a Pán. Praha: Blahoslav, 1988, str. 96-97).

1.3 Kristus v Lukášově evangeliu

Žádný z novozákonních spisů nedýchá takovou atmosférou humanismu raného křesťanství jako evangelium podle Lukáše. Autor chce sdělit radostnou zvěst světu helénistické kultury. Je to proklamace universalismu Kristova poselství, Boží lásky a milosrdenství pro všechny lidi. Zdá se, jakoby chtěl postavit most mezi strohým judaismem a zhýčkaným helénismem.

Podle tradice je připisováno lékaři a průvodci apoštola Pavla Lukášovi (viz Kol 4,14, kde se přímo uvádí „*Pozdravuje vás milovaný lékař Lukáš*“). O jistých lékařských znalostech autora svědčí i to, že si všímá Ježíšova krvavého potu při modlitbě v Getsemanské zahradě stejně, jako uvádí detaily o nemocech, které Ježíš vyléčil (RAVIK S.: Bible dnes a pro nás – Nový zákon. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, str. 20). Podle starokřesťanského církevního historika Eusebia pocházel Lukáš z Antiochie a byl z pohanské rodiny. Křesťanství přijal pravděpodobně již v Antiochii od Kristových učedníků a také zde asi poznal sv. Pavla. Po Pavlově smrti pravděpodobně hlásal křesťanství v Acháji, Galii nebo Dalmácii. (MERELL, J. Radostná zvěst Nového zákona. Praha: Česká katolická charita, 1973, str. 43). Podle některých názorů byl však původní text evangelia anonymní a Lukáš, pokud se tak autor opravdu jmenoval, nemusel být přímým žákem či společníkem Pavlovým (POKORNÝ P.: Literární a teologický úvod do Nového zákona. Praha: Vyšehrad, 1993, str. 121 – 122).

Lukášovo evangelium je svým rozsahem nejdelší novozákonní knihou. Podobně jako Matouš sleduje i Lukáš základní osnovu Ježíšova působení, jak ji stanovil Marek: příprava na veřejnou činnost, působení v Galilei, cesta do Jeruzaléma, Ježíšovo utrpení a vzkříšení. Lukáš nadto připojuje mnoho témat, která v žádném jiném evangeliu nenalzáme. Některá známá podobenství, jako například o milosrdném Samaritánovi, o marnotratném synu či o prozíravém správci se vyskytují pouze u Lukáše. Jen Lukáš zachycuje Ježíšovo setkání se Zacheem, vzkříšení syna vdovy ve městě Naim, Ježíšova slova na kříži, v nichž prosí Boha, aby odpustil jeho katům, i ujištění umírajícímu zločinci, že přijde do ráje. (CARSON, D., DOUGLAS, J. Úvod do Nového zákona. Praha: Návrat domů, 2008, str. 169).

Prolog (1,1-4) Lukáš jako jediný z evangelistů začíná své evangelium formálním prologem, jak jej známe z helénistické literatury.

Narození Jana Křtitele a narození Ježíše (1,5 -2, 52). Lukášovo vyprávění o dětství se soustředí zejména na paralelu mezi zázračným narozením Ježíšova předchůdce Jana Křtitele a narozením Ježíše samotného. Anděl Gabriel předpovídá jak narození Janovo, tak narození Ježíšovo. Budoucí matky Marie a Alžběta, které jsou příbuzné, se setkávají. Mariinu chvalozpěvu odpovídá chvalozpěv Zachariáše – Janova otce. Ve druhé kapitole popisuje Lukáš Ježíšovo narození v Betlémě, návštěvu pastýřů, představení malého Ježíše v chrámě a zaznamenává jediný příběh o chlapci Ježíši – o jeho ztracení coby dvanáctiletého na pouti v Jeruzalémě a nalezení v chrámě.

Příprava na veřejnou činnost (3,1-4,13). Tato stať líčí působení Jana Křtitele, Ježíšův křest a jeho pokušení. Podobně jako Matouš zařazuje i Ježíšův rodokmen, rozdíly v rodokmenech však naznačují, že evangelisté sledují dvě odlišné linie.

Ježíšovo působení v Galileji (4, 14 - 9,50). Lukáš otvírá své líčení Ježíšovy veřejné činnosti jeho kázáním v synagoze v Nazaretu a zaznamenává odpor, které vyvolalo. Tím zdůrazňuje Ježíšův nárok, že je oním Pomazaným (Mesiášem), jehož příchod předpověděl ve Starém zákoně prorok Izaiáš. Dále popisuje běžnou Ježíšovu činnost – vymítání, uzdravování, zvěstování Božího království. Ježíš přivodí zázračný úlovek ryb a pak povolává Šimona (později mu změní jméno na Petr), aby lovil lidi. Vznikají spory kvůli Ježíšovým stykům s hříšníky a kvůli tomu, že se jeho učedníci neřídí farizejskými předpisy pro půst a sobotu. Tento oddíl končí ustanovením dvanácti učedníků a Ježíšovým vyučováním o uřednictví. Další oddíl obsahuje čtyři příklady Ježíšových typických zázraků – přírodní zázrak utišení bouře, vymítání zlých duchů – uzdravení posedlého v Gerase a dvojpříběh o

uzdravení ženy trpící krvácením a vzkříšení Jairovy dcery. Na závěr Ježíšova působení v Galileji Lukáš zařazuje oddíl o Ježíšově identitě a povaze učednictví. Ježíš vysílá svých dvanáct apoštolů, aby nasýtily zástup, v němž bylo kromě žen a dětí kolem pěti tisíc mužů. Poté v něm Petr poznává Božího Mesiáše, následuje Ježíšovo proměnění na hoře, uzdravení chlapce trápeného zlým duchem a další vyučování o učednictví.

Ježíšova cesta do Jeruzaléma (9,51-19,44). V tomto dlouhém oddíle, pojednávajícím o Ježíšově putování z Galileje do Jeruzaléma, není vždy snadné sledovat průběh cesty a stanovit u většiny vyprávění, kde se Ježíš na svém putování právě nachází. Zdá se, že motiv cesty je zde důležitější než přesný zeměpisný údaj (někteří badatelé z toho vyvozují, že autorem evangelia byl zřejmě helénistický žid z diaspory, který dobře neznal zeměpis Palestiny – viz např. POKORNÝ P.: Literární a teologický úvod do Nového zákona. Praha: Vyšehrad, 1993, str. 121). Lukáš zdůrazňuje, že Ježíš byl stále na cestě kupředu, aby dovršil dílo, kvůli němuž přišel na zem. V této části evangelia převažuje Ježíšovo vyučování. Poté, co ho několik Samařanů odmítlo přijmout, Ježíš upozorňuje ty, kteří jej chtějí následovat, jakou cenu za to budou muset zaplatit. Pak vysílá dvaasedmdesát kazatelů a raduje se z jejich zpráv o úspěchu. Pomocí podobenství o milosrdném Samaritánovi vysvětluje, co je skutečná láska k bližnímu, zdůrazňuje, že je třeba, aby mu lidé naslouchali, a vysvětluje význam modlitby. Pak se Ježíš obrací ke svým odpůrcům, nejdříve je kárá za obvinění, že vymítá zlé duchy satanovým jménem, a odsuzuje je za to, že nečiní pokání, varuje před temnotou nevěry. V následujících třech kapitolách se mísí další výtky odpůrcům s vyučováním učedníků. Ježíš upozorňuje, že odpor vůči němu je odporem vůči samotnému Bohu. V podobenství se Ježíš obrací proti pyšným boháčům a své následovníky těší připomínkou Boží prozřetelné péče. Uzdravení nemocného v sobotu vyvolá další spor a Ježíšův nárek nad Jeruzalémem zdůrazňuje skutečnost, že ho mnozí Židé nepřijali. V 15. kapitole je Boží milost tématem tří podobenství o tom, co bylo ztraceno – ovce, mince a syn. 16. kapitola se vrací k tématu správného vztahu k penězům podobenstvím o nepoctivém správci a podobenstvím o boháči a Lazarovi. Dále následují různá Ježíšova vyučování, jež mají vesměs co do činění s Božím královstvím a správnou reakcí na ně. Vrcholem tohoto oddílu je setkání se Zacheem, výběřčím daní, který ztělesňuje volání, aby učedníci dokázali upřímnost svého pokání tím, jak naloží se svým majetkem. Tato pasáž je zakončena líčením Ježíšova slavného vjezdu do Jeruzaléma.

Ježíš v Jeruzalémě (19,45-21,38). Tato stať popisuje Ježíšovu činnost a vyučování v Jeruzalémě před začátkem jeho utrpení. Vyprávění začíná vyčištěním chrámu a násled-

ným vyučováním. Po podobenství o zlých vinařích pokračuje líčení řady pokusů, jak chytit Ježíše do pastí, a varování před zákoníky. Oddíl končí vyučováním o návratu ve slávě.

Ježíšovo ukřižování a vzkříšení (22,1-24,53). V těchto kapitolách o Ježíšově ukřižování si Lukáš přidává některé své specifické úpravy, ale v zásadě se věrně drží svých předchůdců Matouše a Marka. Až v příběhu o vzkříšení jde Lukáš opět svou vlastní cestou. Přináší zprávu o prázdném hrobu, několikrát popisuje zjevení Krista po jeho vzkříšení učedníkům, zvláště rozhovor dvou učedníků a Ježíše cestou do Emauz. Své evangelium Lukáš končí krátkou zprávou o Ježíšově nanebevstoupení. (CARSON, D., DOUGLAS, J. Úvod do Nového zákona. Praha: Návrat domů, 2008, str. 169 - 172)

Lukáš vidí Ježíše jako Spasitele a to spasitele chudých a hříšníků. Přichází do jejich domovů a tam, kde je přijat, se uskutečňuje i spása. Nestará se pouze o jednu vybranou skupinu lidí, nýbrž o všechny. Není nakloněn boháčům, ale nehlásá programově chudobu. Zve ovšem i spravedlivé. S jistou dávkou nadsázky je možné říci, že Ježíš je u Lukáše pojat jako zakladatel nového náboženství. Povolává dvanáct apoštolů, kteří zde mají výjimečné postavení. V tomto evangeliu je Ježíšova smrt významná v následujícím dvojím smyslu: je na ní ukázána vina představitelů židovského náboženství v Jeruzalémě a je zde zdůrazněno, že Ježíšova smrt neodmyslitelně patří k Božímu plánu spásy (SÁZAVA, Z. Mistr a Pán. Praha: Blahoslav, 1988, str. 100-101).

1.4 Kristus v Janově evangeliu

Pravděpodobně v letech 90-100 (oproti synoptickým evangeliím až o třicet let později), vzniká jako poslední čtvrté kanonické evangelium, známé pod jménem evangelium podle sv. Jana. Tak jako u všech evangelií, i v tomto případě se vedou spory o autorovi. Tradice o autorství apoštola Jana, jednoho z dvanácti apoštolů, které si vyvolil sám Kristus, sahá až do začátku druhého století. Mnozí, zejména katoličtí exegeté hájí názor, že evangelium je buď přímo dílem Jana, jednoho z dvanácti apoštolů, anebo některého z jeho žáků (RYŠKOVÁ M., SCHRÖTTER J., ŠPLÍCHAL J., KAŠPÁREK K.: Stručný úvod do Písma sv. – Nový zákon. Praha: Skriptum, 1991, str. 93-94). Jiní badatelé se přiklání k názoru, že autor patřil k tzv. „Janovské škole“, která na dílo svatého apoštola Jana mohla, avšak

nemusela přímo navazovat (POKORNÝ P.: Literární a teologický úvod do Nového zákona. Praha: Vyšehrad, 1993, str. 145).

Apoštol Jan byl synem galilejského rybáře Zebedea a Salome. Nejdříve byl učedníkem Jana Křtitele, až přišel významný den, kdy jej povolal sám Kristus. Podle staré tradice byl nejmladší z apoštolů a z evangelií víme, že s Petrem a bratrem Jakubem patřil k nejdůvěrnějším apoštolům Kristovým a že s nimi byl svědkem vzkříšení dcery Jairovy, proměnění Páně na hoře a Kristových smrtelných úzkostí v Getsemanské zahradě. Jediný Jan s Ježíšovou matkou Marií vytrval pod křížem, i když ostatní uprchli. A byl to opět Jan, který byl mezi apoštoly první u prázdného hrobu svědkem Ježíšova vzkříšení. Když se Kristus zjevil apoštolům u Genezaretského jezera, byl to zase Jan, který ho první poznal. Jan kázal evangelium v Palestině, později v Efesu, za Domiciánova pronásledování byl poslán na ostrov Patmos, kde podle tradice sepsal Apokalypsu – Knihu zjevení (již ve 3. století n.l. se však objevily oprávněné pochyby, zda je jejím autorem vskutku Ježíšův apoštol Jan, resp. autor Janova evangelia, proto se pro autora Apokalypsy vžilo označení „Jan Teolog“ – viz POKORNÝ P.: Literární a teologický úvod do Nového zákona. Praha: Vyšehrad, 1993, str. 121 – 122). Za panování císaře Nervy obdržel Jan svobodu, vrátil se do Efesu, kde kolem roku 100 zemřel. (MERELL, J. Radostná zvěst Nového zákona. Praha: Česká katolická charita, 1973, str. 49 – 50)

Podobně jako tři předešlá evangelia i Jan vypráví příběh Ježíšova původu, služby, smrti a vzkříšení. Z vnějšku viděno nám čtvrté evangelium nabízí prolog a epilog, mezi nimiž jsou dvě hlavní části, říká se jim Kniha znamení a Kniha slávy.

Po prologu (1,1-18), se Ježíš dává poznat slovem i skutkem. Stejně jako v předešlých evangeliích je prvně zmíněn Jan Křtitel, jasně je vyjádřen jeho vztah k Ježíši i jeho veřejné svědectví o Ježíšovi. Předmluva končí vyprávěním, jak si Ježíš získává své první učedníky.

První velký celek (1,19 - 10,42) lze rozdělit na tři části. První oddíl popisuje počátky Ježíšovy služby – jeho znamení, činy a slova. Zde se setkáváme s prvním zázrakem – s proměněním vody ve víno na svatbě v Káně Galilejské. Následuje vyčištění chrámu a výrok o tom, že Ježíš chrám znovu postaví. Cestou do Galileje se Ježíš zastaví v Samařsku a přivede k víře Samařanku a mnoho jejích krajanů. Celý oddíl je završen dalším znamením – uzdravením syna královského služebníka.

Následující oddíl (5,1 – 7,53) přináší další znamení, činy i slova, nyní však již v kontextu rostoucí opozice. K uzdravení ochrnutého dochází v sobotu, což vyvolá odpor u židov-

ských představitelů. Nasycení pěti tisíců a chození po vodě jsou úvodem k proslovu o chlebu života, v němž Ježíš tvrdí, že on sám je tím chlebem života, kterým se lidé musí sytit. Po tomto proslovu mnozí začnou váhat a názory na Ježíše se štěpí. Proti Ježíšovi se postaví i někteří z Ježíšových učedníků i členové jeho vlastní rodiny. První série rozhovorů vrcholí Ježíšovým zaslíbením, že po svém oslavení vylije eschatologického Ducha. Toto tvrzení je zjevně konfrontační a vede k odporu organizovanému židovskými vedoucími představiteli.

Po perikopě o ženě přistižené při cizoložství následuje poslední oddíl prvního celku popisující dramatická znamení, vše v kontextu ostré konfrontace. V dalších rozhovorech říká Ježíš židovským představitelům, že jsou dětmi ďáblůvými, zatímco on sám není nikdo menší než „Já jsem“, což vede k marnému pokusu jej ukamenovat. Uzdravení slepého, při němž Ježíš nepřipustí, že by existovala spojnice mezi hříchem a zdravotním stavem tohoto muže, vrcholí odsouzením těch, kteří si myslí, že vidí. V 10. kapitole se Ježíš představuje jako dobrý pastýř, čímž ovšem naznačuje, že jeho následovníci jsou jediní, kdo patří k Božímu stádu. Na svátek posvěcení chrámu Ježíš na přímou otázku přisvědčuje, že je Mesiáš, a dodává, že koná skutky ve jménu svého Otce, což samozřejmě opět vyvolá otevřený odpor. Příběh o smrti a vzkříšení Lazara je předzvěstí Ježíšovy smrti a jeho vzkříšení a vede přímo k soudnímu rozhodnutí Ježíše zabít.

Ve druhém celku, který se odehrává během židovských Velikonoc (11,55 – 12,36), se rozvíjí motiv smrti skutečného velikonočního Beránka. Kristus vjíždí triumfálně do Jeruzaléma. Jeho slavnostní vjezd je proklamací Ježíšova kralování, jsou zde však již přítomna hrozivá znamení, svědčící o tom, že jde o kralování zvláštního druhu.

Poslední oddíl knihy (13,1 – 20,31) líčí, jak se Ježíš sám odhalil na kříži a jak byl oslaven. Začíná poslední večeří, Jan však nepřináší zprávu o přípravě večeře, ale o mytí nohou (Kristus umývá učedníkům nohy) – tento čin je předobrazem jedinečného očištění způsobného Ježíšovou smrtí. Ježíšova předpověď zrady nás nenechává na pochybách, že je pá-nem svého osudu, ale podřizuje se vůli Otcově. Následuje řeč na rozloučenou – určitým způsobem vysvětluje význam posledního znamení – Ježíšovy smrti a jeho vyvýšení na kří-ži. Dále vyprávění pokračuje Ježíšovým soudem a jeho utrpením se zvláštním důrazem na Kristovo kralování. Ježíšovo vzkříšení obsahuje nejen několik zjevení vzkříšeného Ježíše, ale i pozoruhodný výrok o daru Ducha a neméně pozoruhodné Tomášovo vyznání „Můj Pán a můj Bůh!“ (J 20,28).

Epilog (21,1 -25) jednak uzavírá několik otevřených záležitostí – například znovu povolání Petra do služby, jednak symbolicky poukazuje na růst církve a rozličnost darů a povolání v ní. Příznačně je zakončen slovem o Ježíšově velikosti. (CARSON, D., DOUGLAS, J. Úvod do Nového zákona. Praha: Návrat domů, 2008, str. 182-186)

Evangelista Jan svědčí o Ježíši jako Slovu – Zjeviteli a velkým tématem pro něj je otázka Boží přítomnosti v Ježíši Kristu. V Ježíši nás potkává samotné Slovo, které stvořilo svět. Boží přítomnost v něm je zjevná a zesílená, zázračné prvky jsou zdůrazněny – např. vzkříšení Lazara, již tři dny mrtvého. Na kříž kráčí jako vítěz, jako král zajistí matčinu budoucnost u svého milého učedníka. Před smrtí pronese pouze „Žízním.“ a pak „Dokonáno jest.“ Ježíš není u Jana anděl, nýbrž skutečný člověk, poslušný Otce. Jan se snaží právě tuto Ježíšovu poslušnost a bezhříšnost ve svém evangeliu vyjádřit. Janův obraz vykresluje Ježíše jako božského nositele spásy a zjevení. Na jedné straně vyzdvihuje jeho božskost a stejnorodost s Otcem, na druhé straně však ponechal rysy, které načrtávají Ježíše Krista jako člověka v konkrétních lidských dějinách. (SÁZAVA, Z. Mistr a Pán. Praha: Blahoslav, 1988, str. 102)

1.5 Dílčí závěr

Podrobila jsem analýze čtyři novozákonní evangelia. První tři – Matoušovo, Markovo a Lukášovo se podobají, nalezneme zde mnoho shod, přestože si každé uchovává svůj osobitý ráz a objevují se zde i texty, které zaznamenává vždy jen jeden z autorů. Pro výrazné shody se jim říká evangelia synoptická, slovo pochází z řečtiny „*synopsis*“ a znamená přehled. Janovo evangelium, psané mnohem později, se výrazně liší po jazykové stránce i v teologickém způsobu myšlení a hlouběji osvětluje význam Ježíšovy osobnosti a díla. Přesto se i zde objevují některé motivy a příběhy společné se synoptiky, takže vztah Janova evangelia k synoptickým evangeliím není jednoznačný. (STRUPPE U., KIRCHSCLÄGER W.: Jak porozumět bibli. Praha: Vyšehrad, 2000, str. 216 – 218).

Ačkoliv byla evangelia do jisté míry inspirována antickou biografickou literaturou, nelze říci, že jejich účelem je pouhá prezentace životopisu Ježíše Krista. Důraz je kladen především na mimořádnou a zcela klíčovou úlohu Ježíšovy osoby v dějinách spásy. Proto zde také nenajdeme podrobnosti o jeho dětství a mládí, ale převážná část textů je věnována

Ježíšovu veřejnému působení až k vyvrcholení jeho mise, jímž je smrt na kříži a následné vzkříšení. Evangelia lze tedy z jistého pohledu vnímat jako specifický typ učebnic, které byly primárně určeny příslušníkům raných křesťanských obcí ať už v samotné Palestině anebo v jiných částech tehdejšího antického světa. Proto je zde Kristův příběh proložen jeho četnými výroky a řeči, které objasňují Ježíšovo učení. Již na této úrovni je Ježíš prezentován jako vzor, resp. pedagogický ideál.

V evangeliích se často hovoří o tom, že Ježíš vyučoval své posluchače, ať šlo o více či méně úzký okruh jeho učedníků, anebo o neznámé jednotlivce či naopak o velké zástupy hledajících. Všechny jeho výroky a řeči byly koncipovány tak, aby přístupnou a v daném prostředí obvyklou formou objasnily Ježíšovy myšlenky a umožnily jejich snadné zapamatování. Kristus se přizpůsobuje potřebám a vnímání svých posluchačů, mezi nimiž často převažují prostí lidé, k nimž je třeba promlouvat jejich řeči. Na mnoha místech hovoří v krátkých větách, které svojí formou připomínají antické chrie (podle některých komentářů jsou Ježíšovy výroky stavěny podle zásad tehdejší izraelské poezie). Ježíš podle potřeby používá i různých přirovnání, resp. metafor (obrazných rčení na základě podobnosti), často i paradoxu. Chce burcovat, vést k zamyšlení. (MERELL, J. Setkání s Ježíšem. Praha: Česká katolická charita, 1990, str. 19).

V ústní tradici předávané Ježíšovy výroky byly seskupovány do širších tématických celků, z nichž pak mohly vznikat i ucelenější Ježíšovy projevy, jako např. kázání na hoře (Mt 5-7), které patří k jednomu z vrcholů evangelijních textů a zároveň názorně dokumentuje způsob Ježíšova učení (RYŠKOVÁ M.: Doba Ježíše Nazaretského. Praha: Karolinum, 2008, str. 320-321). Jeho poselství vyzařuje v tomto kázání neporovnatelnou jedinečnost. Z textu čtenář pochopí, že evangelium je vskutku radostnou zvěstí. Kázání se konalo na blíže neurčené hoře, resp. pahorku v Galileji, kam se hrnuly ze všech stran zástupy lidí, které byly přilákány zvěstmi o velkém proroku, jenž konal mnohé zázraky a prohlašoval, že se přiblížilo Boží království. Lidé však nechápali pravou duchovní podstatu tohoto království, proto Kristus vystoupil na jeden z pahorků a „*otevřel ústa svá a učil*“ (Mt 5,2). Bibličtí exegeté přirovnávají tuto chvíli k situaci ze Starého zákona, kdy na hoře Sinaji dal Hospodin za hromu a blesků zákon Staré úmluvy izraelskému národu. Avšak na rozdíl od hrozných velebností zákonodárce Staré úmluvy, k němuž se směl přiblížit jen Mojžíš, zatímco lid musel zůstat vzdálen od okraje hory, zde spatřujeme na hoře mírného a pokorného Ježíše Krista, obklopeného kruhem apoštolů a zástupem lidí naslouchajících jeho slovům. Místo přísného, nutícího: „*Musíš!*“, zaznívá k uchu zástupů jeho zvoucí a získávající „*Bla-*

hoslavený!“ a jeho osmerý příslib nebeského království. Ježíš tu přímo či nepřímo podrobuje kritice starý svět a způsob, jak se lidé v tomto světě pokoušeli vyrovnat se životem. Charakter Horského kázání je lidový, živý. Vychází ze skutečného života a vrací se k němu. Jde k duši lidu a mluví jako Boží vyslanec, jak svědčí poznámka evangelisty na závěr Horského kázání: „Zástupy žasly nad jeho učením. Učil je totiž jako ten, kdo má moc, a ne jako jejich učitelé Zákona.“ (Mt 7,28). (MEREELL, J. Setkání s Ježíšem. Praha: Česká katolická charita, 1990 str. 11-19)

Aby jeho slova zapustila hluboko kořeny v paměti jeho posluchačů, učil Ježíš často v obrazech, resp. podobenstvích. Je zřejmé, že na tuto formu podání byli jeho posluchači žijící v orientálním prostředí, zvyklí. V tehdejší rabínské výuce to byla obvyklá vyučovací metoda. Ježíšova podobenství jsou perlou světové literatury a zůstanou navždy nepřekonatelným vzorem po stránce obsahové i formální.

Rozlišujeme dva typy podobenství. V tzv. čistých podobenstvích nahrazuje obraz určitou věc. Srovnání je zde vyjádřeno obrazem (např. ztracená ovce, perla ukrytá v poli apod.). Druhým typem je podobenství v příbězích, které je též označováno jako parabola (řecké označení pro podobenství; doslovně znamená „vedle sebe postavit, hodit“, což velmi dobře vystihuje jeho podstatu). V tomto případě je přirovnání rozvinuto do celého příběhu. Cílem však nejsou detaily příběhu, ale jeho základní myšlenka (RYŠKOVÁ M.: Doba Ježíše Nazaretského. Praha: Karolinum, 2008, str. 321-322). Ježíš klade vedle sebe událost ze života lidí nebo z přírody a duchovní pravdu, která se díky události stává názornou a pochopitelnou. Jelikož obrazy evangelních podobenství jsou vzaty z podmínek a poměrů, v nichž žili Ježíšovi posluchači před dvěma tisíci lety v Palestině, je pro porozumění podobenství nutné znát život, sociální, kulturní i politické poměry příslušné doby a země. (MEREELL, J. Setkání s Ježíšem. Praha: Česká katolická charita, 1990, str. 125-127).

2 SROVNÁNÍ KATOLICKÉ A PROTESTANTSKÉ CHRISTOLOGIE

Křesťanství je nejrozšířenějším náboženstvím na světě. Není snad země, v níž bychom nenašli křesťany. Podle jedné ze statistik uveřejněné na počátku třetího tisíciletí počet křesťanů ve světě dokonce stoupá: z 1,2 miliard v 70. letech 20. století vzrostl v průběhu následujících 30 roků na 2 miliardy (HALÍK T.: Prolínání světů. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, str. 227). V historii křesťanství jsou temná období, kdy to vypadalo, že zbraně a účelová argumentace politiků jsou mocnější než duch, ale také mnoho světlých období, kdy křesťanství podstatnou měrou přispělo k proměně celé společnosti. Je známo, že první sirotčince, nemocnice a jiné sociálně prospěšné organizace zakládali křesťané. Byli to právě křesťané, kdo zápasili o zrušení otroctví. Stejně tak křesťanské církve patřily a stále patří k předním propagátorům vzdělání. Mnoho zdravotnických a vzdělávacích projektů v nejchudších zemích světa mají dodnes na starosti křesťanské školy a nemocnice. Přitom je až s podivem, že základy křesťanství vycházejí ze zdánlivě krátkého příběhu Ježíše z Nazareta, který své učení navíc prezentoval již před dvěma tisíci roky během sotva tří let veřejného působení. Přesto křesťanství naprosto zásadním způsobem ovlivnilo a proměnilo lidské dějiny. (WINTER, D. ABC křesťanství. Praha: Česká biblická společnost, 2010, str. 7)

Následující přehled katolické a protestantské christologie by nebyl možný bez stručného seznámení s církevní historií. Křesťanskou církev lze obecně definovat jako společenství věřících spojených křtem a nadějí v druhý příchod Krista. V současné době však existuje větší počet křesťanských církví, jejichž vztahy jsou navzdory stále sílícímu ekumenickému hnutí, které již úspěšně překonalo mnohé rozdíly, stále poznamenány jistými rozpory, z nichž mnohé mají základ v historii. Protože tématem mé práce je Kristus jako pedagogický ideál v katolickém a protestantském myšlení, zabývám se pouze vybranými kapitolami z historie římskokatolické církve a církví protestantských.

2.1 Počátky křesťanství, vznik a vývoj katolické církve

Nejstarším textovým dokladem počátků křesťanství a zároveň jedinou zprávou zachovanou z prvních desetiletí života křesťanských obcí jsou zprávy obsažené v evangeliích a ve Skutcích apoštolských. Na počátku historie křesťanství stojí Ježíšův velikonoční příběh,

resp. Ježíšova velikonoční zjevení. Proto je z hlediska novozákonní teologie křesťanství založeno právě na velikonočním poselství. Skrze něj je Ježíšova smrt chápána jako událost spásy – Kristus zemřel za nás, za naše hříchy. Toto pojetí se prosadilo v celém helénistickém a západním křesťanství. Velikonoční zvěst – v rozličných interpretacích a funkcích – je tedy událostí, která podnítila vznik raně křesťanského hnutí. (VOUGA, F. Dějiny raného křesťanství. Praha: Vyšehrad, 1997, str. 27,28)

Podle evangelií Ježíš slovo „církev“ prakticky nikdy nepoužil (výjimkou je např. výrok adresovaný apoštolu Šimonu Petrovi: „Ty jsi Petr – Skála – a na té skále zbuduji svou církev a pekelné mocnosti ji nepřemohou.“ – viz Mt 16,18). Kristus, mocný hlasatel Slova a zároveň charismatický uzdravovatel těla a duše, vyvolal velké eschatologické hnutí a dvanáct učedníků s Petrem v čele je pro něj znamením dvanácti izraelských kmenů ze Starého zákona. Ježíš však během svého sotva tříletého veřejného působení nikdy žádnou církev nezaložil, nýbrž zvěstoval nebeské království. K nelibosti zbožných a pravověrných Židů zve do tohoto království také ty, kteří vyznávají jiný náboženský směr (pohany, samaritány a další), osoby zkompromitované politicky (celníky), jedince, kteří očividně morálně selhali (cizoložnice), a také ženy, jež jsou sexuálně zneužívány nebo se dokonce zneužívat nechají (prostitutky).

Církev ve smyslu náboženského společenství, které je odlišné od Izraele, vzniká okamžitě po Ježíšově smrti. Děje se tak pod dojmem zkušenosti Zmrtvýchvstání a Soslání Ducha svatého. Církev tedy, jakkoli nebyla Ježíšem založena, vzniká s odvoláním na něho, na toho, který byl ukřižován a přitom žije. Vzniká ježíšovské hnutí, jehož základem není vlastní kult, vlastní ústava, vlastní organizace. Jeho základem je prosté důvěřivé vyznávání tohoto Ježíše, coby Mesiáše, Krista a je zpečetěno křtem v jeho jménu a slavením hostiny na jeho památku. (KÜNG, H. Malé dějiny katolické církve. Brno: Barrister & Principal, 2010, str. 13,14)

Slovo „křesťan“ se začíná používat poprvé v syrské Antiochii (dnešní Antakya). Helénističtí židokřesťané, kteří po Štěpánově mučednické smrti uprchli z Jeruzaléma, zde zakládají první obec složenou ze židů i pohanů, kterým začali hlásat evangelium. A zde se prvně objevuje jméno „křesťané“ – řecky Χριστιανοί (*Christianoí*) – Kristovi lidé. V samotném Novém zákoně se výraz „křesťan“ objevuje jen třikrát – dvakrát ve Skutcích apoštolů a jednou v Prvním listu Petrově („Jestliže však trpí jako křesťan, ať se nestydí, ale slaví Boha v tomto jménu“ – viz 1P 4,16). Zmínky o křesťanech (často v souvislosti s jejich pronásledováním) se však objevují i v mimokřesťanských pramenech od známých latinský děje-

pisců, jakými jsou Tacitus, Suetonius a Plinius mladší (KUBALÍK J.: Hovory o víře. Praha: Česká katolická charita, 1985, str. 35 – 37).

Slovo „katolický“ „ převzaté z řeckého καθολικός (*katholikos* – vztahující se na celek, obecný), není v Novém zákoně nikde použito. Výrazu „katolická církev“ užívá ponejprv biskup Ignác z Antiochie (okolo r. 50 – 107), který byl později svatořečen. Katolickou církví se v jeho listech rozumí prostě „celá“, tedy „veškerá“ církev, nejen lokální církve. (KÜNG, H. Malé dějiny katolické církve. Brno: Barrister & Prinsipial, 2010, str. 21)

Rané křesťanství lze časově zasadit do období, kdy vznikaly novozákonní spisy – evangelia, skutky apoštolů, apoštolské listy. Zvláště kniha Skutky apoštolů, jejíž autorství je připisováno Lukášovi, autorovi 3. evangelia, mluví o vzniku církve po Ježíšově nanebevstoupení a po svátku Letnic – Soslání Ducha svatého. O tomto svátku byli apoštolové shromážděni v Jeruzalémě a začali kázat o Ježíši, jeho učení, zázracích, jeho ukřižování a zmrtvýchvstání a získali asi tři tisíce nových následovníků. Poté se rozcházejí do okolí hlásat Ježíšovo učení a získávají nejen židy, ale oslovují i pohany. Velkými postavami této epochy byli apoštolové Petr, Jakub, Tomáš, Jan. Další velkou osobností je apoštol Pavel, původně farizej Saul z Tarzu, který pronásledoval první křesťany a podílel se na smrti prvního mučedníka Štěpána, jenž byl pro svoji víru ukamenován v Jeruzalémě. Saul prožil vizionářský zážitek se samotným Ježíšem a obrací se na křesťanskou víru, mění si jméno na Pavel a se stejnou horlivostí, se kterou pronásledoval mladou církev, se stává jejím apoštolským hlasatelem.

První křesťané se brzy stali terčem pronásledování od oficiálních židovských představitelů. Roku 62 dal král Herodes popravit apoštola Jakuba. Římská vláda naopak tolerovala různá náboženství. Kdykoliv Řím připojil k říši novou oblast, zůstaly místní obyčeje, pokud nepředstavovaly politické ohrožení, nedotčené. Tato politika se vztahovala i na ta náboženství, která byla zařazena mezi „*religio licita*“ – povolená náboženství. Jako národní náboženství Židů k nim patřil i judaismus. Protože Římané po určitou dobu považovali křesťanství za pouhou odnož judaismu, bylo i ono považováno za *religio licita*. Ke změně došlo po protestech Židů.

Velké pronásledování křesťanů v Římě je spojeno se jménem císaře Nerona. Nero, který pravděpodobně nebyl duševně zdravý, obvinil křesťany z velkého požáru Říma r. 64 a rozpoutal kruté pronásledování, při němž přišlo o život tisíce lidí. Další velké pronásledování křesťanů v Římě se odehrávalo za císaře Domitiana v letech 81 – 96, který byl autokrat a

tyran. Navzdory všemu pronásledování navzdory však počet křesťanů nezadržitelně stoupal. (NORTH, J. B. Dějiny církve od Letnic k dnešku. Praha: Návrat domů, 2001, str. 18 - 19)

Na počátku druhého století by někdo jen stěží dával v římském impériu křesťanské církvi šanci, že se v řeckořímském světě s jeho četnými náboženstvími a filosofiemi prosadí. V církevním společenství klesalo zastoupení Židů a naopak stále přibývali pohané. Po zničení Jeruzaléma a vyhnání všech Židů roku 135 se střediskem a vůdčí církví křesťanstva stává Řím. K pronásledováním dochází až do roku 313. Ne však systematicky nebo nepřetržitě, nýbrž střídavě, jsou lokálně omezená a nesouvislá. (KÜNG, H. Malé dějiny katolické církve. Brno: Barrister & Prinsipial, 2010, str. 25 – 26)

Roku 313 bylo Ediktem milánským uznáno křesťanství jako oficiální náboženství v Římské říši. Konstantin I., od roku 306 římský císař, zpočátku nebyl křesťanem. Podle legendy však ve snu v noci před jednou ze svých významných bitev spatřil znamení kříže. Ve vítězství v této bitvě, které mu otevřelo cestu k císařskému trůnu, viděl pomoc křesťanského Boha. Až do konce svého života sledoval Konstantin tolerantní a integrační politiku. Jeho syn Konstantius, vládce východní části říše, však začal zavádět proti pohanům velmi tvrdá opatření, mezi nimiž nechyběly vyhrůžky trestem smrti za pověry a přinášení obětí. Křesťanská ideologie tak stále více pronikala nejen do filosofického myšlení, ale také do politiky a kultury. Naopak vůči jiným náboženstvím se začaly častěji uplatňovat tvrdé mocenské zásahy, při nichž byla nezřídka ničena i vzácná umělecká díla (sochy antických bohů apod.). (KÜNG, H. Malé dějiny katolické církve. Brno: Barrister & Prinsipial, 2010, str. 31-32)

Na začátku pátého století existovaly za hranicemi římské říše křesťanské církve v Persii, v Gruzii, v Arménii, v Etiopii a v Indii. Ve východořímské neboli Byzantské říši existovala převážně řecky hovořící církev, která měla hlavní centrum v hlavním městě Konstantinopoli. V pátém století byli křesťané všech těchto oblastí v zásadě spojeni a komunikovali mezi sebou. Neexistovalo jediné administrativní centrum, na němž by byli všichni závislí, ani jediný hierarcha, který by měl nad nimi přímou pravomoc. Existoval pouze volně strukturovaný svaz lokálních církví, které uplatňovaly různé teologické přístupy, měly odlišné podoby bohoslužeb a užívaly rozmanité jazyky. I když by se dalo hovořit o celkové jednotě víry, rozhodně nešlo o naprostou jednotu. Od pátého století však docházelo k postupné fragmentaci na jednotlivé názorové proudy. (HARRIES, R., MAYR-

HARTING, H. Dva tisíce let křesťanství. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, str. 58 – 59).

Zápas o prvenství mezi Římem a Konstantinopolí podtrhuje známý incident z roku 588. Konstantinopolský patriarcha Jan (582-595) si pro svůj úřad přivlastnil označení „ekumenický“. Tento titul naznačoval, že nejdůležitějším biskupstvím v celé křesťanské církvi je Konstantinopol. Stejně nároky si však kladl také Řím. Proto se proti této titulatuře důrazně ohradil římský biskup Pelagius II. a po něm i jeho nástupce Řehoř Veliký. Mezi Východem a Západem tak vznikalo napětí, přičemž na Západě si Řehoř spolu s dalšími západními vládci upevňovali své pozice. Díky síle své osobnosti a nepochybným schopnostem Řehoř vynikal v mnoha oblastech: nejen že řídil občanské záležitosti ve střední Itálii, ale křesťané celého západního světa ho uznávali za jediného patriarchu. Římský sbor v této době velmi zbohatl a všichni západní náboženští vůdcové se obraceli k Římu pro radu i pokyny. Proto je Řehoř první postavou, jejíž moc a autorita plně odpovídá titulu „papež“, je osobou, která si získala úctu, jež se pojí s úřadem současných papežů. Proto se definují počátky papežství do doby kolem roku 600. (NORTH, J. B. Dějiny církve od Letnic k dnešku. Praha: Návrat domů, 2001, str. 70 – 71)

Proces rozkolu byzantské pravoslavné církve na řeckém východě a římskokatolické církve na latinském západě pokračoval. V letech 861 – 867 to byl konflikt mezi papežem Mikulášem I. a konstantinopolským patriarchou Fótiem o otázkách papežských nároků a *filioque* (pravoslavní křesťané nechtějí uznat článek víry o tom, že Duch svatý vychází z Otce i Syna, uznávají pouze původ z Otce), ale věci nebyly ještě dovedeny do svých logických důsledků a tak se spojení mezi Konstantinopolí a Římem rychle obnovilo. Do dějin vešlo rozdělení římskokatolické a řeckokatolické církve pod názvem Velké schizma v roce 1054, kdy nad sebou navzájem vyhlásili klatbu papežský legát kardinál Humbert a konstantinopolský patriarcha Michael Cerularius. Odborníci se shodují, že k rozkolu nedošlo jen několika málo událostmi, ať v letech 861 nebo 1054, ale že se jedná o staletý proces odcizování mezi východem a západem. Dověšením tohoto procesu bylo v roce 1204 vyplenění Konstantinopole účastníky čtvrté křížácké výpravy. Od té doby už Řekové Latiny nevnímali jako bratry křesťany s odlišnou bohoslužbou, ale jako bezohledné nepřátele jejich církve. Pro úplnost však odborníci k této tragédii připomínají, že ji částečně zavinily i byzantské intriky a že křížáky do Konstantinopole asi pozvala jedna frakce Řeků. Dokud Konstantinopol roku 1453 neobsadili Turci, neutuchaly snahy o usmíření. (HARRIES, R., MAYR-

HARTING, H. Dva tisíce let křesťanství. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, str. 67 – 69).

Na Arabském poloostrově vzniklo v první polovině 7. století nové náboženství – islám. V době, kdy se křesťanství stalo státním náboženstvím, obracelo se k němu velké množství pohanů jen z toho důvodu, že to bylo společensky výhodné. Totéž se stalo o tři století později s islámem. Jeho rozšíření znamenalo pro křesťanstvo katastrofu světového měřítka, neboť v severní Africe křesťanství s výjimkou egyptských Koptů téměř mizí. Došlo i ke ztrátě zemí, z nichž odvozuje křesťanství svůj původ, protože se v nich odehrála většina klíčových biblických příběhů – kromě severoafrického Egypta se do rukou muslimů dostala také Palestina a Sýrie. Podstatnou měrou k tomu přispěly nejen vojenské invaze, ale také přílišná složitost christologického dogmatu a vnitřní rozpolcenost křesťanstva. Ve srovnání s křesťanstvím byl pro řadu věřících islám atraktivní svou jednoduchostí a snadnou pochopitelností článků víry. (KÜNG, H. Malé dějiny katolické církve. Brno: Barrister & Principal, 2010, str. 50 - 51)

Přesto se rozloha latinského křesťanského světa se v letech 1000 – 1500 zdvojnásobila a počet jeho obyvatel vzrostl čtyřikrát. Rozšíření středověkého latinského křesťanského světa směrem na jih se dělo převážně silou, kdežto na severu se křesťanský svět proti místním, hospodářsky značně zaostalým pohanským či polopohanským společnostem prosazoval spíše ekonomicky i politicky. Pohanští vládcové si navzdory svým předsudkům brzy uvědomili, že přijetí křesťanství, které stejně nemohou porazit, je pro ně „nejlepší možný obchod“. Naopak silové šíření křesťanství na jihu dodnes vyvolává otázku, jak mohla náboženská ideologie propagující pacifismus schvalovat válku proti islámu, který je též monotheickým náboženstvím a vychází ze stejného, abrahámovského příběhu. Stejně rozpaky vyvolávají i četné pogromy zaměřené proti židovskému obyvatelstvu. (HARRIES, R., MAYR-HARTING, H. Dva tisíce let křesťanství. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, str. 80-85).

Středověký svět v oficiální ideální církevní představě znamená svět kněží, mnichů a řeholnic s jejich ideálem zdrženlivosti. Právě oni jsou totiž jedinými nositeli písemné vzdělanosti a rovněž ve škále křesťanské ctnosti zaujímají nejvyšší postavení, jelikož životem bez manželství a soukromého majetku ztělesňují již nyní Boží království. V často zatracovaném „temném“ středověku však nepochybně zůstala křesťanská podstata zachována. Právě ve středověku se následování Krista, následování kříže jistě chápe nesprávně a zaměňuje se s kultem křicifixu anebo s mystickým ponořením do podbízivého spoluprožívá-

ní Kristova utrpení. A přece existoval bezpočet středověkých křesťanů, kteří ve svém všedním životě autenticky následovali Ježíše Krista tím, že se starali o své bližní, především o slabé a ty, kteří jsou na okraji společnosti – o hladovějící cizince, o nemocné a uvězněné. Žili své křesťanství jako každodenní praxi lásky k bližnímu, zcela prakticky a samozřejmě. (KÜNG, H. Malé dějiny katolické církve. Brno: Barrister & Prinsipial, 2010, str. 74 - 75)

Na rozdíl od upřímné zbožnosti prostých lidí si většina čelných představitelů církve žila ve velkém blahobytu a učení Ježíše Krista hlásala spíše jen slovy než skutky. K nejkřiklavějším příkladům patřil papež Bonifác VIII. (1294 – 1303), který se rád ukazoval v nádheře, a bylo o něm známo, že trpěl cézarským stihomamem. Stejně tak Inocenc VIII., který svou bulou podnítil hon na čarodějnice, nechal oficiálně uznat své nemanželské děti a s velkou pompou slavil jejich svatbu přímo ve Vatikánu. Také Alexandr VI. Borgia, zodpovědný za popravu velkého kazatele pokání Girolama Savonaroly, se choval spíše jako zákulisní politik než papež. Není divu, že tito a jim podobní zesvětštělí papežové se bránili všemi prostředky proti reformě katolické církve. (KÜNG, H. Malé dějiny katolické církve. Brno: Barrister & Prinsipial, 2010, str. 80 - 84)

Otřesy, v nichž se zmítalo západní latinské křesťanství v šestnáctém století, představují největší zlom, k němuž došlo v křesťanské kultuře od doby, kdy se západořímská a východořímská říše vydaly každá svou vlastní cestou. Západní společnost se nyní rozštěpila hlubokými spory o to, jak by měli lidé vnímat Boží moc v tomto světě, a dokonce i diskusemi, co to znamená být člověkem. V minulosti byla reformace často nahlížena z hlediska hrstky významných mužů, především Martina Luthera, Ulricha Zwingliho, Jana Kalvína, Ignáce z Loyoly, Thomase Cranmera, Jindřicha VIII. a řady papežů. Tyto postavy jsou však jen částí příběhu, do něhož patří rovněž lidová hnutí spolu s pomalu se proměňujícím životním stylem obyčejných lidí i s politickými a dynastickými zájmy pozemkových elit.

Nadcházející reformace se týkala především idejí. Jedním ze závěrů současného výzkumu latinské církve před tímto reformačním převratem je zjištění, že nebyla tak zkažená a neefektivní, jak ji měli snahu vylicít protestanté a že obecně uspokojovala duchovní potřeby pozdně středověkého člověka. Stará církev byla náboženským ústrojím, které velmi efektivně sjednocovalo Evropu. Tato nově otevřená perspektiva může sloužit k tomu, aby ještě zdůraznila význam idejí, které reformátoři prosazovali. Ideje měly hluboký vliv, měly samy o sobě nezávislou moc a mohly být rozkladné a destruktivní. (HARRIES, R., MAYR-

HARTING, H. Dva tisíce let křesťanství. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, str. 107 - 110)

2.2 Vznik a vývoj protestantismu

Roku 1517 neznámý augustiniánský mnich zveřejnil jakožto profesor Nového zákona ve Wittenbergu 95 kritických tezí proti velkoobchodu s odpustky pro financování rozestavěného nového ohromného chrámu svatého Petra. Jmenoval se Martin Luther (1483 – 1546). Luther požaduje návrat katolické církve k evangeliu Ježíše Krista, jak se s ním setkal v Písmu svatém a zvláště u sv. Pavla. Martin Luther nebyl protikatolický rebel a sám se co nejúporněji stavěl proti tomu, aby jeho se jméno stalo atributem nové církve. Stejně jako on i všichni ostatní reformátoři kladli z teologických i právních důvodů důraz na to, že patří ke katolické církvi.

Základ Lutherova učení tvořily tyto myšlenky:

1. Proti všem tradicím, zákonům a autoritám, které k evangeliu během staletí přirostly, klade Luther primát Písma: „*pouze Písmo*“.
2. Proti všem tisícům svatých a státišícům těch, kteří jsou prostředníky mezi Bohem a člověkem z titulu svého úřadu, klade Luther primát Ježíše Krista: „*pouze Kristus*“ je ohniskem Písma a orientačním bodem všech jeho výkladů.
3. Proti všem církví prikazovaným náboženským úkonům zbožnosti a lidským snahám (skutkům) o dosažení spásy duše klade Luther primát milosti a víry: „*pouze milost*“ milostivého Boha – jak ji Bůh ukázal v Kristově kříži a vzkříšení, a „*pouze víra*“ – bezpodmínečná důvěra člověka v tohoto Boha. (KÜNG, H. Malé dějiny katolické církve, Brno: Barrister & Prinsipial, 2010, str. 84 - 86)

Luther uznával, že postoje Jana Husa (který byl pro podobné názory v roce 1415 exkomunikován a upálen) byly správné i křesťanské. To byl další důvod, proč se Luther začal římskokatolické církvi vzdalovat.

V červnu 1520 papež Lev odsoudil 41 luterských omylů a Luthera označil za kacíře. Zároveň dal mu lhůtu 60 dní na to, aby své učení odvolal, jinak bude exkomunikován. V lednu 1521 byl Luther oficiálně exkomunikován. Skutečnost, že se tento osamělý saský mnich

postavil celému římskokatolickému řádu, vzrušila celé Německo. Luther se stal pro Němce hrdinou a ti se rozhodli, že jej nesmí potkat stejný osud jako Jana Husa. Luther se domníval, že dostane příležitost obhájit svá stanoviska před mladým císařem Karlem V., ale podobně jako Hus byl vyzván k tomu, aby odvolal své kacířské názory. Po exkomunikaci církví byl nyní postaven mimo zákon i státem a s ním každý, kdo mu pomáhal. Luther se však těšil podpoře prince Fridricha Saského, který jej chránil, i když tím riskoval své postavení. Lutherovo stanovisko mezitím přijali další panovníci a knížata, včetně králů ve skandinávských zemích – nejprve Dánsko, pak Švédsko a Norsko. Počet luterských knížat v Německu výrazně vzrostl. Když se jim roku 1529 pokusil císař Karel odejmout některé náboženské výsady, protestovali. Proto získali označení „protestanté“. Tento název se později přenesl i na celou církev vzešlou z Lutherových reforem. Roku 1530 se tato knížata sešla na sněmu v Augsburgu, odmítla se s luterstvím rozejít a předložila císaři své vyznání víry, dnes známé jako tzv. Augsburské vyznání. Tím Karla velmi popudili, takže Německo se brzy rozdělilo na dva zneprátelené tábory disponující ozbrojenými silami.

V roce 1525 se již exkomunikovaný Luther oženil, čímž nejen ukončil svůj celibát, ale rozešel se se vším, co pro římské kněžstvo představoval. Lutherova domácnost se stala na příští dvě století vzorem rodiny protestantského faráře.

Luther byl mezi reformátory v 16. století zajisté tím nejvýznamnějším, avšak zdaleka ne jediným. Mnozí historikové tvrdí, že kdyby nepřišel Luther, určitě by zahájil reformaci někdo jiný.

Průkopníkem reformace ve Švýcarsku se stal Huldrych Zwingli (1484 – 1531). Zwingli studoval na univerzitách v Basileji, Bernu a Vídni a roku 1506 se stal farářem. Při výkladu knih si začal uvědomovat, že současná církev neodpovídá církvi Nového zákona. V létě roku 1518 dokonce ve městě napadl prodavače papežských odpustků. Od roku 1519 působil jako kazatel ve velkém sboru v Curychu. Když uslyšel o Lutherovi, byl jím nadšen. Oba měli mnoho společného, i když stojí za zmínku, že každý z nich se stal reformátorem jinou cestou. Luther zápasil s otázkou, jak obstát před Bohem a musel odvrhnout katolický systém svátostí. Zwingli neprožíval zápasy s hříchem, ale jeho humanistická studia ho přivedla k dokumentům rané církve, což vyústilo v její srovnání s církví současnou. Lutherův podnět byl morální, Zwingliho spíše vědecký.

Vývoj reformace v různých zemích sledoval linie politické moci. V Německu neexistovala jednotná celková vláda, každý kníže panoval na svém území. Kde se kníže stal luteránem,

tam na jeho území kvetlo luterství. Ve Švýcarsku tomu bylo jinak. I když ani tady neřídila kantony společná vláda, několik významnějších kantonů mělo svá hlavní města a v jejich čele stály městské rady. Reformační učení zde muselo čekat na to, až ho přijme většina městské rady. Zwingli tedy musel postupovat trpělivě a diplomaticky, kázal učení evangelia několik let, než curyšská městská rada uspořádala první disputace. Všechno tento pokrok ale neznamenal, že by katolíci ve Švýcarsku neprotestovali. Švýcarská konfederace se rozdělila na protestantské a katolické kantony. Každá ze stran se začala obávat vojenské akce od té druhé. Ohrožení přimělo některé protestanty k úvahám o spojení sil s Němci na severu. Cítili však, že kvůli funkčnosti aliance je třeba dospět ke společnému teologickému pochopení. Filip Hessenský, neochvějný Lutherův přívrženec, uspořádal v říjnu 1529 na svém hradě v Marburku setkání předních Lutherových a Zwingliho stoupenců. Luther i Zwingli byli přítomni, nicméně plného souhlasu se jim nepodařilo dosáhnout. Shodli se na všech teologických otázkách kromě večeře Páně. Zwingli trval na tom, že večeře Páně je jen památkou, zatímco Luther zastával plnou Kristovu přítomnost v chlebu a víně. V roce 1531 opět dochází k napětí mezi protestantskými a katolickými kantony, které vyústilo ve válku, v níž Zwingli na bojišti padl.

Další významnou postavou protestantství je Jan Calvin (1509 – 1564, v českých historických pramenech se objevuje i transkripce „Kalvín“). Nadaný mladý muž, který získal vzdělání na univerzitě v Paříži a studoval práva v Orleansu a Bourges. Jeho hlavním zájmem byla teologie, stal se obdivovatelem humanismu. V roce 1533 – 1534 prožil jakousi zkušenost obrácení, odcizil se katolictví a přiklonil se k novým reformačním názorům. V roce 1535 se dočasně usadil v Basileji, kde dokončil první zpracování své „Instituce křesťanského náboženství“. V Calvinových spisech se projevuje jeho teologické vzdělání. Třebaže Luther také napsal několik spisů, svá teologická stanoviska nikdy systematicky neuspořádal. Naopak Calvin již ve svých šestadvaceti letech předložil systematickou teologii. Ve své Instituci klade Calvin důraz na Boží svrchovanost. Ti, kdo věří v Boha a Kristovu vykupující smrt, jsou vyvolení a spasení Duchem svatým skrze Boží Slovo. Jako teologický systém je kalvinismus jedním z největších úspěchů protestantské reformace. Calvin potom s výjimkou tří let působil v Ženevě a pod jeho vedením se Ženeva stala nejznámějším a nejlépe organizovaným protestantským městem, plně oddaným reformačnímu evangelickému učení. Calvin vytvořil organizační plán církve (založený na biblickém učení a apoštolském kázání), v němž figurovaly čtyři typy služeb: pastýři, učitelé, starší a diakoni. Calvinovo působení bylo tak úspěšné, že Ženeva získala dominantní postavení nad

ostatními protestantskými městy. Ti, kdo přijali švýcarské stanovisko, se od té doby nazývají reformovaní, což prakticky znamená „kalvinisté“.

První generace reformátorů, k nimž patřil Luther a Zwingli, bojovala za skutečné problémy, které vyplývaly z rozdílů mezi reformovanými a katolíky. Dokonce i Calvin, reformátor druhé generace, vedl tutéž bitvu, i když pro něj šlo spíše o potřebu uspořádat to, co předchozí generace získala. Naneštěstí třetí a čtvrtá generace reformátorů měla sklon zapomínat na evangelický impuls původních reformátorů a soustředila se na vybroušení teologického systému. Ve druhé polovině 16. století nebyly hlavním tématem teologů otázky kázání evangelia a spása lidí, ale obrana určitých teologických východisek, které měly za následek dělení a štěpení protestantských církví. V okamžiku, kdy se monolitická struktura jednou rozdělí, je další dělení nevyhnutelné. Jakmile Luther narušil fasádu katolické jednoty a došlo k rozdělení na katolíky a protestanty, nedalo se zabránit tomu, aby se protestanti nezačali sami dále dělit na různé názorově více či méně odlišné skupiny. Tento již jednou započatý proces již nikdo nedokázal zastavit. Protestantští vůdcové sice hlásali návrat k Písmu a k jednotě křesťanstva, ale každý z nich byl ovlivněn jinými osobnostmi, žil v jiném kulturním a jazykovém prostředí, a proto vnímal biblický vzor jinak. Všichni pak měli sklon k institucionalizaci svého vlastního proudu. (NORTH, J. B. Dějiny církve od Letnic k dnešku. Praha: Návrat domů, 2001, str. 150 - 159)

Zánik monopolu katolické církve na výklad víry a vznik konfesijních hranic však vyústil ve vážnou krizi tradičního hodnotového rámce, protože znamenal rozpad homogenní kultury ve prospěch škodlivé názorové plurality. Z tohoto pohledu je možné střet mezi Římem a evropskými reformacemi interpretovat jako intuitivní zápas o restauraci původní jednoty a univerzálního řádu. Teze o pozitivním vlivu názorového a konfesijního pluralismu a tolerance se začala, byť zprvu nesměle, prosazovat v evropské společnosti až po hořké zkušenosti třicetileté války, která ukázala, že návrat k původní jednotě je nostalgickým sněním o minulosti. MILLER, J. Propaganda, symbolika a rituály protestantské Evropy (1580-1650). Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, str. 208 – 209)

Před Bílou Horou byla naše země převážně protestantská. V době pobělohorské a v období násilné rekatolizace se však museli protestanti buď vystěhovat anebo přijmout katolickou víru svého panovníka. V té době tak naše země přišla o část své intelektuální a kulturní elity (např. Jan Ámos Komenský). Poddaní přitom neměli na vybranou a museli přijmout katolickou víru. Přesto mnozí dál tajně a pod hrozbou přísných trestů vychovávali své děti

ve víře svých otců. Některé protestantské církve byly opět povoleny teprve vydáním tolerančního patentu v roce 1781, ale ještě dlouho potom to byly církve trpěné a ve více či méně zastřené formě potlačované. Teprve po roce 1861 se stali protestanti plnoprávními občany, ale již nikdy u nás nezískaly protestantské církve takový vliv na veřejné dění, jako měly v 15. – 16. století. Ke skutečnému zrovnoprávnění církví došlo až se vznikem samostatného Československa v roce 1918. (zdroj: <http://www.skh-olomouc.cz/clanky/>)

Českobratrská církev evangelická má ve své dnešní podobě krátkou historii. Vznikla 17. – 18. prosince 1918, těsně po skončení světové války, sloučením bývalé Evangelické církve helvetského vyznání (kalvínské) a Evangelické církve augsburského vyznání (luterské) na generálním sněmu obou církví. Významné bylo, že k nové unii se přihlásily všechny české sbory. Stranou zůstaly sbory německé působící na území Československé republiky, které vytvořily Německou evangelickou církev. Ta existovala až do vysídlení většiny německého obyvatelstva po roce 1945. Většina sborů před sloučením patřila k helvetskému vyznání, proto převládající ráz církve byl kalvinistický. Luterské tradice přežívaly jen regionálně, zejména na severovýchodě Moravy. Úsilí o sjednocení obou konfesí na domácím základě mělo už v roce 1905 plánovitý charakter. Ideový základ spojení dal svou vědeckou prací historik a teolog F. Hrejsa (1867 – 1753). Katalyzátorem snah o spojení se mělo stát Husovo výročí roku 1915. Oslavy však byly v důsledku válečných událostí utlumeny. Když konec války přinesl zároveň zánik celorakouských struktur, spojení již nic nebránilo. (MIŠOVIČ J. *Víra v dějinách zemí Koruny české*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, str. 79)

2.3 Katolická christologie

Christologie je ta část křesťanské teologie, která se věnuje tajemství osoby a díla Ježíše Krista. Je výpovědí víry o Ježíši z Nazareta, vyznávaném jako Pán a Kristus, jako spása a naděje člověka a světa. Katolickou christologii charakterizuje nejlépe katechismus katolické církve, z něhož vybírám tyto základní myšlenky týkající se Ježíše Krista:

1) Ve středu katecheze nacházíme v podstatě jedinou osobu: a to Ježíše z Nazareta, Otcova jednorozeného Syna, který pro nás trpěl a zemřel a nyní, zmrtvýchvstalý, žije navždy pro nás.

2) Jméno Ježíš znamená „Bůh zachraňuje“. Dítě narozené z Panny Marie je pojmenováno Ježíš. On totiž spasí svůj lid od hříchů. (Mt 1,21). Neboť pod nebem není lidem dáno žádné jiné jméno, v němž bychom mohli dojít spásy. (Sk 4,12).

3) Jméno Kristus znamená „Pomazaný“, „Mesiáš“. Ježíš je Kristus, neboť Bůh ho pomazal Duchem svatým a mocí. (Sk 10,38). On je ten, který měl přijít, je nadějí Izraele. (Sk 28,20)

4) Jméno „Boží Syn“ znamená jedinečný a věčný vztah Ježíše Krista k Bohu, jeho Otci: On je Otcův jednorozený Syn a sám Bůh. Věřit, že Ježíš Kristus je Boží Syn, je nutné k tomu, aby člověk mohl být křesťanem.

5) Jméno „Pán“ znamená božskou svrchovanost. Vyznávat nebo vzývat Ježíše jako Pána znamená věřit v jeho božství.

6) Jednorozený Syn Otce, věčné Slovo, to jest Slovo a podstatný obraz Otce, se v čase staveném Otcem vtělil: aniž ztratil božskou přirozenost, přijal přirozenost lidskou.

7) Ježíš Kristus je v jednotě své božské osoby pravý Bůh a pravý člověk: proto je jediným prostředníkem mezi Bohem a lidmi.

8) Ježíš Kristus má dvojí přirozenost, božskou a lidskou, které nejsou smíšeny, nýbrž spojeny v jediné osobě Božího Syna.

9) Kristus jakožto pravý Bůh a pravý člověk má lidský rozum a lidskou vůli, a ty jsou v dokonalé harmonii podřízeny jeho božskému rozumu a jeho božské vůli, jež má společné s Otcem a Duchem svatým.

10) Vtělení je tedy tajemstvím obdivuhodného spojení božské a lidské přirozskutkyenosti v jediné osobě Slova.

11) Z Evina potomstva Bůh vyvolil Pannu Marii, aby byla matkou jeho Syna. Jako „plná milosti“ je „nejvznešenějším plodem vykoupení“: od prvního okamžiku svého početí je zcela uchráněna poskvrny prvotního hříchu a během svého života se nedopustila žádného osobního hříchu.

12) Maria je opravdu „Matka Boží“, protože je matkou vtěleného věčného Božího Syna, který je sám Bohem.

13) Maria zůstala „pannou, když počala svého Syna, pannou, když ho porodila, pannou navždy“, celým svým bytím byla „služebnicí Pána“ (Lk 1,38).

14) Panna Maria „ze svobodné víry a poslušnosti spolupracovala na lidské spáse“. Vyslo-
vila své „*fiat*“ „jménem celého lidského rodu“ : svou poslušností se stala novou Evou,
matkou živých.

15) Celý Kristův život byl stálým učením: jeho mlčení, jeho zázraky, jeho skutky, jeho
modlitba, jeho láska k člověku, jeho přednostní láska k malým a chudým, bezvýhradné
přijetí oběti na kříži pro spásu světa, jeho vzkříšení, to vše je uskutečněním jeho slova a
naplněním zjevení.

16) Ježíš nám dává příklad svatosti v každodenním životě rodiny a práce svou poslušností
vůči Marii a Josefovi, stejně jako svou pokornou prací během dlouhých let v Nazaretě.

17) Ježíš je od počátku svého veřejného života, ve chvíli svého křtu „služebníkem“, který
je zcela zasvěcen vykupitelskému dílu, jež se naplní ve křtu jeho utrpení.

18) Nebeské království bylo na zemi zahájeno Kristem. Toto království se jasně projevuje
lidem v Kristových slovech, v jeho skutcích a v jeho přítomnosti.

19) Kristus umřel ve shodě s Písmem za naše hříchy.

20) Naše spása pochází z iniciativy Boží lásky k nám, protože on si nás zamiloval a poslal
svého Syna jako smírnou oběť za naše hříchy. (1 Jan 4, 10). Vždyť Bůh pro Kristovy zá-
sluhy smířil svět se sebou. (2 Kor 5, 19).

21) Ježíš se dobrovolně obětoval za naši spásu. Tento dar předznamenává a předem usku-
tečňuje během poslední večeře: „To je moje tělo, které se za vás vydává“ (Lk 22,19).

22) Poslušností své lásky k Otci „až k smrti na kříži“ (Flp 2,8) splnil Ježíš své smírné po-
slání trpícího služebníka, který ospravedlní mnohé tím, že vezme na sebe jejich nepravost.

23) Mrtvý Kristus sestoupil do místa pobytu mrtvých, a to svou duší, spojenou s jeho bož-
skou osobou. Otevřel tak brány nebes spravedlivým, kteří ho předešli.

24) Předmětem víry ve vzkříšení je událost historicky dosvědčená učedníky, kteří se sku-
tečně setkali se Zmrtvýchvstalým Kristem.

25) Kristus, „prvorozený mezi vzkříšenými z mrtvých“ je základem našeho vlastního
vzkříšení, a to již nyní ospravedlněním naší duše, později oživením našeho těla.

26) Ježíš Kristus, hlava církve, vstupuje před námi do slavného království Otce, abychom
my, údy jeho těla, žili v naději, že jednou s ním budeme na věky.

(KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE, z francouzštiny přeložil Josef Koláček, Praha: Zvon, 1995, str. 123 – 180)

2.4 Protestantská christologie

Reformační hnutí zdůrazňuje Ježíšovo božství a jedinečnost, nepopírá katolickou tezi o Ježíšově dvojí přirozenosti božské i lidské. Právě zdůraznění Ježíšova božství, jeho jedinečnosti a nenahraditelnosti umožnilo zápasit proti světské moci církevní vrchnosti, proti středověkému kultu mnoha svatých a světic, proti biblicky nedoloženým kultům, proti stavění se hříšného člověka na místo náležející jedině Kristu. Jan Hus, Martin Luther, Jan Calvin bojují právě důrazem na Ježíšovu absolutní jedinečnost proti všemu tomu, co se v křesťanstvu za dlouhá staletí kolem tradice o něm nakupilo. (MACHOVEC, M. Ježíš pro moderního člověka. Praha: Akropolis, 2003, str. 165)

Protestantské církve také vyznávají Ježíše jako Syna Božího. Přišel od Otce, zcela s ním sjednocen, vede věrné věřící k branám Božího království.

Normou, pramenem a základem křesťanské víry je zjevení, Boží Slovo, Kristus. Boží blízkost vyvolenému lidu dostává v Novém zákoně novou kvalitu. Boží přítomnost je tu spojena s osobou Ježíše Krista. V dějinném setkání s Ježíšem Kristem, ukřižovaným a oslaveným, vzešlo zúčastněným poznání transcendentního Boha. Bůh jej pojmenoval, poslal, povolal, učinil, dosadil, je s ním, působí v něm, dává mu všechnu moc, v něm se sebou smířil svět, celá plnost božství v něm přebývá. V Ježíši Kristu přichází Bůh sám. (SÁZAVA, Z. Mistr a Pán. Praha: Blahoslav, 1988, str. 198-199)

Teologický profil českobratrské církve evangelické (dále jen ČCE) je obtížné definovat jednoznačně. Je to dáno tím, že se v ČCE prolíná a spojuje vícero teologických tradic světové reformace, především kalvínské a luterské, i tradice reformace domácí, představované husitstvím a Jednotou bratrskou. Při svém ustanovení v roce 1918 se ČCE přihlásila pouze ke dvěma domácím vyznáním víry – Bratrskému (1535) a Českému (1575). Teprve v roce 1945 církev oficiálně přijala čtyři konfese – vedle obou domácích i Augsburské vyznání (1530) a Druhé helvetské (1566). K recipovanému odkazu husitství patří důraz na poslušnost Božího zákona a zájem o spravedlnost na zemi. Z odkazu Jednoty bratrské vyplývá důraz na ovoce víry a církevní kázeň. Dále pak vědomí, že pravá Kristova církev je při-

tomna v mnoha různých „jednotách“ – v různých společenstvích víry v Ježíše Krista. (http://www.evangnet.cz/cce_pruvodce:)

I protestantské církve zachovávají v nějaké podobě prakticky všechny svátosti, ale ne všechno za svátosti považují, tak jak je tomu u křtu. Z katolického hlediska je to problematické například u svátosti svěcení. Kvůli způsobu ordinace duchovních ztratily protestantské církve apoštolskou sukcesi. Je ovšem třeba říci, že v době Luthera nebyl v Německu snad ani jediný vysvěcený katolický biskup, který by mohl přejít k protestantismu. Němečtí biskupové byli totiž jmenováni, ale nepřijali svěcení, aby se nemuseli vzdát výsad, které jako šlechtici měli, tak vlastně vznikla absence sukcese u luterských církví náhodou. V některých částech Evropy (Skandinávie) ale k protestantismu biskupové přistoupili, a faráři tak sukcesi mají.

Nicméně základní problém, otázka ospravedlnění, kvůli kterému Luther chtěl reformovat katolickou církev, byl nedávno již vyřešen: ***Platí, že lidé jsou ospravedlněni jedinečně svou vírou v Boha a že pravá víra se projevuje dobrými skutky.*** U Eucharistie se celý problém točí především kolem víry v přítomnost Krista. Reformační církve to chápou většinou tak, že přítomnost trvá jen po dobu bohoslužby, reformované církve tak, že jde jen o připomínku. Z katolického hlediska je i reformační přístup relativní, právě proto, že duchovní nemají apoštolskou sukcesi.

Nyní se zdá, že po otázce ospravedlnění je na řadě otázka ***přítomnosti Krista v eucharistii a problematika předávání apoštolské sukcese.*** Tyto dva problémy můžeme nyní chápat jako základní rozdíly mezi katolickou církví a protestanty. (www.christnet.cz)

2.5 Dílčí závěr

Druhá kapitola měla za cíl seznámit čtenáře s rozdíly mezi katolickou a protestantskou vírou, popsat vznik a vývoj katolické a protestantské církve. Katolickou církev jsme opuslili v 16. století, kdy se zrodil protestantismus. Je k nevíře, že se lidé kvůli vyznávání náboženské víry, která hlásá lásku a mír, dokázali celá staletí krutě pronásledovat, týrat a zabíjet. K ještě větší nevíře je, že přes tato vzájemná staletá vyvražďování a pronásledování

oba proudy – římskokatolický i protestantský existují dodnes. Katolická církev začala o smířování s odloučenými bratry hovořit až na II. vatikánském koncilu v letech 1962 -1965!

Produkt II. vatikánského koncilu Dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio* hovoří o postavení protestantských církví takto: „Církev a církevní společnosti, které se oddělily od Římského apoštolského stolce buď v těžké krizi, která nastala na Západě už koncem středověku, nebo v pozdějších dobách, jsou spojeny s katolickou církví svazkem zvláštního příbuzenství vzhledem k tomu, že křesťanský lid žil v průběhu minulých staletí dlouho v církevním společenství.“ (DOKUMENTY II. VATIKÁNSKÉHO KONCILU, *Unitatis redintegratio*, str. 453-454)

Můžeme snad konstatovat, že snahy po porozumění a sjednocení neskončily s výzvami II. vatikánského koncilu. Alespoň v zemích Evropské Unie již spolu římskokatolická církev s protestantskými nesoupeří, ale respektují své odlišnosti a často spolupracují na různých sociálních projektech.

Obě dvě církve, jak katolická, tak Českobratrská církev evangelická se zapojují do projektů sociálních prací. Katolická církev používá pro svoji sociální práci termín Charita (z lat. *caritas* – láska). Nezisková humanitární organizace Charita Česká republika je největším nestátním poskytovatelem sociálně zdravotních služeb u nás. Jde zejména o pomoc matkám s dětmi v tísní, lidem bez přístřeší, osobám se zdravotním a mentálním postižením, sociálně slabým rodinám, drogově závislým, opuštěným starým lidem, osobám, které se ocitly v osobní krizi, vězňům a lidem, vracejícím se z výkonu trestu. Katolická charita patří mezi největší pomáhající organizace v globálním měřítku – své ústředí *Caritas internationalis* má ve Vatikánu a je tvořeno 147 členskými organizacemi, většinou na úrovni států.

V evangelickém prostředí se pro sociální práci tradičně užívá termín diakonie. Od roku 1993 funguje Evropský svaz pro diakonii *Eurodiakonia*, které má mezi evangelickými církvemi stejné postavení jako *Caritas internationalis* v katolické církvi. MARTINEK, M. K čemu jsou křesťanské církve? Brno: Cesta, 2012, str. 127 -128

3 KRISTUS A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

3.1 Kristův mravní program

Kristus o sobě prohlašuje, že nepřišel zrušit Starý zákon, kde zvlášť knihy Mojžíšovy byly považovány za mravní normy judaismu. Kristus říká, že on přišel tento zákon naplnit. Prvním Ježíšovým velkým vystoupením a učením bylo tzv. Horské kázání. Nádherným portálem, vstupní branou je osmero blahoslavenství (viz Příloha č. 1).

Jestliže je celé Horské kázání nástinem Ježíšovy nauky, pak osmero blahoslavenství je hlavním principem a motivem nové spravedlnosti.

Blahoslavenství se vyskytují ve dvou evangeliích: u Matouše a u Lukáše. Lukáš má jen čtyři blahoslavenství, Matouš osm. Nejsou zde blahoslavení lidé, kteří se nalézají v nějaké bědné situaci, nejsou blahoslavení tak pro nějaký nedostatek, jako pro svůj postoj k této situaci. Taková blahoslavenství zasahují člověka, který si může osvojit určitý mravní postoj: mírnost, milosrdenství, čistotu srdce, snášení utrpení pro spravedlnost.

První blahoslavenství – blahoslavení chudí v duchu – se týká lidí, kterými farizeové pohrdali jako s lidmi, kteří neznají zákon a posměšně je nazývali „*amhaarez*“. Farizeové se považovali za spravedlivé a dokonalé před Hospodinem. V tomto prvním blahoslavenství Kristus pranýřuje duchovní pýchu farizeů a blahoslaví pokorné, kteří očekávají spásu jako dar milosti. Neidealizuje se zde chudoba, toto blahoslavenství je určeno pro ty, kteří touží po vykoupení, ale nespolehají se jen na sebe a své zásluhy. Jedná se zde o duchovní pokoru.

Blahoslavení plačící, tiší, spravedliví a milosrdní. Plačícími jsou zde míněni ti, kteří jsou si vědomi svých poklesků i hříchů bližních a hřích jim působí bolest, anebo také ti, kteří čekají na Mesiáše a Boží království a tento čas bez něj jim působí bolest. Blahoslavení tiší jsou opakem mocných, kteří mají moc a bohatství. Spravedlnost a milosrdenství uctívá již Starý zákon, jsou středem duchovního úsilí.

Blahoslavení čistého srdce – je základní myšlenkou všech náboženství, že jen čistý se smí přiblížit k božstvu. Je to opět protiklad proti farizeům, kteří si již upravovali mojžíšské zákony a přesně počítali, kdy a kolikrát se mají umývat – měli na mysli jen čistotu vnější a za tu je Kristus kritizuje a mluví o čistotě srdce.

Blahoslavení tvůrci pokoje – Kristus se zde nespokojuje pouze s pasivním pokojem, ale vyhláší, že jeho následovníci musí být tvůrčové pokoje. (MERELL, J. Setkání s Ježíšem. Praha: Česká katolická charita, 1990, str. 21-33).

Blahoslavenství jsou eschatologické přísliby, ale nesmíme tomu rozumět tak, že by v nich ohlášená radost byla přesunuta až na onen svět. Když člověk setrvá ve společenství s Ježíšem, pak žije z nových měřítek a pak je eschaton přítomno už nyní, od Ježíše vchází do útisku radost. Paradoxy, které Ježíš představuje v blahoslavenstvích, vyjadřují skutečnou situaci věřícího člověka ve světě, jak je často popisoval ve svých listech i apoštol Pavel: „...*prý jsme smutní, a zatím se stále radujeme, jakoby chudáci a přece mnohé obohacujeme, jako bychom nic neměli a zatím máme všechno.*“ (2 Kor 6,8-10)

V Lukášově verzi (příloha č. 2) jsou pouze čtyři blahoslavenství a za nimi následuje čtyřikrát „*běda*“: *běda vám, boháči, běda vám, kdo jste nyní nasyceni, běda vám, kdo se nyní smějete, běda vám, když vás budou všichni lidé chválit.* Cožpak je opravdu špatné být bohatý, sytý, smát se, být chválen? Friedrich Nietzsche vedl svoji zuřivou kritiku křesťanství právě odtud: *Křesťanskou morálku je nutno odhalit jako „kapitální zločin proti životu“.* Křesťanskou morálkou myslí právě horské kázání.

Horské kázání klade otázku po základní křesťanské volbě. Po zkušenostech totalitních režimů, po brutalitě, s níž šlapaly po lidech, vysmívaly se slabým, zotročovaly, zase znovu chápeme ty, kdo lační a žízňají po spravedlnosti, znovu objevujeme duši plačících a jejich právo na útěchu. Tváří v tvář zneužívání ekonomické moci, tváří v tvář hrůzám kapitalismu, který člověka degraduje na zboží, jsou nám zřejmá i ohrožení plynoucí z bohatství a znovu a nově rozumíme tomu, co Ježíš myslel varováním před bohatstvím.

(BENEDIKT XVI. Ježíš Nazaretský. Brno: Barrister & Principial, 2007, str.62, 77-78)

Jako základ mravnosti použil Ježíš příkazy Desatera: „*Chceš-li vejít do života, zachovávej přikázání,*“ řekl bohatému mládenci. A nadstavuje zásadou: „*Nečinite jiným, co nechcete, aby jiní činili vám.*“ A dodává s ještě větší naléhavostí a působivostí: „*Jak byste chtěli, aby lidé jednali s vámi, tak vy ve všem jednejte s nimi.*“

„*Nesud'te,*“ varuje Ježíš, „*abyste nebyli souzeni. Neboť jakým soudem soudíte, takovým budete souzeni, a jakou měrou měříte, takovou Bůh naměří vám. Jak to, že vidíš třísku v oku svého bratra, ale trám ve vlastním oku nepozoruješ?*“

Jestliže Zákon zakazoval vraždu, Ježíš vyzývá zbavit se nenávisti v srdci, která je původcem zločinu. Jestliže Zákon odsuzoval porušení manželské věrnosti, Ježíš mluví o nebezpečí hříšných myšlenek. Ježíš přenesl ve svých výkladech Tóry hlavní váhu do oblasti duchovně-mravní. Prohluboval a doplňoval etické požadavky Zákona. (MEŇ A. Syn člověka. Praha: Pavel Mervart, 2010, str. 89, 93)

3.2 Kristovo poselství lásky

S Kristovým mravním programem je velmi úzce spjato i jeho poselství lásky, mnozí by tyto dvě kapitoly spojili v jednu s tím, že jsou to dvě strany jedné mince.

Zlo, se kterým člověk přichází do styku, je v něm samém. Touha po moci, útlaku a násilí na jedné straně a slepé buřičství, dychtící po uspokojení jen pro sebe na straně druhé. Tyto démonické síly spí na dně duše, připraveny kdykoliv vystoupit na povrch. Cesta z tohoto egoismu byla ukázána v biblickém přikázání: „*Miluj svého bližního jako sám sebe.*“ Toto přikázání vyzývá k boji proti zvířecím egocentrickým principům, k boji za to, aby každý uznal hodnotu jiného „já“.

Kristus vyhlašuje přikázání lásky za největší, a teprve na něm stojí všechna ostatní přikázání: „*Miluj Hospodina, Boha svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí. To je největší a první přikázání. Druhé je mu podobné: Miluj svého bližního jako sám sebe. Na těchto dvou přikázáních spočívá celý Zákon i proroci.*“ (MEŇ A. Syn člověka. Praha: Pavel Mervart, 2010, str. 89, str. 92)

„*A kdo je můj bližní?*“, ptá se v Lukášově evangeliu jeden znalec Zákona, aby Ježíše přivedl do úzkých. A Ježíš mu odpovídá nádherným podobenstvím o milosrdném Samaritánovi (viz Příloha č. 3). Jeden člověk byl přepaden, oloupen a zbit bandou lupičů, polomrtvého jej zanechali na nějaké cestě. Šel tudy kněz i levita, oba ho překročili a spěchali dál. Poté se na cestě objevil Samařan, ošetřil zbitého muže, naložil ho na svého soumara a odvezl do nejbližšího hostince a tam hostinskému zaplatil za to, že se o tohoto zraněného muže postará.

Tímto příběhem a vysvětlením, kdo je můj bližní, Ježíš opět rozbíjí představy tehdejších vykladačů Zákona. Bližním se totiž ve Starém zákoně myslí soukmenovec, ale jeden rabínský výrok učí, že heretiky, nactiutřače a odpadlíky není třeba považovat za bližní. O ci-

zincích se zase učilo, že jen host – cizinec žijící v národě může být bližní. Všeobecně platilo, že Samaritáni nejsou bližní, protože v letech 6 – 9 znesvětili chrámové nádvoří v Jeruzalémě.

Ježíš svým podobenstvím postavil celou věc na hlavu. Samaritán není můj bližní, a přesto on ze sebe bližního udělal! V přesném hebrejském překladu tohoto příběhu je o Samaritánovi řečeno, že mu pohled na toho zraněného muže trhal srdce, zasahovalo jej to až do ledví, až do duše. Náš dnešní překlad zní „bylo mu ho líto“. Bleskem milosrdenství, který mu vjel do duše, se sám stává bližním. Ukazuje se zde nová univerzalita, spočívající v tom, že já se z nitra stávám bratrem všech těch, které potkávám a kteří potřebují pomoc. (BENEDIKT XVI. Ježíš Nazaretský. Brno: Barrister & Principal, 2007, str. 141-142)

Láska k bližnímu je v Ježíšově zvěsti všudypřítomná. Zjevně záleží právě u lásky spíše na činech než na pouhých slovech. Ne mluvení, ale čin odhaluje, co je to láska. Podle Ježíše je láska svou podstatou zároveň láska k Bohu a láska k člověku. Ježíš přišel, aby naplnil Zákon, tím, že uvedl v platnost Boží vůli, která je zaměřená na blaho člověka. Proto může říci, že všechna přikázání jsou již obsažena ve dvojím přikazu lásky. Bezpodmínečnou láskou k Bohu, který všechno objímá, může být velmi radikálně milován bližní i takový, jaký je, se všemi omezeními a chybami. Bůh má v zájmu člověka bezpodmínečný primát. Proto Bůh vyžaduje celost člověka: celou vůli, srdce, nejnaternější jádro, člověka samotného. A od člověka, který se k němu s důvěrou a vírou obrátil, očekává již jen lásku. Ale tato láska neznamená mystické spojení s Bohem, ve kterém člověk vystoupí ze světa, osamocen od lidí. Naopak. Láska k Bohu bez lásky k člověku je v podstatě bez lásky. Avšak láska k člověku – to je příliš obecné. Univerzální humanita, jistě – ale musíme být přesnější. O nějakém „Obejměte se, miliony, tento polibek celému světu“ jako v Schillerově a Beethovenově hymnu nemůže být u Ježíše ani v náznacích řeč. Takovýto polibek nic nestojí – na rozdíl od polibku pro tohoto nemocného, zajatého, bezprávného, hladovějícího. Žít humanisticky je o to levnější, čím více se humanismus obrací k celému lidstvu a čím méně si k sobě připouští jednotlivého člověka a jeho bídu. O míru na Dálném východě se dá snáze mluvit, než o míru ve vlastní rodině, pracovním kolektivu, oblasti, kde mám vliv. S černochy v Jižní Africe nebo Severní Americe se může humánní Evropan snáze solidarizovat než s rómskou menšinou ve vlastní zemi. (KÜNG, H. Ježíš. Brno: Barrister & Principal, 2013, 114-116)

Ale Ježíš jde ve svém učení a přikazu lásky ještě dál. Učí své následovníky lásce k nepřátelům. „Slyšeli jste, že bylo řečeno: miluj svého bližního a měj v nenávisti svého nepřátele. Já

však vám říkám: Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo Vás pronásledují. Když milujete jen ty, kteří milují Vás, co tím děláte zvláštního? Což to nedělají i hříšníci? Buďte tedy dokonalí jako je dokonalý Váš nebeský Otec.“ (Mt 5,43-48).

Nedokonalý starozákonní zákon lásky zdokonaluje Kristus, když do příkazu lásky včlenil i lásku k nepříteli. Křesťanská láska nezná přehrad. Je odstraněné národní rozlišování: Kristus zbořil ohradu oddělující Židy a pohany a stal se nositelem míru. Avšak s tím se nespokojí, také stěna osobního nepřátelství musí padnout a láska Kristova objímá i nepřítel a modlí se za něj k Bohu, společnému Otci. Důvodem čisté křesťanské lásky není vlastní prospěch, ale společný Otec všech v nebesích. Před ním jsou si všichni lidé rovni. Čím jsou a co mají, mají od Něho. Bude-li zlo odpláceno zlem, nebude přemoženo, odstraněno ze světa. Moc zla se musí zlomit láskou. A to je Ježíšův požadavek k jeho učedníkům. Kdo nebude chtít nic slevit ze svého práva, cti, nároků, nenajde cestu k míru. Tu najde člověk jen tehdy, jestliže se vymaní z okovů svého já a vyrosté sám nad sebe. Je třeba vidět věci nejen z vlastního já, ale z Boha. Pak se zjistí, že mír je důležitější než prosazení vlastního stanoviska. (MERELL, J. Setkání s Ježíšem. Praha: Česká katolická charita, 1990, str. 62-63).

Lidem je vlastní nenávidět nepřítel, ale děti Boží musí přemáhat zlo dobrem. S touhou po pomstě by měly bojovat. Měly by chtít dobro i pro ty, kteří jim ublížili. To je skutečné hrdinství a projev závratné výše ducha, ke které Kristus člověka vybízí. Ježíš nezbavil náboženství formy, pouze vždy kladl na první místo lásku, víru a vnitřní duchovní založení. Kristova láska patřila každému člověku. (MEŇ A. Syn člověka. Praha: Pavel Mervart, 2010, str. 94, str. 98)

Co znamená milovat nepřátele? Evangelium v žádném případě neříká, že se člověk má k nějakému vyvrhelovi, který mu způsobuje utrpení, chovat stejně jako ke své ženě, ke svému dítěti... Milovat své nepřátele však znamená přistupovat laskavě i ke svému protivníkovi, přát mu vše dobré, přát mu, aby se kál, aby se vzpamatoval. (MEŇ, A., Rozbít led. Křesťan ve společnosti, Praha: Triáda, 2004, str. 214)

3.3 Současná sociální pedagogika

Sociální pedagogika se zrodila na základě setkání sociologie a pedagogiky. Realizace cílů sociální pedagogiky je tak založena na multidisciplinárním základě, sílu svých argumentů čerpá ze sociálních analýz fungování společnosti, ale také z pochopení podstaty výchovy a z náhledů na možnosti a meze výchovného působení. Profesor B. Kraus v tomto kontextu hovoří o dvou dimenzích sociální pedagogiky – o dimenzi sociální a pedagogické.

Sociální dimenze je dána sociálním rámcem, společenskými podmínkami, situací v konkrétní společnosti. Sociální pedagogika se snaží odhalit sociální procesy, které narušují či znesnadňují socializaci jedinců či ohrožených skupin. Současná lidská civilizace prožívá řadu změn, které kladou na jedince zvýšené nároky. Svoboda a individualismus mohou přinést mnoho pozitivního, ale někdy i s negativními důsledky, například rozvolňování mezilidských vztahů a ztráta víry ve smysl lidské solidarity. Sociální pedagogika by měla tyto celospolečenské změny a podmínky reflektovat a snažit se nacházet východiska, která pomohou optimálně rozvíjet osobnost každého člověka. Sociální dimenze se stává v současnosti stále důležitější vzhledem k rychlému rozvoji komunikačních technologií, vlivu počítačových a sociálních sítí, dále vzhledem ke změnám ve formách lidského spoluzití, jež se proměňuje také na základě globalizačních tendencí a etnických problémů.

Cílem pedagogické dimenze sociální pedagogiky je realizovat výchovné, preventivní, resocializační a reedukační postupy a usměrňovat tím životní situace jedince s ohledem na jeho individualitu. Sociální pedagogika se tak snaží minimalizovat rozpory mezi jedincem a společenskými podmínkami a přispět tak k výchově osobnosti, schopné žít a fungovat v interakci s druhými. (PROCHÁZKA, M. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012, str. 63-64)

Sociální pedagogika začíná tam, kde jsou problémy. Její existenci si vyžádal sám život, upozorňující na absenci výchovy ve všech oblastech společenského, kulturního a ekologického systému i v individuální rovině sebepoznání.

Sociální pedagogika jako životní pomoc je pozitivní pedagogika, jejímž cílem je v systému komplexní péče poskytnout pomoc dětem, mládeži, dospělým v různých typech prostředí hledáním optimálních forem pomoci a kompenzováním nedostatků. Cílem je proměna jedinců a společnosti prostřednictvím výchovy. Jde o proces výchovné péče a ochrany směřující k integraci a stabilizaci osobnosti.

Za situace pomoci považujeme různé životní situace v průběhu socializace, období, kdy rodina a škola neplní svoji funkci, poskytnutí pomoci ohroženým jedincům i skupinám, situace, ve kterých předcházíme chronifikaci problému. (BAKOŠOVÁ, Z. Sociální pedagogika jako životná pomoc. Bratislava: 2008, str. 58)

Sociální pedagogika má dvě základní funkce – preventivní (profylaktickou) a terapeutickou (kompenzační).

V oblasti prevence se vychází z teoretické analýzy těch oblastí rozvoje osobnosti, kde je dominujícím faktorem působení prostředí, tedy rodiny, v různých typech lokalit, vrstevnických skupin, různých hnutí apod. Na základě této analýzy lze navrhnout určité pedagogické zásahy, které budou přispívat k neutralizaci ohrožujících činitelů. Jedná se jak o prevenci primární – zabývá se utvářením životního způsobu zdravé populace, tak o prevenci sekundární – ta vyhledává jedince s potenciálně sociálněpatologickým jednáním.

Kompenzační oblast můžeme definovat jako výchovné (často převýchovné) působení v oblasti potřeb člověka a jejich uspokojování s cílem vyrovnávat nedostatky, které způsobily negativní vlivy prostředí. Jde o specifické přístupy k lidem, kteří již jsou pro společnost vážným problémem (trestaní, nepřizpůsobiví nebo jinak deviantně jednající jedinci), ale také k osobám společensky znevýhodněným (nezaměstnaní, zdravotně postižení, sociálně slabí apod.). Kompenzační činnost probíhá v propojení s dalšími disciplínami (psychoterapie, sociální práce, etopedie), podstatný je onen pedagogický akcent. (KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, str. 46-47)

Sociální pedagogika je ve svém základě jednoznačně řazena mezi obory, které jsou označovány jako pomáhající profese. Její výrazná humanistická orientace je založena na potřebě pomáhat druhým lidem a na důrazu na respektování individuálních potřeb klienta.

P. Ondrejko (2004) v souvislosti s budoucím vývojem sociální pedagogiky uvádí, že je třeba, aby sociální pedagogika zahrnula do své teorie a praxe mikrosociologické a hermeneutické teorie, teorie symbolického interakcionalismu a etiketizační teorie. Je podle něj důležité, aby sociální pedagogika nerezignovala na metodologické otázky a na rozvoj vlastních výzkumných témat. Jen tak lze zabránit tomu, aby se sociální pedagogika neredukovala pouze na řešení dílčích problémů. V neposlední řadě by se měla sociální pedagogika více otvírat hraničním vědeckým disciplínám, především sociologii výchovy, sociální a pedagogické psychologii. (PROCHÁZKA, M. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012, str. 72 - 73).

Specifika sociální pedagogiky (ve srovnání s tradiční pedagogikou jako takovou) můžeme hledat v souvislosti s:

- objektem výchovy, kde akcent klade ne na jedince, ale na sociální skupiny a to různého charakteru (různé komunity, minority, vrstevnické skupiny)
- cíli výchovy, kde preferuje orientaci na altruistické jednání, filantropistické citění, spolupráci a vzájemnou pomoc, především pomoc „slabším“, tendence demokratizace a humanismu
- metodami a prostředky, kde upřednostňujeme postupy, kterými vychovávaného neovlivňujeme přímo, ale prostřednictvím podmínek, prostředí, využívání interpersonálních vazeb apod.

Sociální pedagogika v širším pojetí je tedy disciplína, která se zaměřuje nejen na problémy patologického charakteru, marginálních skupin, částí populace ohrožené ve svém rozvoji, potenciálně deviantně jednajícími, ale především na celou populaci ve smyslu vytváření souladu mezi potřebami jedince a společnosti, na utváření optimálního způsobu života v dané společnosti. (MÜHLPACHR, P. a kol., Sociální pedagogika II. Brno: IMS, 2011, str. 72, 75)

3.4 Kristus jako pedagog

Slovo pedagogika je řeckého původu, *paidós* – dítě, *ágein* – vést. Pedagogika jako samostatná věda se v 19. století vyvinula z filosofie a velmi obšírně se dá definovat jako věda o výchově a vzdělávání. Pokud bychom v osobnosti Ježíše Krista hledali pedagoga ve smyslu vedení, duchovního vedení, tak musíme konstatovat, že celým svým veřejným vystupováním vedl a učil ty, které svým učením oslovil a kteří následně setrvali v jeho blízkosti. Evangelia slovo „učil“ používají vícekrát, např. „...*otevřel ústa svá a učil je...*“ „...*učil je jako ten, kdo má moc, a ne jako jejich učitelé zákona.*“

Ti, kteří se ocitli v Ježíšově blízkosti a naslouchali mu, byli většinou prostí lidé, a proto k nim Kristus mluví jejich řečí, obraznou, v podobenstvích vzatých ze života. Jeho obrazy jsou na první pohled mnohdy všední, známé všem, a přece působí dojmem novosti, upoutávající pozornost, takže pravdy v nich znázorněné vrývají se hluboko do duše posluchačů a nezapomíná se na ně. MERELL, J. Setkání s Ježíšem. Praha: Česká katolická charita, 1990, str. 154-155).

Vyvrcholením mravního programu a poselství lásky je Kristova modlitba Otče náš, ve které jsou ty základní body Ježíšova učení shrnuty. Učedníci sami ho prosili: „*Pane, nauč nás modlit se!*“ Prosby této modlitby jsou formulovány jako zvolání v nesnázích. Jsou krátké a málo uhlazené. Kdo je v nouzi, nepotřebuje mnoho slov. Její smysl je tak hluboký, že nikdy nebude vyčerpán. Je to modlitba světců i hříšníků, volajících v úzkosti a rozervanosti, ale i hlubokých mystiků. V této modlitbě Kristus učil své následovníky, aby měli vždy na paměti zájmy nebeského Otce, a za to se nebeský Otec postará o zájmy svých dětí na zemi, o ty nejlidštější, až k výživě, až k ochraně před hrozící tísni, až k vlastním lidským slabostem. Tak můžeme označit Otčenáš jako střed Ježíšova poselství. Všechna jména, která se dávají Bohu, ustupují do pozadí, před oslovením, které učil Kristus, totiž před zvoláním „*Otče!*“ V prvních prosbách modlitby je pohled člověka obrácen k Bohu. Následující prosby jsou zaměřeny na člověka. Lidskému vztahu dítěte k Otci, odpovídá otcovský vztah Boha k nám. S poměrem dítěte k Otci je nutně spojen vztah člověka k člověku jako k bratru. To Kristus zvláště zdůrazňuje dodatkem k páté prosbě Otčenáše: „*Neboť odpustíte-li lidem jejich přestoupení, i Váš nebeský Otec vám odpustí, jestliže však lidem neodpustíte, ani Váš Otec vám vaše přestoupení neodpustí.*“ Nutným doplňkem synovského smýšlení k Bohu, je upřímné bratrské smýšlení k bližnímu. Společenství s Otcem na nebi je možné pouze těm, kteří mají společenství s lidmi. (MERELL, J. Setkání s Ježíšem. Praha: Česká katolická charita, 1990, str. 74- 82).

Když sledujeme Ježíšovu linii v evangeliích, zjišťujeme, že celým svým chováním, jednáním, slovy i činy zve své učedníky k následování. Vysvětluje jim Starý zákon, doplňuje přikázání tak, že lásku k Bohu a bližnímu staví na první místo. Teprve když do všech příkazů a zákazů vložil lásku, vysvětloval je s láskou k nechápajícím učedníkům, teprve potom dostávají smysl a význam.

Zůstává ještě nezodpovězena otázka, zda existují kruté složky Kristovy osobnosti, které by odporovaly současnému humanismu. V evangeliích nalézáme místa, která nám čtenářům dnešní doby mohou připadat krutá a nesrozumitelná. Jedná se zejména o některé Ježíšovy výroky, které, pokud se vytrhnou z kontextu, mohou působit dojmem až krutosti. Jeden z těch výroků zní: „*Nepřinesl jsem na zem pokoj, ale meč.*“ Ježíš těmito slovy určitě nevyzývá k boji ani k válce (ačkoliv v některých stoletích a při náboženských bojích tímto biblickým veršem mnozí argumentovali). Ježíš mluví o těch, kteří jeho učení porozumí, otevřou mu své srdce, ale nejbližší těchto učedníků neporozumí. Mínil tím, že jeho učení vnese nepochopení mezi otce a syna, resp. matku a dceru a právě toto nepochopení Ježíš nazývá

mečem. Další historie ukázala, že v různých dobách mělo toto nepochopení často velmi závažné důsledky, např. když poslal bratr na smrt svého vlastního bratra.

Další z Ježíšových výroků, který by mohl zavánět krutostí, zní: „*Kdo svůj život pro mne ztratí, zachrání si jej. Avšak, kdo by si chtěl svůj život uchovat, ztratí jej.*“ Kristus zde hovoří o naprosté důvěře a odevzdanosti Bohu, pokud se někdo rozhodne jít jeho cestou, vyznávat jeho učení. Odpovídá tomu i další Ježíšův výrok: „*Nemůžete sloužit dvěma pánům, Bohu i mamonu.*“ A tyto výroky vrcholí dalším Ježíšovým prohlášením: „*Kdo neklade otce, matku, ano i sám sebe až na druhé místo, není mne hoden.*“ Ve všech těchto případech Ježíš hovoří o následování, o učednících, kteří šli hlásat jeho učení mezi nevěřící a sami často zaplatili životem. Ale Kristovo učení, které nekončí tímto pozemským životem, ale učí o věčném životě v nebeském království v blízkosti nebeského Otce, slibuje odměnu v podobě nekončící radosti v přítomnosti Boží. Tyto Ježíšovy výroky jsou také základem pro mnišský a řeholní život a také pro celibát římskokatolických kněží.

Kruté složky Kristovy osobnosti nejsou v evangeliích nikde zaznamenány, naopak, evangelium jako radostná zvěst je celé protkáno charismatickou osobností Ježíše Krista, který hlásá Boží království nejen pro vyvolené, ale pro všechny, kteří se obrátí v pokoře a lásce k Bohu. Odpouští hříšníkům pro židy sociálně vyloučeným – celníkům, nevěstkám, cizoložnici, volá do Božího království pohany a cizince... A všem, kteří si myslí, že pro svoji zbožnost, víru a zachovávání přikázání dosáhnou odměny u Boha, Ježíš vzkazuje, že bez lásky k Bohu a bližnímu je jejich náboženství mrtvé.

3.5 Dílčí závěr

Uvažovat o Kristu jako o možném pedagogickém ideálu lze v souvislosti s jeho mravním programem a poselstvím lásky obsažené v evangeliích. Nový ideál člověka a jeho výchovy se v rodící se středověké společnosti spojuje s křesťanstvím a jeho snahou prosazovat lásku k bližnímu a soucit s trpícími. Mezi duchovní myslitele, kteří ovlivnili pohled na člověka a jeho místo ve společnosti byl svatý Augustin (Augustinus Aurelius, 354 – 430). Místo jedince je podle něj určeno výchovou k víře, neboť člověk od své přirozenosti není schopen fungovat pozitivně, prokazovat dobro (role dědičného hříchu) a k víře musí být přiveden.

Víra se tedy na počátku středověku stává dominantní oblastí výchovy a vzdělávání. (PROCHÁZKA, M. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012, str. 15)

Vlivem silícího křesťanství po ediktu milánském roku 313 nabývá římská výchova postupně křesťanského charakteru a ty klasické ideály, které nebyly slučitelné s novou vírou, ustupují do pozadí. Augustinus Aurelius neodmítá základní morální ctnosti, jako byla moudrost, spravedlnost, statečnost a uměřenost, k nim však přidává tři základní křesťanské ctnosti: víru, naději a lásku. A tak byly položeny základy k nové koncepci výchovy, která se po staletí rozvíjela v různých obměnách v křesťanském světě. (JUVA, V. Stručné dějiny pedagogiky. Brno: Paido, 2007, str. 15)

Křesťanský středověký filantropismus – to byla víceméně nahodilá činnost, která byla orientována zejména na sousedskou výpomoc a byla založena na dobrovolné podpoře. Pomoc chudým se stala nejprve svébytnou činností středověkých klášterů. Příklady výsostně křesťanské péče nalezneme v Evropě i v českých zemích mnoho. Nejvýrazněji se křesťanská péče orientovala na chudé, nemocné, později také na chudé děti a sirotky. Velkými postavami české středověké charitativní práce byly svatá Anežka Přemyslovna a svatá Zdislava z Lemberka. Anežka Přemyslovna (1211 – 1282), česká princezna, se oprostila hmotných statků, sama vstupuje do kláštera a zakládá při klášteře sv. Františka špitál, ve kterém se mohl plně projevit její vztah k lidem v tísní, k nemocným a chudým. Zdislava z Lemberka (1220 – 1252), spolupracovala s dominikány, zakládá jejich klášter v Jablonném v Podještědí a zároveň u kláštera špitál. Dokázala do Čech přivést nejnovější medicínské poznatky a postupy díky kontaktům s dominikány v Kolíně nad Rýnem. (PROCHÁZKA, M. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012, str. 17)

Kristovo poselství lásky k bližnímu se stává středem praktického života křesťanství. Pomoc lidem na okraji společnosti, v nouzi, nemocným, chudým vyrůstá na základech Ježíšova učení. A tak i po dvou tisíciletích Kristovo učení oslovuje ty, kteří nechtějí žít jen sami pro sebe, ale mají potřebu rozdávat ze své podstaty, pomáhat svým bližním v nouzi, pečovat o nemocné, vychovávat tam, kde primární rodina selhala. A tak můžeme i o sociální pedagogice říci, že vyrostla na křesťanských základech, na Kristově poselství lásky a pomoci bližnímu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 EMPIRICKÁ ČÁST

4.1 Metodologie výzkumu

V rámci praktické části diplomové práce jsem provedla drobný sociologický výzkum mapující odlišné prožívání víry a vztah ke Kristu u našich dvou nejpočetnějších křesťanských církví – členů římskokatolické církve a českobratrské církve evangelické. Toto šetření jsem prováděla metodou kvantitativního výzkumu.

Stanovila jsem si dvě početně stejné skupiny respondentů (blíže viz 4.3). Jednu skupinu tvořili věřící římskokatolického vyznání a druhou skupinu tvořili evangeličtí křesťané, konkrétně příslušníci Českobratrské církve evangelické. Protože jsem chtěla oslovit větší množství věřících, vybrala jsem si jako výzkumnou metodu dotazník a to dotazník vlastní konstrukce. V dotazníku jsem použila tyto typy otázek:

- a) uzavřené otázky, z nichž si dotazovaný musí vybrat;
- b) polouzavřené, kdy se nabízí nejprve varianty odpovědí jako u otázek uzavřených, ale následně může dotazovaný své odpovědi povysvětlit;
- c) otevřené otázky, které neomezují respondenta v jeho vyjádření;
- d) škálovací otázky, které zjišťují míru vlastnosti jevu nebo jeho intenzitu, kdy respondent vyjadřuje své hodnocení určením polohy na škále. Nejčastěji se používají Likertovy škály, které jsou zacíleny na měření postojů a názorů lidí, a nejfrekventovanější je pětistupňová škála. (SKUTIL, M. a kol., *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011, str. 80-85)

Připravila jsem dotazník, který původně obsahoval 22 otázek. Po provedení předvýzkumu, kdy jsem tento dotazník předložila 5 členům římskokatolické církve a 4 členům evangelického sboru, jsem dotazník upravila a zjednodušila, protože některé otázky byly zbytečně duplicitní a jiné tematicky redundantní (pokrývaly tematiku, která nebyla součástí šetření). Výsledný dotazník obsahuje 16 otázek, z toho jsou 3 škálové otázky, 10 uzavřených otázek, 2 otázky polouzavřené a 1 otázka otevřená. Z těchto otázek slouží čtyři k bližší charakteristice respondenta (výsledky shrnuji v oddílu 4.3). Zbývajících 12 otázek je určeno k vlastnímu šetření, tj. k verifikaci, resp. falzifikaci hypotéz (výsledky shrnuji v oddílu 5.1 a interpretuji v oddílu 5.2).

4.2 Cíl výzkumu

Původní cíl výzkumu byl zaměřen na mapování odlišného pojetí Krista členy římskokatolické církve a českobratrské církve evangelické. Při zpracování teoretické části této diplomové práce jsem studiem odborné literatury a analýzou odborných textů zjistila, že neexistují rozdíly v pojetí Krista těchto dvou křesťanských církví. Obě tyto církve vycházejí ze stejných biblických pramenů, jejich nauka o Kristu je téměř totožná, obě církve uznávají božskou i lidskou podstatu Krista. Liší se v prožívání a formě bohoslužeb. Českobratrská církev evangelická neslaví mši jako římskokatolická církev, její bohoslužba má ráz četby a studia Bible, neuznávají eucharistickou přítomnost Krista ve svátosti oltární během proměňování při katolické mši. Neuznávají svaté v stejném pojetí jako katolická církev, středem jejich víry je pouze Kristus (blíže viz 2. kapitola teoretické části, zvláště kapitola 2.4).

Proto jsem se zaměřila na odlišné prožívání víry a vztah jednotlivých členů těchto dvou našich významných křesťanských církví ke Kristu a nakolik jejich vztah ke Kristu ovlivňuje jejich mezilidské vztahy v církevních společenstvích. Stanovila jsem si tyto hypotézy:

H1: Evangelíci mají ke Kristu pozitivnější a opravdovější vztah než katolíci.

H2: Evangelíci vytvářejí mezi sebou upřímnější společenství než katolíci.

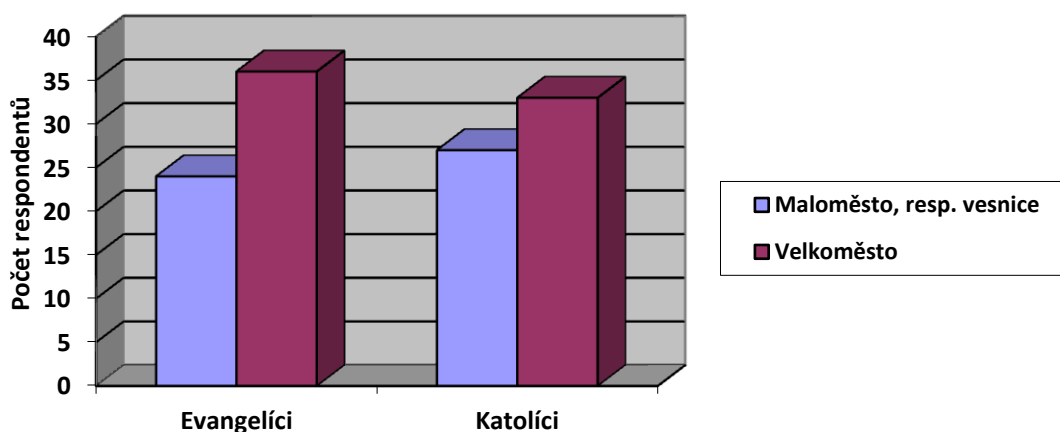
H3: Evangelíci si také navzájem více pomáhají než katolíci.

H4: Katolíci jsou snáze přístupní hovořit o Kristu jako o pedagogickém ideálu než evangelíci.

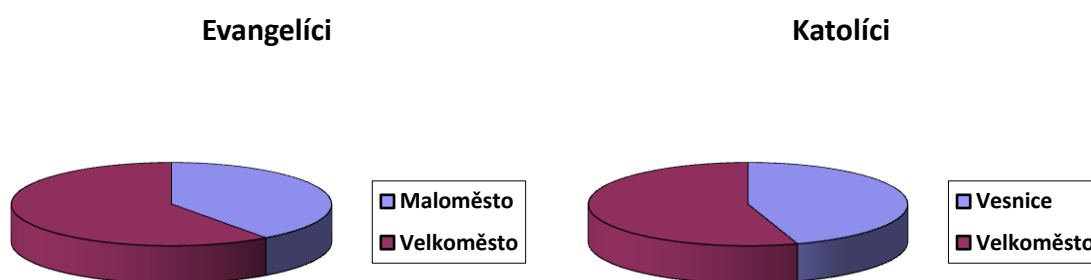
4.3 Charakteristika souboru respondentů

Oslovila jsem 2 skupiny katolíků a 2 skupiny evangelíků. U katolíků byla jedna skupina z velkoměsta a druhá z vesnice, v případě evangelíků to bylo maloměsto a velkoměsto. Rozdala jsem celkem 115 dotazníků a čekala jejich návratnost. Velmi pozitivně mne překvapil odpovědný přístup ve všech skupinách dotazovaných; většina z nich si vyžádala ještě větší množství dotazníků a rozdávala je mezi svými spoluvěřícími, kteří byli ochotni se zapojit. Vrátilo se mně celkem 143 dotazníků, z nichž jsem ke zpracování vybrala 120, abych tím získala dvě početně stejné skupiny po 60 členech, přičemž jednu skupinu tvořili evangelíci a druhou katolíci. Vyřadila jsem celkem 23 dotazníků, většinou z důvodu, že v nich nebyly zodpovězeny všechny otázky.

Identifikační údaje respondentů se týkaly otázky číslo 1 – 4 v mém dotazníku. Pokud se týče bydliště respondentů, resp. místa, kde respondenti navštěvují bohoslužby (které bylo podle mých informací zpravidla shodné s bydlištěm), evangelíků z maloměsta (4500 obyvatel) bylo 24, z velkoměsta 36. Katolíků z vesnice (střediskové obce s 3500 obyvateli) bylo 27, z velkoměsta pocházelo 33. U obou skupin šlo o stejné velkoměsto – krajské správní centrum se 400000 obyvateli. Přehled podávají grafy na obr. 1 – 2.

Obr. 1: Bydliště respondentů – souhrnný graf

Obr. 2: Bydliště respondentů podle vyznání

Dalším specifikujícím údajem byl věk respondentů, podle něhož jsem je rozdělila do těchto kategorií:

a) 15 – 25 let

V této kategorii byly hodnoceny dotazníky od 12 evangelíků a 10 katolíků.

b) 26 – 40 let

Do této kategorie bylo zařazeno 16 evangelíků a 18 katolíků.

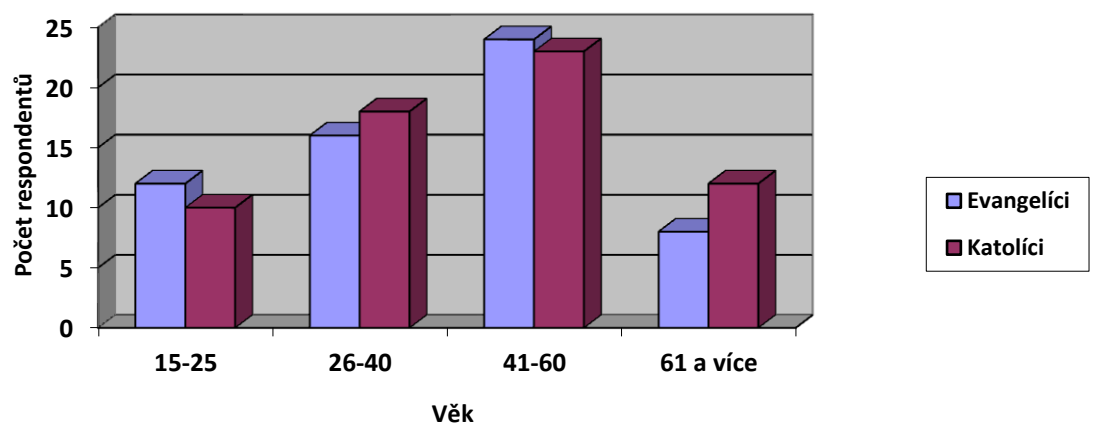
c) 41 – 60 let

Tato kategorie je nejpočetněji zastoupena, a to 24 evangelíky a 20 katolíky.

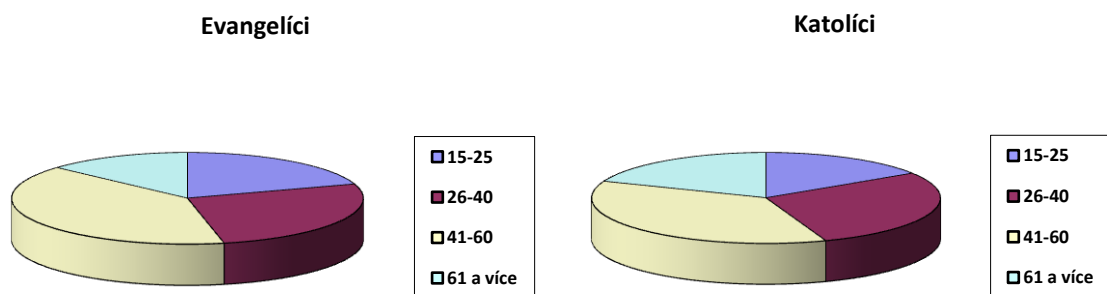
d) 61 a více let

Tato kategorie čítá 8 evangelíků a 12 katolíků.

Údaje shrnují grafy na obr. 3 – 4.

Obr. 3: Věková struktura respondentů – souhrnný graf

Obr. 4: Věková struktura respondentů podle vyznání (čísla v legendách označují věkové kategorie).

U respondentů jsem se zajímala i o nejvyšší dosažené vzdělání. Rozdělila jsem je do čtyř kategorií:

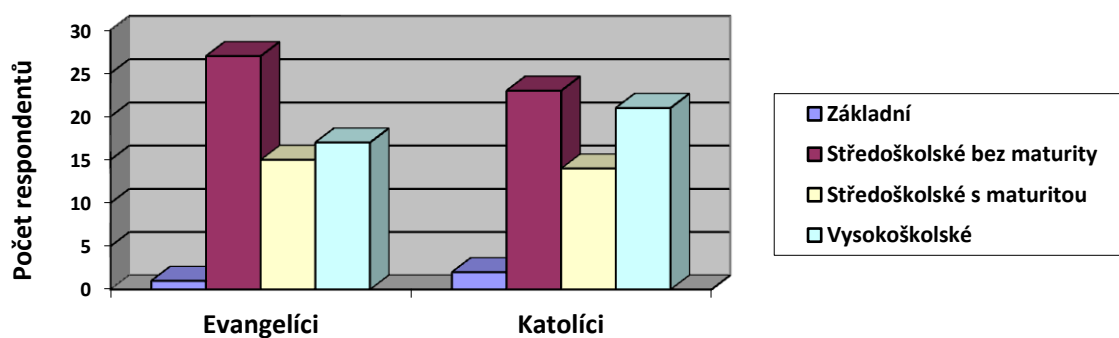
a) Základní vzdělání

- b) Středoškolské vzdělání bez maturity
- c) Středoškolské vzdělání s maturitou
- d) Vysokoškolské vzdělání

Přehled podává tab. 1 a graf na obr. 5.

Tab. 1: Vzdělání respondentů (čísla udávají počet respondentů)

Vzdělání	Evangelíci	Katolíci
Základní	1	2
Středoškolské bez maturity	27	23
Středoškolské s maturitou	15	14
Vysokoškolské	17	21

Obr. 5: Vzdělanostní struktura respondentů

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

5.1 Výsledky výzkumného šetření

Dotazníkovou metodou jsem shromáždila základní data, která bylo nutné dále statisticky zpracovat. Nejprve jsem provedla primární zpracování dat, kdy jsem identifikační data respondentů roztřídila do příslušných kategorií. Jednotlivé údaje jsem nejprve zpracovala pomocí čárkovací metody, jednotlivým proměnným jsem přiřadila číselný údaj a zjištěné hodnoty absolutních četností (N_i) byly poté přepočteny na relativní četnost (f_i) pomocí vzorce:

$$f_i = (N_i / N) \cdot 100 (\%)$$

Kde N je celkový počet vyhodnocených dotazníků v dané kategorii.

V dalším textu odkazuji na jednotlivé otázky, které jsou zde uvedeny pod stejnými čísly jako v dotazníku.

H1: Evangelíci mají ke Kristu pozitivnější a opravdovější vztah než katolíci.

Pro ověření hypotézy č. 1 jsem v dotazníkové metodě zvolila tyto otázky, dvě otázky škálové a jednu uzavřenou:

Otázka č. 11: Na stupnici 1-5 vyjádřete (zakroužkujte) Váš vztah ke Kristu, kdy číslo 1 značí vztah lhostejný a číslo 5 vztah hluboký a vřelý.

1 2 3 4 5

Tabulka č. 2 znázorňuje odpovědi na otázku č. 11, kdy respondenti vyjadřovali na škále 1-5 svůj vztah ke Kristu. Jak členové římskokatolické církve, tak členové Českobratrské církve evangelické nejvíce přiřazovali hodnotě 4. K hodnotě 1 – lhostejnému vztahu ke Kristu se nepřihlásil nikdo z dotazovaných, k hodnotě číslo 5 – hluboký a vřelý vztah se hlásí 35% členů Českobratrské církve evangelické a 38,3 % členů církve římskokatolické.

Tabulka č. 3: Odpovědi na otázku č. 12

	Absolutní četnost N_i					Relativní četnost f_i (%)				
Hodnota Vyznání	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Evangelíci	0	0	13	29	18	0	0	21,7	48,3	30
Katolíci	0	3	16	22	19	0	5	26,7	36,7	31,6

Třetí otázka k hypotéze č. 1 zněla:

Otázka č. 13: Věnujete se čtení náboženské literatury?

a) ano, často

b) ano, občas

c) ne

Tabulka číslo 4 znázorňuje vztah jednotlivých členů obou církví k četbě a studiu náboženské literatury. V uzavřené otázce byly respondentům nabídnuty tři alternativy. 56,7% členů českobratrské církve evangelické a 60% členů církve římskokatolické se náboženské četbě a studiu věnuje často, 41,6% respondentů evangelického vyznání a 36,7 % katolického vyznání se četbě náboženské literatury věnuje občas a vůbec se jí nevěnuje 1,7% evangelických respondentů a 3,3% katolických.

Tabulka č. 4: Odpovědi na otázku č. 13

	Absolutní četnost N_i			Relativní četnost f_i (%)		
Odpověď Vyznání	ANO, ČASTO	ANO, OBČAS	NE	ANO, ČASTO	ANO, OBČAS	NE
Evangelíci	34	25	1	56,7	41,6	1,7
Katolíci	36	22	2	60	36,7	3,3

H2: Evangelíci vytvářejí mezi sebou upřímnější společenství než katolíci

Pro ověření či falzifikování druhé hypotézy jsem v dotazníku stanovila opět tři otázky:

Otázka č. 5: Jak často navštěvujete společenství věřících?

a) několikrát týdně

b) 1x týdně

c) 1x měsíčně

d) jinak, uveďte prosím:

Tabulka č. 5 znázorňuje četnost účastí ve společenství souvěrců u jednotlivých členů obou církví. Odpověď a) několikrát týdně volilo 46,7% evangelíků a 43,3% katolíků, odpověď b) 1x týdně přiřadilo 48,3% evangelíků a 40% katolíků, odpověď c) 1x měsíčně určilo 5% evangelíků a 15 % katolíků, odpověď „d) jinak“ zvolil pouze jeden člen římskokatolické církve a konkrétně uvádí, že společenství věřících navštěvuje pouze 2x ročně.

Tabulka č. 5: Odpovědi na otázku č. 5

	Absolutní četnost N_i				Relativní četnost f_i (%)			
Odpověď Vyznání	NĚKOLIKRÁ T TÝDNĚ	1x TÝDNĚ	1x MĚSÍČNĚ	JINAK	NĚKOLIKRÁ T TÝDNĚ	1x TÝDNĚ	1x MĚSÍČNĚ	JINAK
Evangelíci	28	29	3	0	46,7	48,3	5	0
Katolíci	26	24	9	1	43,3	40	15	1,7

Druhá otázka pro ověření hypotézy H2 zněla:

Otázka č. 6: Při jakých příležitostech se vidáte se svými spoluvěřícími?

a) jen při náboženských úkonech (společná modlitba, čtení Bible, mše...)

b) i při jiných příležitostech (uveďte, prosím, při jakých)

V tabulce číslo 6 jsou znázorněny aktivity, při níž se jednotliví členové obou církví setkávají. Pouze při náboženských úkonech se svými souvěrci se vidá 46,7% evangelíků a 51,7% katolíků, i při jiných příležitostech se setkává 53,3% evangelíků a 48,3 % katolíků. Respondenti se mohli v této polouzavřené otázce vyjádřit a doplnit při jakých dalších příležitostech se vidají se svými spoluvěřícími. U obou vyznání se opakovaly stejné odpovědi: společenské akce, návštěvy, oslavy, výlety.

Tabulka č. 6: Odpovědi na otázku č. 6 (oproti plnému znění v dotazníku jsou odpovědi pro přehlednost zkráceny)

Odpověď Vyznání	Absolutní četnost N_i		Relativní četnost f_i	
	JEN PŘI NÁBOŽENSKÝCH ÚKONECH	I PŘI JINÝCH PŘÍLEŽITOSTECH	JEN PŘI NÁBOŽENSKÝCH ÚKONECH	I PŘI JINÝCH PŘÍLEŽITOSTECH
Evangelíci	28	32	46,7	53,3
Katolíci	31	29	51,7	48,3

Třetí otázka vztahující se k hypotéze č. 2 zněla:

Otázka č. 10: Na stupnici 1-5 vyjádřete (zakroužkujte) Vaše vzájemné vztahy se spoluvěřícími, kdy číslo 1 značí vztahy lhostejné nebo anonymní a číslo 5 vztahy hluboce přátelské.

1 2 3 4 5

Tabulka č. 7 uvádí odpovědi respondentů, kteří na škále 1-5 vyjadřovali své vztahy ke spoluvěřícím. Lhostejné a anonymní vztahy neurčil nikdo z dotázaných, hodnotu 2 přiřadilo 5% evangelíků a 3,3% katolíků, hodnotu 3 vybralo 20% evangelíků a 38,3% katolíků. Hodnotu 4 přiřadilo 30% evangelíků a 38,3% katolíků a za vztahy hluboce přátelské se svými souvěrci označilo 45 % evangelíků a 26,7% katolíků.

Tabulka č. 7: Odpovědi na otázku č. 10

Hodnota Vyznání	Absolutní četnost N_i					Relativní četnost f_i (%)				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Evangelíci	0	3	12	18	27	0	5	20	30	45
Katolíci	0	2	19	23	16	0	3,3	31,7	38,3	26,7

H3: Evangelíci si také mezi sebou navzájem více pomáhají než katolíci.

K ověření či falzifikaci hypotézy č. 3 jsem v dotazníku zaměřila tyto otázky:

Otázka č. 7: Pomáháte si navzájem se svými spoluvěřícími?

a) ano

b) ne

V tabulce č. 8 je zobrazen poměr vzájemné pomoci mezi členy obou církví, v mém výzkumném vzorku si evangelíci pomáhají v 70% a katolíci v 60%, vzájemnou pomoc neguje 30% evangelíků a 40% katolíků.

Tabulka č. 8: Odpovědi na otázku č. 7

Odpověď Vyznání	Absolutní četnost N_i		Relativní četnost f_i (%)	
	ANO	NE	ANO	NE
Evangelíci	42	18	70	30
Katolíci	36	24	60	40

Druhá otázka zacílená k ověření hypotézy č. 3 zněla:

Otázka č. 8: Pokud u Vás vzájemná pomoc existuje, je tato pomoc organizovaná?

a) ano

b) ne

Z tabulky č. 9 je zřejmé, že vzájemnou pomoc evangelíci organizují v 55% odpovědí, katolíci ve 36,7%. Vzájemná pomoc není organizovaná ve sborech 45% dotazovaných evangelíků a ve farnostech 63,3% katolíků.

Tabulka č. 9: Odpovědi na otázku č. 8

Odpověď \ Vyznání	Absolutní četnost N_i		Relativní četnost f_i (%)	
	ANO	NE	ANO	NE
Evangelíci	33	27	55	45
Katolíci	22	38	36,7	63,3

Třetí otázka v rámci ověřování hypotézy č. 3:

Otázka č. 9: Když jste se Vy sami ocitli v nouzi, dostalo se Vám od Vašeho společenství pomoci?

a) ano

b) ne

c) nemohu posoudit, neboť jsem se v takové situaci neocitl/a

V tabulce číslo 10 jsou zaznamenány odpovědi, zda se respondentům dostalo od jejich vlastního společenství pomoci, pokud ji potřebovali. 45% evangelíků a 26,7 % katolíků potvrzuje, že ano. Pomoci se nedostalo 21,3 % evangelíků a 43,3% katolíků. V situaci nouze se nikdy neocitlo a nemůže to posoudit 33,3 % dotazovaných evangelíků a 30% katolíků.

Tabulka č. 10: Odpovědi na otázku č. 9 (oproti plnému znění v dotazníku je třetí tvrzení („c“) pro přehlednost zkráceno)

Odpověď Vyznání	Absolutní četnost N_i			Relativní četnost f_i (%)		
	ANO	NE	NEMOHU POSOUDIT	ANO	NE	NEMOHU POSOUDIT
Evangelíci	27	13	20	45	21,7	33,3
Katolíci	16	26	18	26,7	43,3	30

H4: Katolíci jsou snáze přístupní hovořit o Kristu jako o pedagogickém ideálu než evangelíci.

Pro verifikaci, resp. falzifikaci hypotézy H4 jsem položila respondentům níže uvedené otázky.

Otázka č. 15: Je podle Vás možné uvažovat o Kristu jako o pedagogickém ideálu?

a) ano

b) ne

Tabulka č. 11: Odpovědi na otázku č. 15

Odpověď Vyznání	Absolutní četnost N_i		Relativní četnost f_i (%)	
	ANO	NE	ANO	NE
Evangelíci	52	8	86,7	13,3
Katolíci	48	12	80	20

Otázka č. 16 (navazuje na otázku č. 15): Svoji předchozí odpověď, prosím, zdůvodněte.

Otázka č. 14: Čím by podle Vašeho názoru mohl Ježíš v současné době oslovit, popř. inspirovat kteréhokoli člověka (bez ohledu na to, zda jde o věřícího nebo ateistu)?

a) Zázraky, které Ježíš vykonal.

b) Statečností, kterou Ježíš projevil konfrontací s mocnými a nakonec tváří v tvář nebezpečí smrti.

c) Absolutní, nepodmíněnou láskou, kterou Ježíš svými slovy i skutky projevoval.

d) Moudrostí, která vyplývá z Ježíšových slov i činů.

e) Morálkou, kterou Ježíš hlásal.

f) Empatií a vstřícností, kterou Ježíš projevoval vůči těm nejpotřebnějším.

g) Osobním příkladem, který vybízí k následování.

h) Ježíšův příběh nemůže moderního člověka v žádném ohledu oslovit.

Respondenti mohli v tomto případě vybrat i více možností, proto součet počtu vybraných tvrzení neodpovídá celkovému počtu respondentů.

Tabulka 12A: Odpovědi na otázku č. 14 – absolutní četnost (oproti plnému znění v dotazníku jsou odpovědi pro přehlednost výrazně zkráceny)

		Absolutní četnost N_i							
Odpověď	Vyznání	a) ZÁZRAKY	b) STATEČNOST	c) LÁSKA	d) MOUDROST	e) MORÁLKA	f) EMPATIE A VSTRÍCNOST	g) OSOBNÍ PŘÍKLAD	h) NEMŮŽE OSLOVIT MODERNÍHO ČLOVĚKA
		Evangelíci	19	21	51	37	21	44	21
Katolíci	27	17	53	31	13	51	24	0	

Tabulka 12B: Odpovědi na otázku č. 14 – relativní četnost (oproti plnému znění v dotazníku jsou odpovědi pro přehlednost výrazně zkráceny)

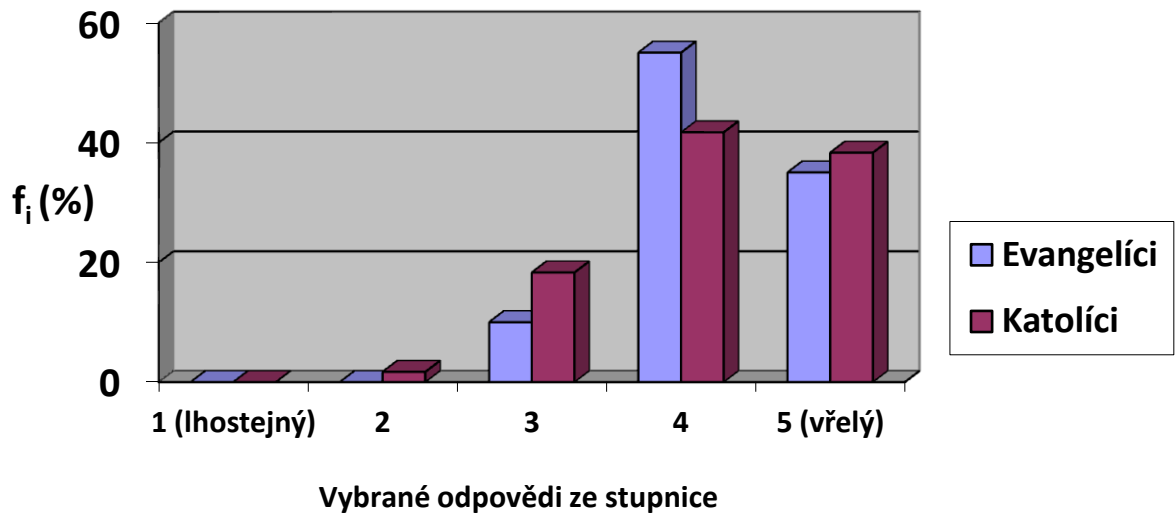
		Relativní četnost f_i							
Odpověď	Vyznání	a) ZÁZRAKY	b) STATEČNOST	c) LÁSKA	d) MOUDROST	e) MORÁLKA	f) EMPATIE A VSTRÍCNOST	g) OSOBNÍ PŘÍKLAD	h) NEMŮŽE OSLOVIT MODERNÍHO ČLOVĚKA
		Evangelíci	31,7	35	85	61,7	35	73,3	35
Katolíci	45	28,3	88,3	51,7	21,7	85	40	0	

5.2 Interpretace získaných dat

V předchozí kapitole jsem popsala výsledky výzkumného šetření a nyní bych přistoupila k interpretaci získaných dat.

Hypotézu č. 1 – Evangelíci mají ke Kristu pozitivnější a opravdovější vztah než katolíci – jsem vytvořila na základě vlastní zkušenosti a longitudinálního pozorování při setkávání křesťanských zdravotníků, kterého se zúčastňuji pravidelně každý rok, jedná se o víkendová setkání. Pokud setkání organizovali příslušníci Českobratrské církve evangelické, byla do každé přednášky vložena citace z Bible a z každého tématu vyzářoval pozitivní vztah k osobě Ježíše Krista. Pokud setkání organizovala katolická sekce tohoto sdružení, taktéž zahajovala setkání modlitbou, ale v jednotlivých přednáškách se již málokdo obracel na Ježíše Krista jako středobod setkání, tak jako to bylo patrné u členů Českobratrské církve evangelické. Také jsem svoji hypotézu opírala o historické kontexty, kdy evangelická církev vzniká jako kritika na praktiky a sekularizovaný život římskokatolické církve, zvláště jejich čelních představitelů v 16. století. Pro verifikaci, resp. falzifikaci této hypotézy jsem si stanovila tři otázky v dotazníku, výsledné údaje zaznamenávám v předchozí kapitole 5.1 v tabulkách č. 2, 3, 4. Tabulka č. 2 shrnuje odpovědi jednotlivých členů obou vyznání na škálovou otázku vyjádření vztahu ke Kristu na stupnici 1 – 5. Hodnota číslo 5 označuje vztah hluboký a vřelý, touto hodnotou svůj vztah ke Kristu vyjádřilo 35% evangelíků a 38,3% katolíků. Hodnota číslo 4 je nejčteněji zastoupena u obou vyznání: evangelíci 55% a katolíci 41,7%. Pokud sečteme relativní četnosti u hodnot číslo 4 a 5, což jsou nejvýše položené hodnoty, získáme tato data: 90% evangelíků a 80 % katolíků označuje svůj vztah ke Kristu na škálových hodnotách číslo 4, 5. Evangelíci v relativním počtu o 10% více vyjadřují svůj vztah ke Kristu na vyšších hodnotách než katolíci. Přehledně na relativní četnost přepočtené odpovědi znázorňuje následující obr. 6:

Na stupnici 1-5 zakroužkujte Váš vztah ke Kristu.

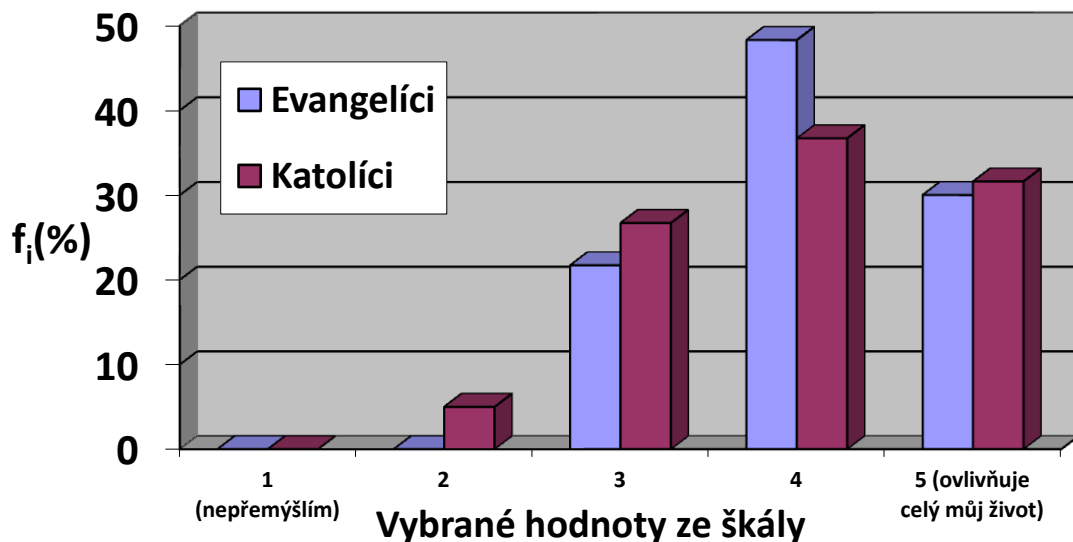

Obr. 6: Graf k otázce číslo 11 (konkrétní počty a relativní četnosti viz tabulka 2)

Ve druhé otázce týkající se ověření či falzifikování hypotézy H1 respondenti opět určovali na škále 1 – 5 do jaké míry jejich vztah ke Kristu ovlivňuje jejich každodenní život, kdy opět hodnoty č. 4 a 5 byly nejvýše položenými hodnotami. Hodnotu číslo 4 určilo 48,3% evangelíků a 36,7% katolíků. Hodnotu číslo 5 zaznačilo 30% evangelíků a 31,6% katolíků. Součtem relativních četností u nejvýše položených hodnot 4 a 5 získáme tato výsledná data:

78,3% evangelíků a 68,3% katolíků vyjadřuje na hodnotách číslo 4 a 5, že učení Ježíše Krista ovlivňuje jejich každodenní život, jejich činy a jednání. Evangelíci na těchto nejvyšších hodnotách opět o 10% převažují nad věřícími katolického vyznání. Názorně odpovědi přepočtené na relativní četnost shrnuje obr. 7:

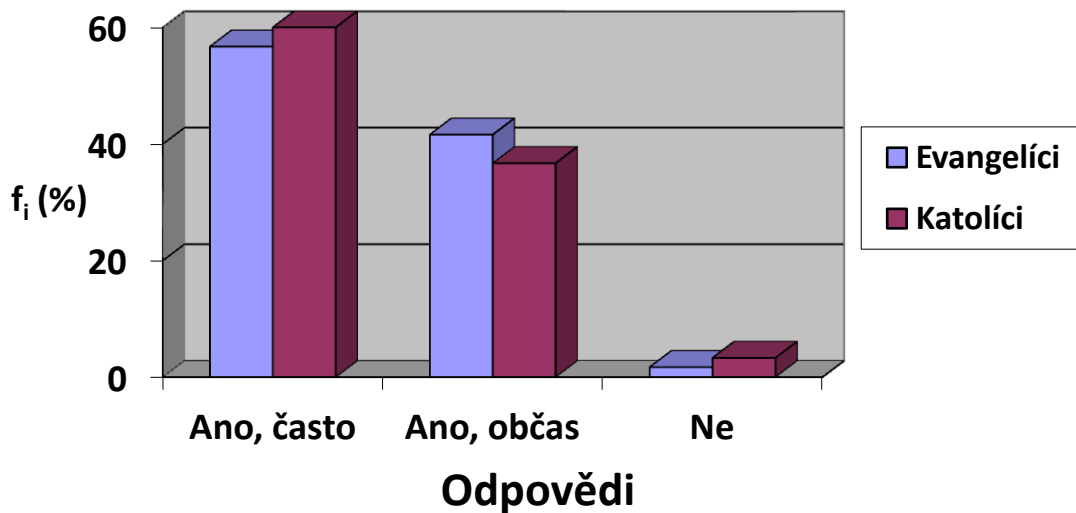
Na stupnici 1-5 zakroužkujte, do jaké míry ovlivňuje
Váš vztah ke Kristu Váš každodenní život.

Obr. 7: Graf k otázce číslo 12 (konkrétní počty a relativní četnosti viz tabulka 3)

Ve třetí otázce jsem zjišťovala zájem respondentů o náboženskou literaturu a vzdělávání. Tuto otázku jsem do dotazníku pro ověřování hypotézy H1 zařadila za předpokladu, že pokud se věřící hlásí k hlubokému vztahu ke Kristu, měl by být hluboký i jejich zájem o náboženskou literaturu a vzdělávání ve víře. Výsledky výzkumného šetření nám sdělují, že 56,7% evangelíků a 60% katolíků se čtení náboženské literatury věnuje často a 41,6% evangelíků a 36,7% katolíků se nábožensky vzdělává občas. Součtem relativních hodnot těchto dvou kategorií získáváme tato data: 98,3% evangelíků a 96,7% katolíků se čtení a studiu náboženské literatury věnuje, tj. o 1,6 % více evangelíků než katolíků. Názorný přehled nám poskytne následující obr. 8:

Věnujete se čtení náboženské literatury?

Obr. 8: Graf k otázce číslo 13 (konkrétní počty a relativní četnosti viz tabulka 4)

Všechny odpovědi na tyto tři dotazníkové otázky hovoří ve prospěch členů církve Českobratrské evangelické, ačkoliv jsem očekávala výraznější rozdíly mezi oběma vyznáními. Konstatuji, že dotazníkovou metodou vlastní konstrukce se potvrdila hypotéza č. 1: Ve vybraném souboru respondentů evangelíci vykazují znaky pozitivnějšího a upřímnějšího vztahu ke Kristu než respondenti vybraného vzorku katolíků.

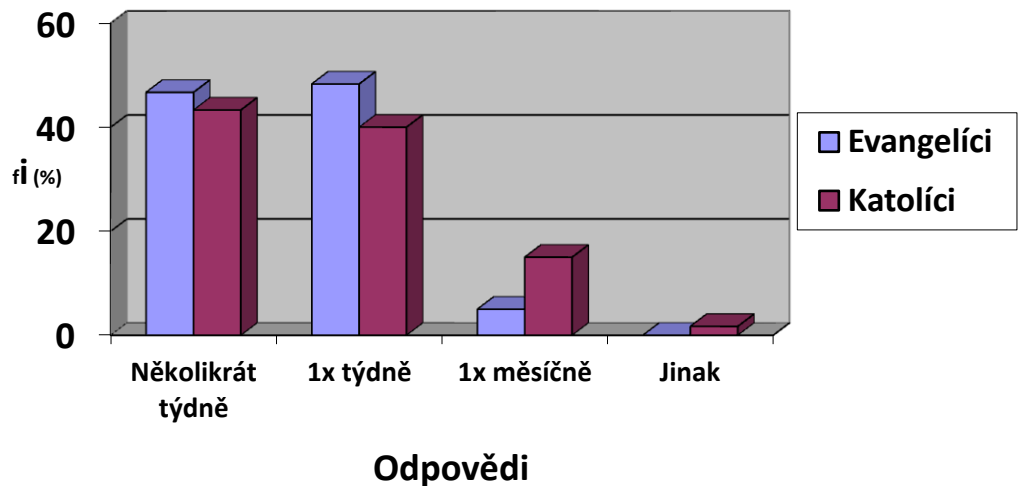
Hypotézu číslo 2 - Evangelíci vytvářejí mezi sebou upřímnější společenství než katolíci – jsem taktéž vytvořila na základě osobní zkušenosti a pozorování při pravidelných setkávání křesťanských zdravotníků a taktéž opřela o historický vývoj protestantských církví, které byly v našich zemích po celá staletí pronásledovány. Proto musely jednotlivé církve vytvářet úzká a důvěrná společenství, která jim umožňovala zachovat svoje vyznání a předávat je dalším generacím.

Pro verifikaci, resp. falzifikaci H2 jsem v dotazníku vytvořila opět tři otázky, které shrnuje kapitola 5.1 v tabulkách č. 5, 6, 7.

V tabulce č. 5 zjistíme, že několikrát týdně navštěvuje společenství věřících 46,7% evangelíků a 43,3% katolíků, 1x týdně se setkává se svými souvěrci 48,3% evangelíků a 40% katolíků. Součtem těchto relativních četností získáváme tyto údaje: 95% evangelíků a 83,3%

katolíků navštěvují společenství věřících 1x týdně a častěji. Výsledná hodnota opět hovoří ve prospěch členů Českobratrské církve evangelické, kteří v přepočtu na relativní četnost o 11,7% převyšují návštěvnost spoluvěřících oproti členům církve římskokatolické. Přehledně graficky nám to zobrazuje obr. 9:

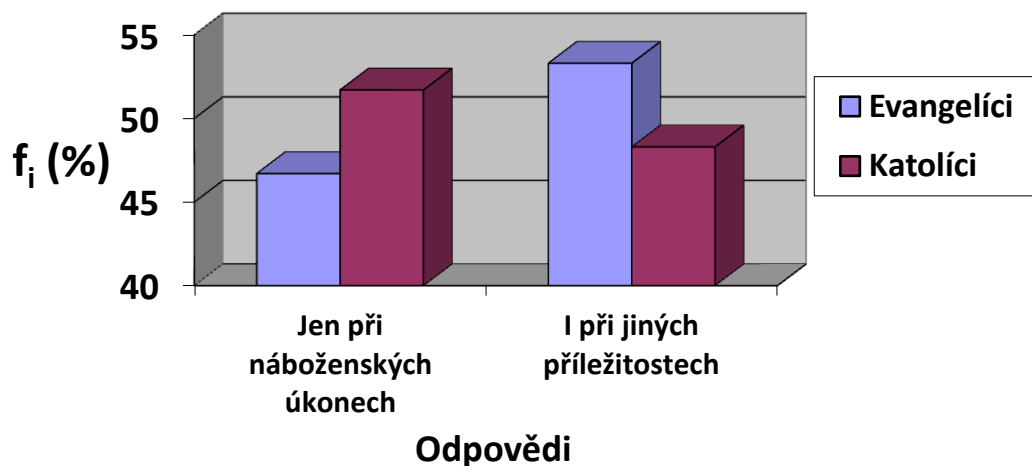
Jak často navštěvujete společenství věřících?

Obr. 9: Graf k otázce číslo 5 (konkrétní počty a relativní četnosti viz tabulka 5)

Druhá otázka pro ověření H2 navazuje na předchozí otázku a výsledné odpovědi jsou přehledně zaznamenány v tabulce č. 6. Jen při náboženských úkonech se setkává se svými souvěrci 46,7% evangelíků a 51,7% katolíků. I při jiných příležitostech se spolu setkává 53,3% evangelíků a 48,3% katolíků. Porovnáním těchto hodnot zjistíme, že o 5% více evangelíků se navzájem navštěvuje i v běžném životě, nejen při náboženských úkonech. Přestože rozdíly mezi jednotlivými vyznáními opět nejsou markantní, i vyhodnocení těchto odpovědí hovoří ve prospěch evangelíků. Odpovědi na tuto otázku přehledně zobrazuje graf na obrázku č. 10:

Při jakých příležitostech se vidáte se svými spoluvěřícími?

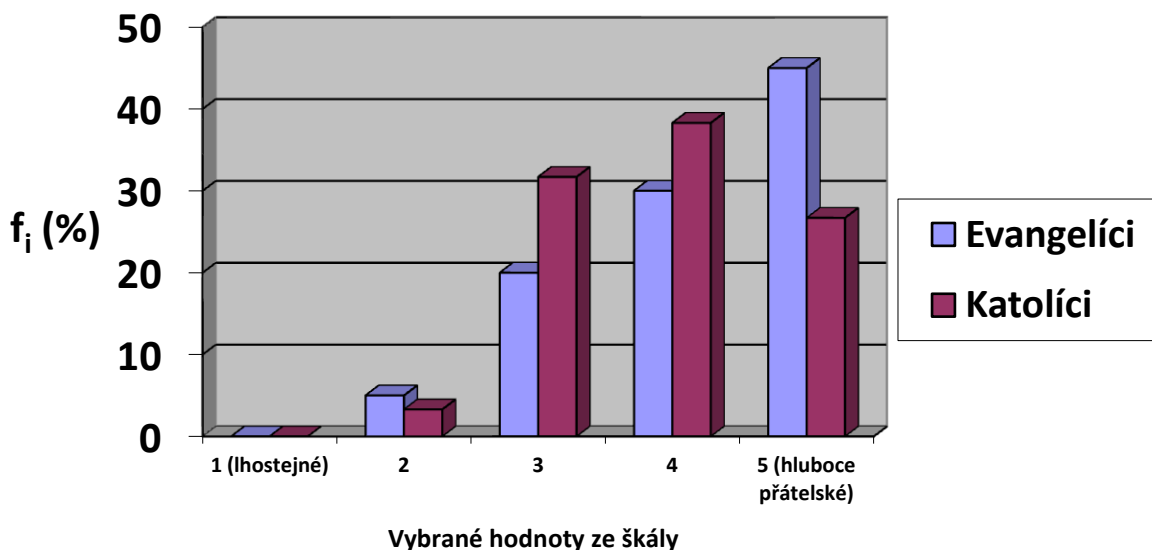

Obr. 10: Graf k otázce číslo 6 (konkrétní počty a relativní četnosti viz tabulka 6)

Poslední otázku mapující hypotézu H2 jsem zvolila jako otázku škálovou. Na škále 1-5 měli respondenti určit svůj vztah ke spoluvěřícím, kdy číslo 1 značilo vztahy lhostejné a hodnota číslo 5 vztahy hluboce přátelské. Výsledné četnosti odpovědí přesně zaznamenává tabulka č. 7 v kapitole 5.1. Hodnotu číslo 1 nezvolil nikdo z respondentů, hodnotou číslo 5 vyjadřovalo svoje vztahy se souvěrci 45% evangelíků a 26,7% katolíků. Hodnotu číslo 4 přiřadilo svým vzájemným vztahům se spoluvěřícími 30% evangelíků a 38,3% katolíků. Součtem těchto relativních četností na hodnotové škále číslo 4 a 5 dospějeme k těmto závěrům: Za vztahy přátelské se svými spoluvěřícími označuje 75% evangelíků a 65% katolíků. O 10% více evangelíků označuje své vzájemné vztahy se spoluvěřícími za přátelské oproti katolíků. Odpovědi na tuto otázku přepočtené na relativní četnost nám přehledně zobrazuje graf na obrázku č. 11.

Všechny odpovědi na tyto tři dotazníkové otázky hovoří ve prospěch členů církve Českobratrské evangelické. Konstatuji, že dotazníkovou metodou vlastní konstrukce se potvrdila hypotéza č. 2: Ve vybraném souboru respondentů evangelíci vykazují znaky upřímnějšího vztahu ke svým spoluvěřícím než respondenti vybraného vzorku katolíků.

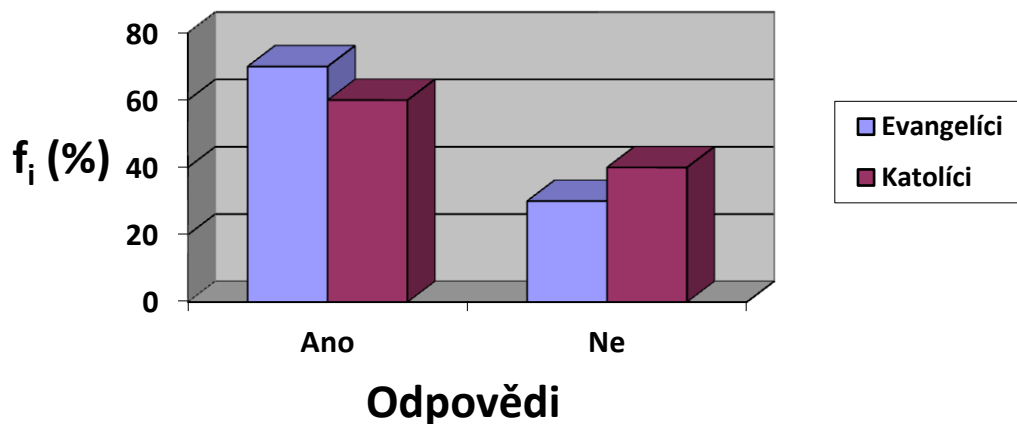
Na stupnici 1-5 zakroužkujte Vaše vzájemné vztahy se spoluvěřícími.

Obr. 11: Graf k otázce číslo 10 (konkrétní počty a relativní četnosti viz tabulka 7)

Hypotézu č. 3 – Evangelíci si také mezi sebou navzájem více pomáhají než katolíci – jsem vytvořila na základě poznatku, že evangelíci mezi sebou vytvářejí menší společenství uzavřenějšího charakteru, že se jednotliví členové těchto menších komunit mezi sebou navzájem lépe znají, vědí o tom, kdo se ocitl v nouzi a jsou jako společenství připraveni takovému člověku pomoci. Také pro ověření či falzifikování této hypotézy jsem použila v dotazníku tři otázky. Odpovědi na ně jsou vyhodnoceny v kapitole 5.1 v tabulkách č. 8, 9, 10. První uzavřená otázka zněla, zda si spoluvěřící navzájem mezi sebou pomáhají, alternativy byly pouze ano, ne. V mém výzkumném vzorku si evangelíci pomáhají v 70%, katolíci v 60%, odpověď ne volilo 30% evangelíků a 40% katolíků. Výsledná data odpovědí i v této otázce hovoří ve prospěch Českobratrské církve evangelické. Obrázek č. 12 názorně zobrazuje na relativní četnost přepočtené odpovědi u obou vyznání.

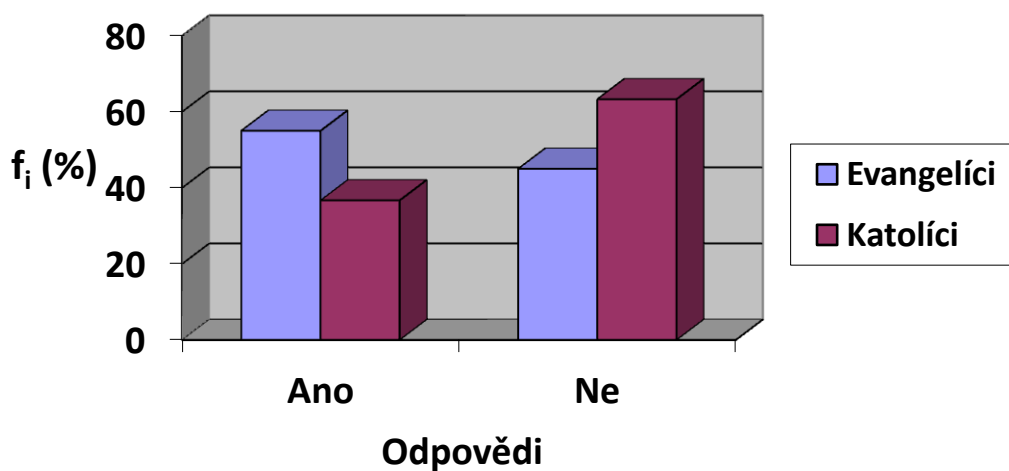
Pomáháte si navzájem se svými spoluvěřícími?

Obr. 12: Graf k otázce číslo 7 (konkrétní počty a relativní četnosti viz tabulka 8)

Další otázkou určující verifikaci či falzifikaci H3 byla otázka navazující na předchozí. Pokud u Vás vzájemná pomoc existuje, je tato pomoc organizovaná? Tabulka č. 9 v předchozí kapitole nám podává podrobný přehled odpovědí a následující obrázek č. 13 tento přehled graficky znázorňuje. V evangelických sborech je pomoc organizovaná v 55%, v katolických farnostech pouze ve 36,7%. Rozdíl činí 18,3%, o které je pomoc organizovaná v evangelických společenstvích.

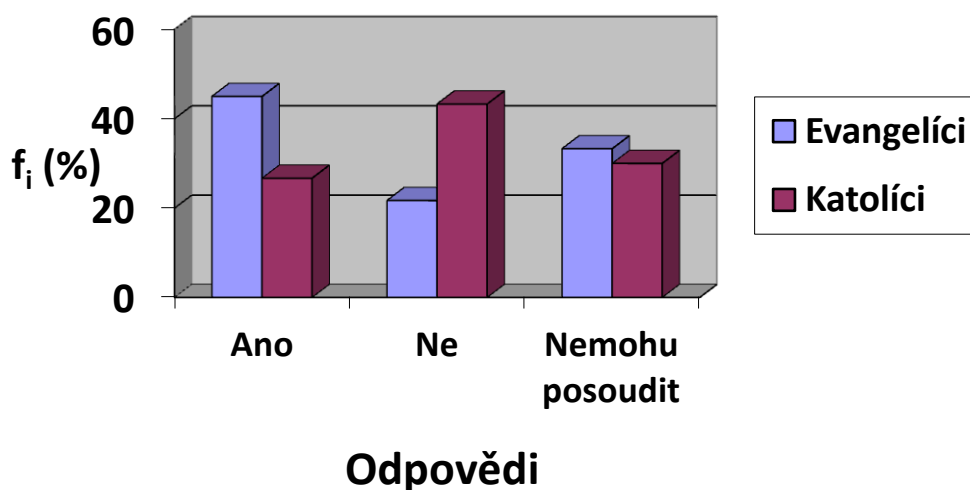
Pokud u Vás vzájemná pomoc existuje, je tato pomoc organizovaná?

Obr. 13: Graf k otázce číslo 8 (konkrétní počty a relativní četnosti viz tabulka 9)

Třetí otázka, která pokrývá hypotézu H3, se ptá na to, zda se jednotlivým respondentům dostalo od svého společenství souvěrců pomoci, pokud se oni sami ocitli v nouzi. Tato uzavřená otázka nabídla tři alternativy ano, ne a nemohu to posoudit, neboť jsem se v takové situaci neocitl (a). V této tíživé situaci se neocitlo téměř shodné procento dotazovaných v obou souborech respondentů a to 33,3% evangelíků a 30% katolíků. 45% evangelíků a pouze 26,7 % katolíků odpovídá ano, dostalo se mi pomoci v nouzi a 21,7% evangelíků a 43,3% katolíků v nouzi pomoc od svého společenství nedostalo. O 18,3% evangelíků více než katolíků poznalo v nouzi od svých spoluvěřících pomoci. Velmi názorně to vyjadřuje graf na obrázku č. 14.

Když jste se Vy sami ocitli v nouzi, dostalo se Vám od Vašeho společenství pomoci?

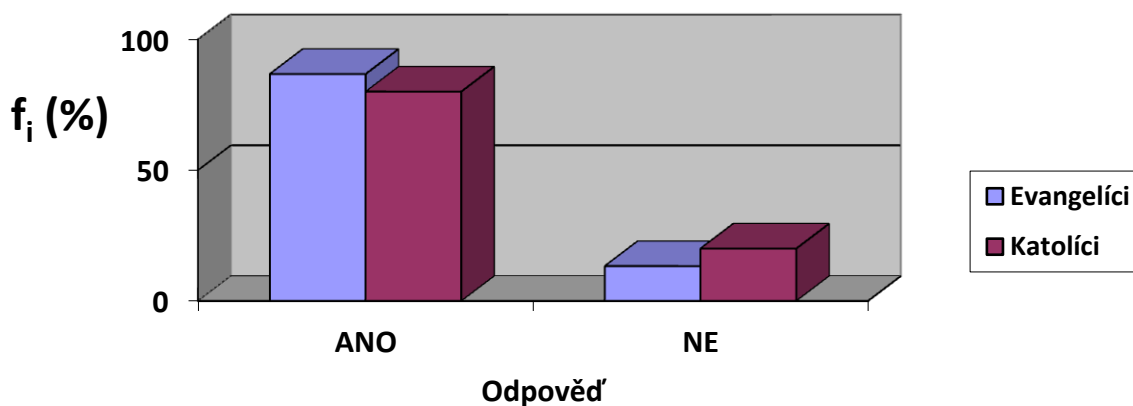
Obr. 14: Graf k otázce číslo 9 (konkrétní počty a relativní četnosti viz tabulka 10)

Opět všechny odpovědi na tyto tři dotazníkové otázky dokazují, že členové církve Českobratrské evangelické si mezi sebou více pomáhají než členové římskokatolické církve. Konstatují, že dotazníkovou metodou vlastní konstrukce se potvrdila hypotéza č. 3: Ve vybraném souboru respondentů evangelíci vykazují znaky větší vzájemné pomoci ve svých společenstvích než respondenti vybraného vzorku katolíků.

Hypotézu č. 4 – Katolíci jsou snáze přístupní hovořit o Kristu jako o pedagogickém ideálu než evangelíci – jsem vytvořila na základě historického kontextu vzniku protestantismu. Evangelíci staví do středu své víry Krista jako Bohočlověka, jako Syna Božího. Tím se neliší od katolické církve, christologie obou církví je totožná. Luther kladl primát Ježíše Krista – pouze Kristus je ohniskem Písma. Kristus a Písmo neboli Bible jsou základem evangelické církve. Právě pro tuto evangelickou věrouku, která se zbavuje všech krás a pozláték a chce jít jen a pouze do hloubky Kristovy osobnosti, se mně římskokatolická církev jeví přístupnější hledat v Kristu více vrstev osobnosti než církev Českobratrská evangelická.

K ověření nebo falzifikaci hypotézy H4 jsem zvolila v dotazníku dvě uzavřené otázky a jednu otázku otevřenou. Na první přímou otázku, zda je podle respondentů možné uvažovat o Kristu jako o pedagogickém ideálu byly pouze dvě alternativy: ano, ne. V kapitole 5.1 v tabulce č. 11 nalezneme souhrnný přehled odpovědí. 80% katolíků a 86,7% evangelíků souhlasí s možností uvažovat o Kristu jako o pedagogickém ideálu. Pouze 13,3% evangelíků a 20% katolíků o Kristu jako pedagogickém ideálu uvažovat nechce. Odpovědi na tuto první otázku k H4 nepotvrdila moji hypotézu, naopak vyvrátila ji. O 6,7% evangelíků více je schopno uznat Krista jako pedagogický ideál. Názorně nám to zobrazuje graf na obrázku č. 15:

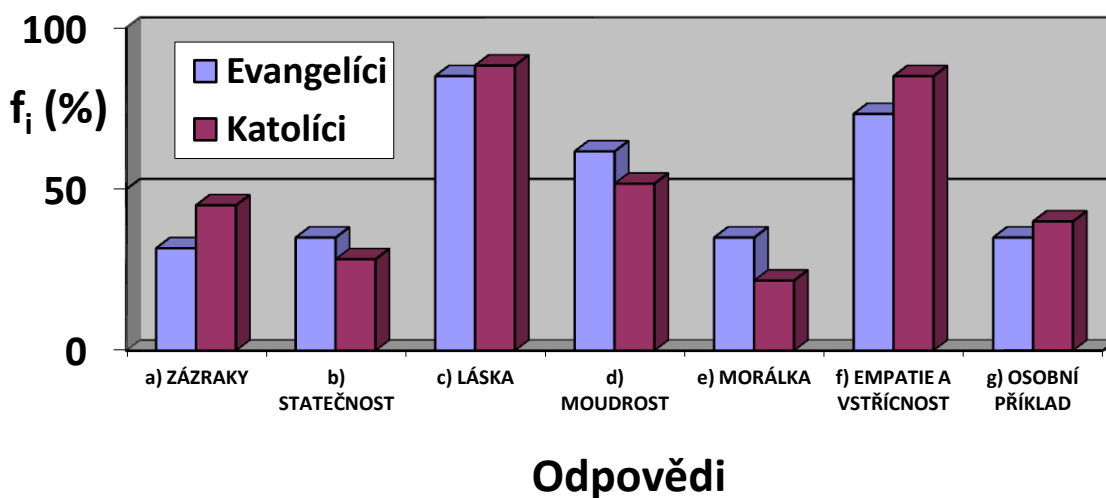
Je podle Vás možné uvažovat o Kristu jako o pedagogickém ideálu?

Obr. 15: Graf k otázce číslo 15 (konkrétní počty a relativní četnosti viz tabulka 11)

Dále jsem k hypotéze H4 přiřadila otázku, čím by mohl Ježíš v současné době oslovit kteréhokoliv člověka, a nabídla jsem respondentům 8 alternativ, kdy poslední alternativu, že Ježíš nemůže moderního člověka v žádném ohledu oslovit, ne zvolil nikdo z dotazovaných. V této otázce mohli respondenti určit více možností než jednu a téměř všichni této nabídky využili. Přesný přehled absolutních i relativních četností odpovědí podávají tabulky č. 12A a 12B v kapitole 5.1. Odpověď a) Zázraky, které Ježíš vykonal, vybralo 31,7% evangelíků a 45% katolíků, tedy o 13,3% více katolíků než evangelíků. Odpověď b) Statečností, kterou Ježíš projevil konfrontací s mocnými a nakonec tváří v tvář nebezpečí smrti, zvolilo 35% evangelíků a 28,3% katolíků, tedy o 6,7% více evangelíků. Odpověď c) Absolutní, nepodmíněnou láskou, kterou Ježíš svými slovy i skutky projevoval, byla nejčteněji zastoupena ze všech variant a to 85% evangelíků a 88,3% katolíků, tedy o pouhých 3,3% katolíků více. Odpověď d) Moudrostí, která vyplývá z Ježíšových slov i činů, vybralo 61,7% evangelíků a 51,7% katolíků, tedy o 10% evangelíků více. Odpověď e) Morálkou, kterou Ježíš hlásal, zvolilo 35% evangelíků a 21,7% katolíků, o 13,3% více evangelíků. Odpověď f) Empatií a vstřícností, kterou Ježíš projevoval vůči těm nejpotřebnějším, zvolilo 73,3% evangelíků a 85% katolíků, tedy o 11,7% více katolíků. Odpověď g) Osobním příkladem, který vybízí k následování, vybralo 35% evangelíků a 40% katolíků, tedy o 5% katolíků více. Graf na obrázku 16 nám názorně zobrazuje zvolené možnosti u obou vyznání:

Čím by mohl Ježíš v současné době oslovit člověka?

Obr. 16: Graf k otázce číslo 14 (konkrétní počty a relativní četnosti viz tabulky 12A a 12B)

Na obrázku 16 vidíme, že členové Českobratrské církve evangelické u Krista více oceňují statečnost, moudrost a morálku. Oproti tomu členy římskokatolické církve více u Krista oslovují jeho zázraky, které vykonal, empatie a vstřícnost vůči nejpotřebnějším a osobní příklad, který vybízí k následování. Absolutní nepodmíněnou lásku členové obou vyznání v odpovědích vybírali nejčteněji a rozdíl v počtu odpovědí je minimální. Katolíci vítězí pouze o 2 hlasy, což v přepočtu na relativní četnost činí 3,3%.

Poslední otázkou k hypotéze H4 jsem uzavřela i celý dotazník. Jedná se o otázku otevřenou a položila jsem ji pouze k dokreslení celého tématu. Otázka byla ve sledu za otázkou: Je podle Vás možné uvažovat o Kristu jako o pedagogickém ideálu, a zněla: Svoji předchozí odpověď, prosím, zdůvodněte. Pokud respondenti odpověděli, že o Ježíši není možné uvažovat jako o pedagogickém ideálu, svoji odpověď zdůvodňovali tím, že Ježíš Kristus je Syn Boží, Bohočlověk, nejen obyčejný člověk, proto na něj vztahovat jen tituly jako učitel, pedagog nebo filozof, by bylo nedostatečné, nevystihující Kristovu pravou podstatu. Naopak respondenti, kteří se přiklánějí k myšlence, že by o Ježíši Kristu mohlo být diskutováno i jako o pedagogickém ideálu, zdůvodňovali svoji odpověď mnohovrstevnatě, pro ilustraci vybírám na závěr této kapitoly několik zajímavých myšlenek:

- *Ježíšovo učení je aktuální dodnes.*
- *Tím, co hlásal je Ježíš vzorem po všechny generace i pro současníky.*
- *Ježíš zde na zemi působil i jako učitel a přinášel nové informace o Božím království.*
- *Uměl učedníkům vysvětlovat v podobenstvích, používal podobenství pro vysvětlení Božích myšlenek.*
- *Již ve 12 letech učil v Jeruzalémském chrámě a všichni byli udiveni jeho učeností a moudrostí.*
- *Je vzorem v různých životních situacích – můžeme se orientovat podle toho, jak by jednal on na našem místě, je příkladem jednání s druhými lidmi.*
- *Pravdivost slov i činů, trpělivost a láska, příklad slovem i činem.*
- *Máme se od něj učit, jak žít na tomto světě.*

Konstatuji, že dotazníkovou metodou vlastní konstrukce hypotéza H4 byla falzifikována, protože ve vybraném vzorku respondentů byli evangelíci ještě o 6,7% více než katolíci schopni uzнат Krista jako pedagogický ideál.

5.3 Diskuse a doporučení pro praxi

V rámci této diplomové práce jsem provedla drobný sociologický výzkum, který mapoval odlišný vztah ke Kristu a vzájemné vztahy mezi spoluvěřícími u členů římskokatolické církve a členů Českobratrské církve evangelické. Vybrala jsem si dvě početně stejné skupiny po 60 členech. V jedné skupině byli věřící z Českobratrské církve evangelické, ve druhé skupině římskokatoličtí věřící. Snažila jsem se, aby obě skupiny byly přibližně stejné, či alespoň velmi podobně rozvrstveny co se týče vzdělání, bydliště a věku. Vše je zřejmé z kapitoly 4.3, resp. obrázků 1 – 5.

Stanovila jsem si čtyři hypotézy a sestavila dotazník vlastní konstrukce, za pomoci kterého jsem chtěla verifikovat či falzifikovat tyto hypotézy:

H1: Evangelíci mají ke Kristu pozitivnější a opravdovější vztah než katolíci.

H2: Evangelíci vytvářejí mezi sebou upřímnější společenství než katolíci.

H3: Evangelíci si také navzájem více pomáhají než katolíci.

H4: Katolíci jsou snáze přístupní hovořit o Kristu jako o pedagogickém ideálu než evangelíci.

První tři hypotézy jsem pomocí dotazníku a následným zpracováním odpovědí na otázky verifikovala, čtvrtou hypotézu naopak falzifikovala (viz kapitolu 5.2).

Původně jsem si myslela, že vzorek dvou skupin po 60 respondentech bude dostačující. Ale jak jsem postupně zpracovávala získaná data a uvažovala o jejich možných interpretacích, uvědomila jsem si, že pro vyvození obecnějšího závěru z takového výzkumu by bylo potřeba oslovit mnohem více respondentů (ideální by byly nikoli desítky, ale řádově až stovky dotazovaných v obou skupinách). Omezený časový rámec mé diplomové práce mi však dovolil provést pouze průzkum v malém měřítku. Proto se domnívám, že jeho závěry lze považovat pouze za orientační.

Kladem provedeného výzkumu je, že se mi podařilo získat dvě skupiny s velmi podobným rozvrstvením, co se týče věku a vzdělání. V žádné skupině výrazněji početně nepřevažovala či nechyběla ani jedna z hodnocených kategorií. Podařilo se mi to díky tomu, že jsem se hned zpočátku pokusila oslovit poměrně různorodý soubor respondentů a také proto, že se mně vrátilo více dotazníků, než jsem měla v původním záměru rozdat, takže jsem si mohla pečlivým výběrem sestavit obě víceméně reprezentativní skupiny respondentů.

Přesto srovnávané skupiny věřících (katolíků a evangelíků) neměly zcela identickou strukturu. Při sběru dat týkajících se římskokatolických věřících se mně povedlo oslovit lidi

z vícera farností, zčásti velkoměstských a zčásti vesnických. Bohužel početně nepoměrně menší Českobratrskou církev evangelickou v mém dotazníkovém šetření zastoupily pouze tři sbory, takže soubor těchto věřících byl přece jen méně různorodý. Nepodařilo se mi také zachytit věřící z vesnice, jako v případě katolíků, ale pouze evangelíky z velkoměsta a menšího města. Tyto skutečnosti mohly do jisté míry ovlivnit výsledky mého šetření.

Po zvážení širších dějinných a společenských souvislostí jsem si také uvědomila, že odlišnosti ve vnímání Krista jako pedagogického ideálu nemusí být způsobeny výhradně rozdíly v samotné protestantské a katolické víře. Naopak, vnímání Krista je v obou církvích velmi podobné, ne-li víceméně identické. Pokud srovnáváme společenství věřících konkrétně v České republice, hraje zde zřejmě nemalou roli i sociologický a historický aspekt. Rozdíl mezi protestanty a katolíky může být podmíněn už tím, že protestanti tvoří menší, sevřenější skupiny, v nichž byla léty pronásledování či omezené tolerance (rekatolizační perzekuce a pak "trpěná" tolerance v době Habsburků, o půlstoletí později opět perzekuce v době komunismu) vypěstována relativně silná idea sounáležitosti úzce propojená s velmi niterným, hlubokým vztahem k víře. Je zajímavé, že ani v době vzniku první československé republiky, jejíž státní ideologie ve značné míře reflektovala husitskou minulost a jejíž demokratické mechanismy umožňovali občanům volně optovat pro jakékoli vyznání, nedošlo k výraznějšímu nárůstu evangelických věřících (vznik Československé církve husitské i jiné aktivity si zachovaly spíše lokální charakter a nepřerostly v masové celonárodní hnutí). Na rozdíl od toho a navzdory veškerým snahám ateistické propagandy i mocenskému prosazování ateistického světového názoru v době komunistické nadvlády ve druhé polovině 20. století zůstala katolická církev v našich zemích (pokud zahrneme jen věřící část populace) stále majoritní, takže zahrnuje daleko větší, a proto také výrazně různorodější soubor věřících – od lidí s poměrně vlažným vztahem k víře (příklad respondenta, který uvedl, že navštěvuje katolické bohoslužby jen dvakrát ročně – viz 5.1, tabulka 5 a doprovodný text) přes osoby z tradičně věřících rodin až po lidi s velmi hlubokým vztahem ke Kristu, nezdědka konvertity, kteří se k víře (po vyzkoušení různých duchovních cest) dostali často až v dospělosti. Je tedy otázka, zda výsledky tohoto výzkumu více či méně neodrážejí právě tuto variabilitu podmíněnou historickými a společenskými specifiky a zda by dotazníkové šetření nedopadlo úplně jinak např. v severním Německu či ve skandinávských zemích, kde naopak výrazně převažují protestanti. V případě, že by bylo možno vyhodnotit výrazně početnější soubory, by stálo za úvahu srovnat výsledky dotazníkového šetření u lidí z velkoměstských a vesnických farností, resp. sborů. Toto srovnání jsem na

použitých souborech nemohla vzhledem k jejich malé početnosti provést, protože případné výsledky by mohly být značně zatíženy „chybou malých čísel!“.

Křesťané obou mnou zkoumaných vyznání jsou ve většině případů ochotni hovořit o Kristu jako o pedagogickém ideálu, ale až v druhotné rovině. Pro všechny křesťany je Ježíš Kristus Bůh, druhá božská osoba, bohočlověk, Syn Boží, který sestoupil z nebe, aby se lidem přiblížil, po svém ukřižování vstal z mrtvých a vstoupil na nebesa, kde kraluje se svým nebeským Otcem ve spojení s třetí božskou osobou Duchem svatým (viz teoretickou část). Aby mohli křesťané posoudit, jestli je možné hovořit o Ježíši jako o pedagogickém ideálu, musí tuto otázku hluboce promeditovat a tento Ježíšův rozměr hledat v Kristově lidství, pokusit se odpoutat od toho, že Ježíš Kristus je Syn Boží, což pro křesťany není snadné. Z tohoto důvodu by stálo za úvahu oslovit jako potenciální respondenty také nevěřící lidi, resp. osoby bez konkrétního vyznání. Je zde riziko, že mnozí, ne-li většina z nich by se nedokázala oprostít od z minulých dob zděděných ateistických schémat, která by se plně promítla i do jejich negativně laděných odpovědí. Nelze však vyloučit, že bychom (při vyhodnocení dostatečně početného souboru dotázaných) našli také lidi, kteří vnímají Ježíše Krista jako historickou postavu, znají jeho příběh i jeho mravní program a poselství lásky. Je možné, že by právě tito nevěřící lidé, resp. nekřesťané byli schopni bez emocí posoudit otázku týkající se Krista jakožto pedagogického ideálu.

Pro případná šetření v budoucnosti by bylo vhodné také přesněji precizovat pojem „pedagogický ideál“, který bude zejména pro respondenty s nižším vzděláním (základním, částečně i středoškolským) hůře pochopitelný anebo rozdílně vnímaný (svědčí o tom např. i výhrada, kterou uvedl do dotazníku jeden z katolických respondentů: „*Kristus nebyl žádný sociální pracovník.*“).

ZÁVĚR

V této diplomové práci jsem se zabývala osobou Ježíše Krista, jeho mravním programem a poselstvím lásky a přiblížením vzniku, vývoje a věrouky našich dvou nejpočetnějších církví – římskokatolické církve a Českobratrské církve evangelické.

V teoretické části jsem Kristovu osobu analyzovala ze čtyř evangelií, která jsou zahrnuta v Novém zákoně v Bibli. Snažila jsem se čtenáře seznámit se životopisem Ježíše Krista jako historické postavy, blíže definovat jeho podobenství, ve kterých svým posluchačům předkládal a vykládal Boží zákon a přikázání. Ve druhé kapitole jsem historicitu Ježíše Krista doplnila o věroučné pravdy a nauky katolické církve a protestantismu. Obě církve mají stejný původ, protestantismus vyrostl z katolicismu a původní myšlenka reformátorů nebyla zakládat nová náboženství, ale oklestit katolickou církev od všeho, co ji za staletí jejího působení odvedlo od hluboké a pravé víry prvních křesťanů rané církve. Díky studiu pramenů a podkladů ke zpracování druhé kapitoly jsem zjistila, že neexistuje rozdíl ve vnímání Krista římskokatolickou církví a církví Českobratrskou evangelickou. Christologie obou církví je totožná, existují pouze rozdíly v prožívání bohoslužeb. Třetí kapitola se podrobněji zabývá Kristovým mravním programem a jeho poselstvím lásky a hledáním vztahu mezi sociální pedagogikou a poselstvím lásky, jak ji hlásal Kristus. Můžeme konstatovat, že sociální pedagogika je do jisté míry ovlivněna křesťanstvím a jeho základní myšlenkou pomoci bližním v nouzi.

V praktické části jsem provedla drobný sociologický výzkum, kterým jsem chtěla zmapovat, zda evangeličtí křesťané mají ke Kristu hlubší vztah než katoličtí křesťané a zda tento hlubší vztah ovlivňuje i jejich mezilidské vztahy se svými spoluvěřícími. Také jsem se zabývala otázkou, zda křesťané obou vyznání jsou ochotni uvažovat o Kristu jako o pedagogickém ideálu. Dospěla jsem k závěru, že ano, za určitých podmínek jsou křesťané schopni vnímat Krista jako pedagogický ideál, ale až v druhotné rovině. Na prvním místě uznávají Krista jako Syna Božího, věří v jeho nesmrtelnost a stálou přítomnost, připouštějí však také význam Krista jakožto pedagoga. Ježíš osvědčil své brilantní pedagogické schopnosti v době, kdy jako člověk chodil po této zemi, učil své posluchače, jak žít tak, aby obstáli před Bohem.

Jsem přesvědčena o tom, že Kristův mravní program a jeho poselství lásky oslovuje nejen křesťany, ale také lidi nevěřící, kteří žijí podle přirozených zákonů dobra a pomáhání si

navzájem se svým okolím. Z tohoto hlediska i sociální pedagogika, zvláště sociální pedagogika, která je chápána jako životní pomoc, vyrůstá z křesťanských základů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAKOŠOVÁ, Z. Sociální pedagogika jako životná pomoc. Bratislava: 2008, 251 s., ISBN 978-80-969944-0-3

BENEDIKT XVI. Ježíš Nazaretský. Brno: Barrister & Principal, 2007, 272str., ISBN 978-80-87029-20-6

BIBLE, Nový Zákon. Praha: Česká biblická společnost, 1995, 287 str., ISBN 80-85810-08-5

CARSON, D., DOUGLAS, J. Úvod do Nového Zákona. Praha: Návrat domů, 2008, 699 s., ISBN 978-80-7255-165-1

DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu, z latinského originálu „*Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum II: Constitutiones, Decreta, Declarationes*“ (vydaného v Římě 1966) přeložili MÁDR O. a kol. Praha: Zvon, 1995, 604 s, ISBN 80-7113-089-3

HALÍK T.: Prolínání světů. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, 280 s, ISBN 80-7106-834-9

HARRIES, R., MAYR-HARTING, H. Dva tisíce let křesťanství. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, 199 s., ISBN 978-80-7325-221-2

JUVA, V. Stručné dějiny pedagogiky. Brno: Paido, 2007, 91 s, ISBN 978-80-7315-151-5

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE, z francouzštiny přeložil Josef Koláček, Praha: Zvon, 1995, 793 s., ISBN 80-7113-132-6

KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, 216 s., ISBN 978-80-7367-383-3

KUBALÍK J.: Hovory o víře. Praha: Česká katolická charita, 1985, 110 s, ISBN neuvédeno

KÜNG, Hans. Ježíš. Brno: Barrister & Principal, 2013, 226 s., ISBN 978-80-7485-001-1

KÜNG, H. Malé dějiny katolické církve. Brno: Barrister & Principal, 2010, 148 s., ISBN 978-80-87029-92-3

LUBSCZYK, H. Evangelia v obrazech. Praha: Zvon, 1993, 40 s., ISBN 80-7113-069-9

MACHOVEC, M. Ježíš pro moderního člověka. Praha: Akropolis, 2003, 292 str., ISBN 80-7304-033-6

MARTINEK, M. K čemu jsou křesťanské církve? Brno: Cesta, 2012, 171 s., ISBN 978-80-7295-145-1

MEŇ, A. Rozbít led, Křesťan ve společnosti. Praha: Triáda, 2004, 276 s. ISBN 80-86138-57-7

MEŇ, A. Syn člověka. Praha: Pavel Mervart, 2010, 440 s., ISBN 978-80-87378-62-5

MERELL, J. Radostná zvěst Nového Zákona. Praha: Česká katolická charita, 1973, 150 s

MERELL, J. Setkání s Ježíšem. Praha: Česká katolická charita, 1990, 287 s.

MILLER, J. Propaganda, symbolika a rituály protestantské Evropy (1580-1650). Praha: Nakladatelství Lidové novin, 2012, 289 s., ISBN 978-80-7422-215-3

MÍŠOVIČ J. Víra v dějinách zemí Koruny české. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, 193s, ISBN 80-85850-99-0

MÜHLPACHR, P. a kol., Sociální pedagogika II. Brno: IMS, 2011, 251 s.

NORTH, J. B. Dějiny církve od Letnic k dnešku. Praha: Návrat domů, 2001, 300 s., ISBN 80-7255-029-2

POKORNÝ P.: Literární a teologický úvod do Nového zákona. Praha: Vyšehrad, 1993, 334 s, ISBN 80-7021-052-4

PROCHÁZKA, M. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012, 208 s., ISBN 978-80-247-3470-5

RADVAN, E., VAVŘÍK, M. Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách. Brno: IMS, 2009, 57 s.

RAVIK S.: Bible dnes a pro nás – Nový zákon. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, 198 s, ISBN 80-04-25705-4

RYŠKOVÁ M.: Doba Ježíše Nazaretského. Praha: Karolinum, 2008, 496 s, ISBN 978-80-246-1465-6

RYŠKOVÁ M., SCHRÖTTER J., ŠPLÍCHAL J., KAŠPÁREK K.: Stručný úvod do Pisma sv. – Nový zákon. Praha: Skriptum, 1991, 136 s, ISBN 80-900335-7-1

SÁZAVA, Z. Mistr a Pán. Praha: Blahoslav, 1988, 231s.

SKUTIL, M. a kol., Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství. Praha: Portál, 2011, 256 s., ISBN 978-80-7367-778-7

STRUPPE U., KIRCHSCLÄGER W.: Jak porozumět bibli. Praha: Vyšehrad, 2000, ISBN 80-7021-334-5

TRESMONTANT, C. Hebrejský Kristus. Brno: Barrister & Principal, 2004, 255 s., ISBN 80-86598-72-1

VOUGA, F. Dějiny raného křesťanství. Praha: Vyšehrad, 1997, 267 s., ISBN 80-7021-231-4

WINTER, D. ABC křesťanství. Praha: Česká biblická společnost, 2010, 127 s., ISBN 978-80-87287-05-7

POUŽITÉ INTERNETOVÉ ZDROJE:

<http://www.skh-olomouc.cz/clanky/149-katolik-nebo-protestant> (18. 3. 2014)

http://www.evangelnet.cz/cce_pruvodce (18. 3. 2014)

www.christnet.cz (18. 3. 2014)

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

1 Jan	1. list Janův
2 Kor	2. list Korintským
Atd.	A tak dále
ČCE	Českobratrská církev evangelická
Flp	List Filipanům
H1	Hypotéza 1
H2	Hypotéza 2
H3	Hypotéza 3
H4	Hypotéza 4
J	Evangelium podle Jana
Kol	List Kolosanům
Lk	Evangelium podle Lukáše
Mk	Evangelium podle Marka
Mt	Evangelium podle Matouše
Např.	Například
Obr.	Obrázek
Resp.	Respektive (popřípadě)
Sk	Skutky apoštolů
Str.	Strana
Tab.	Tabulka

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Bydliště respondentů – souhrnný graf	str. 60
Obr. 2: Bydliště respondentů podle vyznání	str. 60
Obr. 3: Věková struktura respondentů – souhrnný graf	str. 61
Obr. 4: Věková struktura respondentů podle vyznání	str. 61
Obr. 5: Vzdělanostní struktura respondentů	str. 62
Obr. 6. Graf k otázce číslo 11	str. 75
Obr. 7. Graf k otázce číslo 12	str. 76
Obr. 8. Graf k otázce číslo 13	str. 77
Obr. 9. Graf k otázce číslo 5	str. 78
Obr. 10. Graf k otázce číslo 6	str. 79
Obr. 11. Graf k otázce číslo 10	str. 80
Obr. 12. Graf k otázce číslo 7	str. 81
Obr. 13. Graf k otázce číslo 8	str. 81
Obr. 14. Graf k otázce číslo 9	str. 82
Obr. 15. Graf k otázce číslo 15	str. 83
Obr. 16. Graf k otázce číslo 14	str. 84

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Vzdělání respondentů	str. 62
Tab. 2. Odpovědi na otázku číslo 11	str. 64
Tab. 3. Odpovědi na otázku číslo 12	str. 65
Tab. 4. Odpovědi na otázku číslo 13	str. 66
Tab. 5. Odpovědi na otázku číslo 5	str. 67
Tab. 6. Odpovědi na otázku číslo 6	str. 68
Tab. 7. Odpovědi na otázku číslo 10	str. 69
Tab. 8. Odpovědi na otázku číslo 7	str. 69
Tab. 9. Odpovědi na otázku číslo 8	str. 70
Tab. 10. Odpovědi na otázku číslo 9	str. 71
Tab. 11. Odpovědi na otázku číslo 15	str. 71
Tab. 12A. Odpovědi na otázku číslo 14 – absolutní četnost	str. 73
Tab. 12B. Odpovědi na otázku číslo 14 – relativní četnost	str. 73

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: BLAHOŠLAVENSTVÍ PODLE MATOUŠOVA EVANGELIA (MT 5, 3-12)

PŘÍLOHA P II: BLAHOŠLAVENSTVÍ PODLE LUKÁŠOVA EVANGELIA (LK 6, 20-26)

PŘÍLOHA P III: PODOBENSTVÍ O MILOSRDNÉM SAMARITÁNOVI (LK 10, 25-37)

PŘÍLOHA P IV: TEXT DOTAZNÍKU

**PŘÍLOHA P I: BLAHOŠLAVENSTVÍ PODLE MATOUŠOVA
EVANGELIA (MT 5, 3-12)**

Blahoslavení chudí v duchu, neboť jim patří Boží království.

Blahoslavení plačící, neboť oni budou potěšeni.

Blahoslavení tiší, neboť oni dostanou za úděl zemi.

Blahoslavení, kdo hladovějí a žízní po spravedlnosti, neboť oni budou nasyceni.

Blahoslavení milosrdní, neboť jim se dostane milosrdenství.

Blahoslavení čistého srdce, neboť oni budou vidět Boha

Blahoslavení širitelé pokoje, neboť oni budou nazváni „Boží děti“.

Blahoslavení, kdo jsou pronásledováni pro spravedlnost, neboť jim patří nebeské království.

Blahoslavení jste, když vás budou kvůli mně proklínat, pronásledovat a vyhaně vám připisovat každou špatnost: radujte se a jásejte, neboť vás čeká v nebi velká odměna. Tak přece pronásledovali proroky, kteří byli před vámi.

**PŘÍLOHA P II: BLAHOŠLAVENSTVÍ PODLE LUKÁŠOVA
EVANGELIA (LK 6, 20-26)**

Blahoslavení vy chudí, neboť vaše je Boží království.

Blahoslavení, kdo nyní hladovíte, neboť budete nasyceni.

Blahoslavení, kdo nyní pláčete, neboť se budete smát.

Blahoslavení jste, když vás budou lidé nenávidět, když vás vyloučí ze svého středu, potupí a vaše jméno vyškrtnou jako zlé kvůli Synu člověka. Radujte se v ten den a jásejte, čeká vás totiž v nebi velká odměna: vždyť totéž dělali jejich předkové prorokům.

Ale běda vám, boháči, neboť jste už své potěšení dostali.

Běda vám, kdo jste nyní nasycení, neboť budete hladovět.

Běda vám, kdo se nyní smějete, neboť budete naříkat a plakat.

Běda, když vás budou všichni lidé chválit, vždyť právě tak to dělali jejich předkové falešným prorokům.

PŘÍLOHA P III: PODOBENSTVÍ O MILOSRDNÉM SAMARITÁNOVI (LK 10, 25-37)

Jednou povstal jeden znalec Zákona, aby ho přivedl do úzkých, a zeptal se: „Mistře, co musím dělat, aby se mi dostalo věčného života?“ Řekl mu: „Co je psáno v Zákoně, jak tam čteš?“ on odpověděl: „Miluj Pána, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší, celou svou silou i celou svou myslí, a svého bližního jako sám sebe.“ Řekl mu: „Správně jsi odpověděl. To dělej a budeš žít.“ On se však chtěl ospravedlnit a proto se Ježíše zeptal: „A kdo je můj bližní?“ Ježíš se ujal slova a řekl:

„Jeden člověk sestupoval z Jeruzaléma do Jericha a ocitl se mezi lupiči. Ti ho o všechno obrali, zbili, nechali napolo mrtvého a odešli. Náhodou sestupoval touže cestou nějaký kněz: viděl ho, ale vyhnul se mu. Stejně i jeden levita přišel k tomu místu: viděl ho, ale vyhnul se mu. Také jeden Samaritán přišel na své cestě k němu, viděl ho a byl jat soucitem. Přistoupil k němu, nalil mu do ran oleje a vína, obvázal je, vysadil ho na svého soumara, dopravil do hostince a staral se o něj. Druhý den vyňal dva denáry a dal je hostinskému se slovy: Starej se o něj a co vynaložíš na víc, já Ti to doplatím, až se budu vracet. Co myslíš, kdo z těch tří se zachoval jako bližní vůči tomu, který se ocitl mezi lupiči?“

On odpověděl: „Ten, kdo mu prokázal milosrdenství.“ A Ježíš mu řekl: „Jdi a stejně jednej i Ty!“

PŘÍLOHA P IV: TEXT DOTAZNÍKU

DOTAZNÍK

Vážená paní/ vážený pane,

dovoluji si Vás poprosit o laskavou spolupráci při vyplnění dotazníku, který bude sloužit k výzkumnému šetření v rámci diplomové práce, jejímž tématem je: Kristus jako možný pedagogický ideál v katolickém a protestantském myšlení. Cílem mé práce je zjistit, zda existují odlišnosti v chápání Krista v katolickém a protestantském pojetí jeho osobnosti.

Návod k vyplnění dotazníkového formuláře:

Zakroužkujte pouze jednu Vámi zvolenou odpověď, pokud není uvedeno jinak (popřípadě na vytečkovanou část dopište odpověď). Pokud se rozhodnete některou odpověď opravit, proveďte to tak, aby bylo patrné, kterou odpověď pokládáte za správnou. V případě nejasností, spojených s vyplňováním dotazníku, se můžete na mne obrátit prostřednictvím e-mailu na adrese: silsob@email.cz.

Děkuji Vám za spolupráci a za Váš čas, který věnujete vyplnění dotazníku.

Silvie Šobáňová

1. Ke které křesťanské církvi se hlásíte?

- a) římskokatolická
- b) českobratrská církev evangelická

2. Zakroužkujte, do které věkové kategorie patříte:

- a) 15-25 let
- b) 25-40 let
- c) 40-60 let
- d) nad 60 let

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) středoškolské bez maturity
- c) středoškolské s maturitou
- d) vysokoškolské

4. Kde navštěvujete společenství věřících/ bohoslužby?

- a) ve městě
- b) na vesnici

5. Jak často navštěvujete společenství věřících?

- a) několikrát týdně
- b) 1x týdně
- c) 1x měsíčně
- d) jinak, uveďte, prosím:

.....

6. Při jakých příležitostech se vidáte se svými spoluvěřícími?

- a) jen při náboženských úkonech (společná modlitba, čtení Bible, mše...)
- b) i při jiných příležitostech (uveďte, prosím, při jakých)

.....

.....

7. Pomáháte si navzájem se svými spoluvěřícími?

- a) ano
- b) ne

8. Pokud u Vás tato vzájemná pomoc existuje, je tato pomoc organizovaná?

a) ano

b) ne

9. Když jste se Vy sami ocitli v nouzi, dostalo se Vám od Vašeho společenství pomoci?

a) ano

b) ne

c) nemohu posoudit, neboť jsem se v takové situaci neocitl/a

10. Na stupnici 1-5 vyjádřete (zakroužkujte) Vaše vzájemné vztahy se spoluvěřícími, kdy číslo 1 značí vztahy lhostejné nebo anonymní a číslo 5 vztahy hluboce přátelské.

1

2

3

4

5

11. Na stupnici 1-5 vyjádřete (zakroužkujte) Váš vztah ke Kristu, kdy číslo 1 značí vztah lhostejný a číslo 5 vztah hluboký a vřelý.

1

2

3

4

5

12. Na stupnici 1-5 vyjádřete (zakroužkujte), do jaké míry ovlivňuje Váš vztah ke Kristu Váš každodenní život, kdy číslo 1 značí, že o Kristu během všedních povinností a starostí nepřemýšlíte a číslo 5 značí, že myšlenky na Kristovo učení ovlivňují téměř každou Vaši činnost.

1

2

3

4

5

13. Věnujete se čtení náboženské literatury?

- a) ano, často
- b) ano, ale jen občas
- c) ne

14. Čím by podle Vašeho názoru mohl Ježíš v současné době oslovit, popř. inspirovat kteréhokoli člověka (bez ohledu na to, zda jde o věřícího nebo ateistu)?

- a) Zázraky, které Ježíš vykonal.
- b) Statečností, kterou Ježíš projevil konfrontací s mocnými a nakonec tváří v tvář nebezpečí smrti.
- c) Absolutní, nepodmíněnou láskou, kterou Ježíš svými slovy i skutky projevoval.
- d) Moudrostí, která vyplývá z Ježíšových slov i činů.
- e) Morálkou, kterou Ježíš hlásal.
- f) Empatií a vstřícností, kterou Ježíš projevoval vůči těm nejpotřebnějším.
- g) Osobním příkladem, který vybízí k následování.
- j) Ježíšův příběh nemůže moderního člověka v žádném ohledu oslovit.

15. Je podle Vás možné uvažovat o Kristu jako o pedagogickém ideálu?

- a) ano
- b) ne

16. Svoji předchozí odpověď, prosím, zdůvodněte:

.....

.....

.....

.....

